

FOLKMAGAZIN

**Bukovinai székelyek 1941-2011
Szólótáncfesztivál huszadszor
Az I. Táncháztalálkozó emlékei
Az Orfeo zenészcsoporth új CD-je**

XX. Országos Aranygyöngyös és Aranysarkantyús Szólótáncfesztivál, Békéscsaba, 2011.

Kis István és Kádár Kata
Fotó: Majnik Zsolt

A TARTALOMBÓL:

6. Jubileum: korlátok és kapaszkodók
B. Koltai Gabriella
8. Muzsikusok nyomában
Halász Csilla
10. „Tanulás és tanítás...”
Havasréti Pál
12. A Molnár-technika reneszánsza
Strack Orsolya
14. EGYSZER VOLT, HOGY IS VOLT?
Kóka Rozália gyermekrovata
Jézus és a madarak
16. „Annyi áldás szálljon...”
Bencze Lászlóné dr. Mező Judit
18. MAGTÁR
Rózsássy Barbara versei
20. A TÖRTÉNELEM SODRÁBAN
Katalin, a bécsi festőművész – I.
Kóka Rozália
30. SZÉKI BABONÁK ÉS HIEDELMEK
A temető alatt elindultak...
Elvitte az ura szelleme
Kocsis Rózi
32. Hagyomány – Örökség – Közkultúra
Bartók, Kodály és Lajtha...
Pávai István
36. Fúdd el, jó szél, fúdd el
Sándor Ildikó
38. Variációk egy csárdásra
Árendás Péter
40. Hagyományos húsvéti ételeink
Juhász Katalin
42. TALLÓZÓ
Bánffyhungyadi lakodalom
Gyarmathy Zsigáné
45. Népzene a Kárpát-medencéből
K. Tóth László
46. Az Orfeo zenészcsoport CD-je
47. Nyári táborok
50. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Az I. Táncháztalálkozó emlékei

Halmos Béla: Csupán a műsor harmadát tudtuk elpróbálni

Idén április 1. és 3. között zajlanak a XXX. Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár rendezvényei, melyeknek három helyszín ad otthont: a Művészetek Palotája, a Papp László Budapest Sportaréna és a Petőfi Csarnok. Az I. Táncháztalálkozó 1982-ben került megrendezésre, s azóta egyetlen évben sem maradt el. Miért és miként születhetett meg Magyarországon ez a rendezvény, s kik bábáskodtak körülötte? Ezt meséli el Halmos Béla népzeneész, aki már a táncházmozgalom születésekor is jelen volt.

Az első nyilvános táncháztalálkozót 1973 januárjában tartottuk a Fővárosi Művelődési Ház (FMH) körtermében. Timár Sándor tanítványa, Litkey Pista „Funes” tanította a botladozó, kezdő táncházásokat, s mellettünk (Sebő Ferenc, Éri Péter és jómagam) ott muzsikáltak már a Bartók Együttes más zenészei, a hamarosan megalakuló Muzsikás, Mákvirág és Virágvölgyi együttesek tagjai közül is néhányan.

Ezután Sebővel fél évre elutaztunk Japánba, ezért az akkoriban alakult Muzsikás együttes lett a táncház állandó zenekara. A táncokat továbbra is a Bartók Táncegyüttes táncosa, Litkey István tanította Lázár Katalin. Az „FMH” már rendszeres rendezvényként működött, s amikor visszatértünk Japánból, 1974-ben, mi – most már Sebő együttesként – beindítottuk saját táncházunkat a Kassák Klubban. Ezt Koltay Gerő, Éri Péter és Héra Éva szervezte meg.

Nem sokkal később a Virágvölgyi együttes a Bem rakparton, a Jánosi együttes előbb Dunaújvárosban, majd Budapesten, a Kinizsi utcában nyitotta meg a saját táncházát. Az 1976-ban alakult Téka az OMF-ben [Országos Műemléki Felügyelőség] indította első táncházát, ám a nyolcvanas években, az Amássy téren vált legendássá a péntek esti bulijuk. A Vujicsics együttes a Közgázon tartotta a táncházait.

Az első táncház megnyitása utáni tíz esztendőben fokozatosan gyarapodtak a néptáncos helyek, a városi táncházak ügye mozgalommá fejlődött, s ebben a zenekarok, elsősorban a Sebő, a Muzsikás, a Virágvölgyi, a Vízöntő, a Jánosi együttesek, majd a Téka is jelentős szerepet játszottak, hiszen körük szerveződtek a táncházak. A délszláv népzenei játszó Vujicsicsnak és a cigány népzenei képviselő Kalyi Jagnak köszönhetően a nemzetiségi táncházak is elég korán megszülettek. Kiderült, hogy a táncház nem átmeneti, futó kaland, divat, hanem életképes mozgalom, életforma, vagyis több mint szórakozás.

A terebélyesedő táncházmozgalom sikerének egyik oka az, hogy már a kezdetek-

től fogva világszínvonalú és szigorú szakmai kontrollt jelentő tudományos kutatásra támaszkodhatott. A Magyar Tudományos Akadémia Népzene-kutató Csoportjában (amit Kodály Zoltán alapított), illetve ’74-től a Zenetudományi Intézetben dolgozó népzene- és néptánc-kutatók – elsősorban Vargyas Lajos, Vikár László, Olsvai Imre, Sárosi Bálint, illetve Martin György, Pesovár Ernő és Pesovár Ferenc – voltak azok, akik a leginkább segítettek a táncházak zenészeit, vezető táncosait. Martin György révén kerültünk kapcsolatba Kallós Zoltánnal.

Politikai, szakmai és anyagi támogatást kapott a táncházmozgalom a Népművelési Intézettől, ahol Vitányi Iván vezetésével sok kiváló, a népzene és néptánc iránt elkötelezett szakember fáradozott a népi kultúra továbbélésén, például Vásárhelyi László, Borbély Jolán, Lelkes Lajos, Varga Zoltán, Héra Éva, Foltin Jolán, Stoller Antal, Neuwirth Annamária.

Bár az első táncházak Budapesten jöttek létre, hamarosan országossá vált a mozgalom. Vidéken is követték a példát. Szombathely, Pécs, Székesfehérvár, Jászberény, Szeged, Miskolc, Debrecen voltak azok a városok, ahol általában egy-egy néptánc-együttes vagy helyi zenekar köré szerveződtek a táncházak.

A táncházmozgalom átlépte az országhatárt is. A nyolcvanas évek elején sorra alakultak a táncházzenekarok a környező országokban élő magyarok körében, például Csehszlovákiában (Varsányi, Ghymes), Romániában (Barozda, Bodzafa, Venyige, Regösök, Ördögsekér), Jugoszláviában (Hívogató), de Ausztriában (Kaláris), Nyugat-Németországban (Cinege) és Svájcban is (Pendely).

Erdélyben 1976-ban kezdődött el a táncházmozgalom, s az első táncháztalálkozót is itt rendezték meg, 1978-ban Székelyudvarhelyen. Ez nem véletlen, hiszen akkoriban ott még rengeteg úgynevezett „adatközlő”, falusi táncoló-éneklő-muzsikus ember élt, akik közül sokan rendszeresen jártak a városi táncházakba. Együtt mulattak a váro-

Címlap: Ebéd előtti ima. Andrásfelke, Bácska, 1941 júniusa. Fotó: Bognóczy Géza református lelkész.

si fiatalokkal Kolozsvárott, Csíkszeredában és máshol. Ugyanígy a „Megéneklünk Románia” című országos verseny miatt megalkított falusi néptáncscsoportok is résztvettek a táncszínházalkozásokon, helyi zenészekkel együtt. Az adatközlők szereplése miatt Martin György a székelyudvarhelyi táncszínházalkozásokon is gyűjtött személyesen, vagy magyarországi táncházásokat bízott meg felvételek készítésével.

Ugyanakkor itthon is egyre inkább érezhető volt annak az igénye, hogy mi is összejyjünk valahol, szervezzünk egy nagy, országos közös rendezvényt, hiszen egyre több táncház működött, folyamatosan gyarapodott a táncmuzszenekarok és a népdalt, hangszeres népzene tanulók száma, megerősödött a hagyományörző falusi együttesek mozgalma és a folklorizmusmozgalom kiterjedt a kézművességre, a népi mesterségekre is. Mondhatjuk, érett volt a helyzet arra, hogy – ismét az erdélyi mintát követve és az ott kitalált elnevezéssel – legyen „táncszínházalkozó” Budapesten is.

1981 tele lehetett, amikor megkeresett engem Turbéky Dénes, egy nagyon lelkes táncszínház, akit jól ismertem. A Magyar Televízió Ifjúsági Osztályán dolgozott technikai rendezőként, nagyon sok népművészettel – népzenevel, néptánccal, népi iparművészettel – kapcsolatos műsorban működött közre, számos helyszínen járt, és sok embert ismert. Ismerte az erdélyi táncszínházakat, a táncszínházalkozókra is elment, gyűjtött és publikált is.

Turbéky Dénes egyik rokona és egy színházi rendező, Romhányi László* a gazdagréti lakótelepen lakott. Ismerték egymást, mert egy iskolába jártak a gyerekeik. Romhányi elmesélte, hogy „Nagyenyedi fügevirág” címmel, Sütő András életművére alapozva színre visz egy előadást, amelyben Bánffy György színművész mond prózát, zenészként pedig Dévai Nagy Kamillát és a Kaláka együttest hívta meg. Turbékynak nemigen tetszett ez a zenei elképzelés. Felhívta a rendező figyelmét arra, hogy mennyi táncszínház, nagy tudású táncszínház zenekar és táncos van Magyarországon. Felvetette, hogy ellátogat Erdélybe Sütő András szüleihez, készít velük interjút, fotókat róluk és

Sebestyén Márta, Szabó István „Kávés” széki prímás és Porteleki László (1982. március 28.)

ezeket beépíti a műsorba. Innentől kezdve Turbéky volt a rendező, Romhányi pedig a szerkesztő. Romhányi – eredeti tervétől eltérően – Sebestyén Mártát kérte fel énekesnek és a Jánosi együttest zenekarnak, továbbá négy táncost – köztük Zsuráfszky Zoltánt – Timár tanítványai közül.

Dénes hozzám is elhozta Romhányit – ez 1981 végén lehetett –, s a Forint utcai lakásom étkezőjében beszélgettünk a táncszínházmozgalomról. Meséltem neki az elmúlt csaknem tíz esztendőről, hogy nem múló divatról van szó, ráadásul a magyar táncszínház és népzene világhírűvé vált, a zene és a tánc tudományos háttérre épül, helyszíni gyűjtésekre stb. Romhányi belelkesedett a táncszínházmozgalomtól, különösen, hogy Turbéky kivitte Csíkszeredára, az erdélyi táncszínházalkozóra és Székere. A kolozsvári táncszínházba is elmentek, ahol akkor Székely Leventéék játszottak.

Már egy ideje ment a Pesti Vigadóban a Nagyenyedi fügevirág, amikor Dénes felvetette az ötletet, hogy Magyarországon is kellene táncszínházalkozót szervezni. Romhányi azt mondta, hogy ha az erdélyiek össze tudták hozni, akkor itthon mi is rendezhetnénk egy ilyen nagy fesztivált. Kijelentette, hogy ő majd megszervezi. Fölvetettem, hogy ehhez pénz is kell, mert mi ekkora összeget

nem tudunk összedobni. Mondtuk neki, hogy szerezzen anyagi támogatást, mi pedig hozzuk a szakértelmet.

Ez azt jelentette, hogy bevontuk a táncszínházmozgalom zenészeit, Timárék révén a táncosokat, Martin György, Borbély Jolán, Olsvai Imre és Marosi Júlia segítségével a Kárpát-medencében élő adatközlőket.

A politika itt is szerepet játszott. Aczél György is járt a Kassák Klubban, s ezután a híres „három T: tilt, tűr, támogat” közül a „támogat” kategóriába került a táncszínházmozgalom. Romhányi ismerte Németh Károlyt, s elmondta neki, hogy ez a táncszínházalkozó jelentős kulturális esemény lenne. Németh Károly 1974 és 1985 között a magyar kommunista párt, akkori nevén Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Központi Bizottságának titkára, 1970 és 1989 között az MSZMP Politikai Bizottságának tagja volt, s Romhányi kérésére elintézte, hogy megkapjuk a szükséges pénzt, helyszínként pedig a Budapest Sportcsarnokot. A Budapesti Tavasz Fesztivál programjaiba illesztették az eseményt, amely rendezvényt sorozat az előző esztendőben indult.

Így valósulhatott meg az első, „Magyarországi Táncszínház Találkozó” és „Hagyományörző Kirakodóvásár” a második Budapesti Tavasz Fesztivál záróprogramjaként. A Fesztivál [a Klenjanszky Tamás vezette Interart Fesztiválközpont] finanszírozta a Táncszínházalkozót, a pénzt az Idegenforgalmi Propaganda Vállalatnál kezelték. Nyikos István, aki később a Magyar Borok Házának vezetője lett, akkoriban a „Közgáz” néptáncscsoportját vezette, elvállalta a Táncszínházalkozó gazdasági ügyeinek intézését. Úgy emlékszem, hogy Romhányi felesége a Budapesti Touristnál dolgozott, így ezen a szálon is volt összeköttetés.

* Romhányi László (1944–2005) Magyar- és történelemtanári diplomát szerzett, majd 1973-ban végzett a Színművészeti Főiskolát és a Thália Színháznál kezdett dolgozni. 1975-től Egerben rendezett történelmi jellegű magyar darabokat, amelyek bemutatását egy idő után nem engedélyezték, ezért Kőszegen folytatta a munkát 1985-ig. 1982-ben ilyen darabok bemutatása végett alapította meg a Magyar Színkört, amelynek vezetője lett. 1985-ben saját pénzből kezdte el építeni a Népligetben a Jurta Színházat, szintén ezzel a céllal. A színház 1987-ben nyílt meg, ma is áll, csak más funkcióval üzemel. A Jurta tehát színháznak készült, de az akkori ellenzék találkozóhelye lett. A Jurta Színház köré csoportosuló szervezetek Romhányi vezetésével elkezdték a 298-as parcella gondozását, ahol számos, 1945 után kivégzett ember teste feküdt. A temetői munka közben eltűnt egy táská, amelyben pénz volt. Az egyik, lopással meggyanúsított ember meghalt, s ebben a gyilkosságban való részvétellel vádolták meg Romhányit, mint felbujtót. 1992 júliusában letartóztatták, majd négy év szabadságvesztésre büntették, amelyet letöltött. Súlyos betegségben hunyt el 2005-ben.

Mint mindenben, itt is nagyon fontos volt, hogy sok – különböző szemléletű és tudású – ember együttműködése hozott létre egy színvonalas, komoly érdeklődést kiváltó, azóta évente ismétlődő rendezvényt. Akadt olyan, aki csak egy ötlettel járult hozzá az eredményhez, s olyan is, aki sokat dolgozott érte.

Romhányi László „kívülről” jött, s a hozzáértés, a népi kultúrával foglalkozó emberek ismeretének hiánya miatt voltak vele problémák. Nem tudtam kontrollálni, hogy miként veszi fel a kapcsolatot azokkal, akiket megneveztem: például a szórólapon olyan adatközlőket is feltüntettek a programban, akik már nem éltek. Mindenesetre Romhányinak köszönhető, hogy Turbék Dénés ötlete megvalósult, és az első Táncháztalálkozó létrejött Budapesten.

Az esemény előkészítő munkálatai közül én azt vállaltam, hogy a zenei részt szervezem, és összeállítom az esti gálaműsort. Megkerestem a magyarországi és külföldi tánczenekarokat, szólistákat, és egyeztettem a műsorra vonatkozó elképzeléseinket. Ebben a munkában Jánosi András és Sipos Mihály voltak a segítségemre. Az ilyen gálaműsorok alapproblémája persze itt is fölmerült: vagy egy jó, „ütős”, rövid koncertet szervezünk, vagy egy hosszabb műsorban kaleidoszkópszerűen mindenki szerepelhet. Külföldről érkezett zenekarok és előadók is felléptek, például a stockholmi Kárpát, a kölni Cinege együttesek, a stuttgarti Kontur Mária és a dunaszerdahelyi Varsányi zenekar.

A Budapest Sportszarnokot kaptuk meg egy napra. Este 7-kor kezdődött a gálaműsor a küzdőtéren, majd a találkozó egy nagy közös tánczással ért véget. Azt találtam ki, hogy a küzdőtéren három különálló, nagy dobogót helyezünk el, s ezeken vetésforgószzerűen zajlik majd a koncert. Az első zenekar az „A” színpadon kezd, s közben a sötétben lévő „B” színpadon előkészül a következő banda. Amikor az első zenekar befejezi,

sötétítik az „A” színpadot, a „B” színpadot megvilágítják, s kezdhet a második fellépő, miközben a „C” színpadon felkészül a harmadik szereplő, és így tovább. Ezzel jelentős időt nyertünk, mert így nem volt kényszer-szünet az átállások miatt.

Amikor délután próbáltuk a műsort, a hangosítással komoly gondok voltak. Fontos volt, hogy jól szóljon a muzsika, de mi mások voltunk, mint a rockegyüttesek. Zeneszeink csak akusztikus hangszereken játszottak, s az elektronikus zenéhez szokott technikusok ezt nehezen tudták beállítani. Hogy a mikrofonok jó helyen legyenek, a színpadon kellett próbálni az együttesekkel. Szerencsére Zelnik József is ott volt a zürzavarban – mivel felvette az egészet videokamerával –, és ő legalább tudta, hogy melyik az ő mikrofonja, s melyik a Sportszarnoké.

Én voltam, ugye, a zenei rendező, s némi „idegbaj” volt már rajtam, mivel este 6-ig csupán a műsor harmadát tudtuk lepróbálni. A személyzet közölte, hogy vége a hangbeállításnak, mert jön a közönség. Azt hittem, megbolondulok, hogy lesz így jó a műsor? Emlékszem, odajött édesanyám meg Kovács Tibi bácsi, a méhkeréki primás, nyugtatgatni engem, de mondtam nekik, hogy most jobb, ha elmennek. Szóval, féltem az esetleges botránytól, de végül apróbb hibákkal ugyan, de jól lement a koncert.

Most is beleremegek, amikor visszaemlékszem, amint a műsor nyitányaként a bevonuláskor én mentem az élen, veztettem a zenét, az összes együttes mögöttem lépdelt, s a palatkai menyasszonykísérőt húztuk. Csodálatos érzés volt.

Varjasi Tibor – a kiváló operatőr, aki vel később a Szomjas György által kezdeményezett Népzenei Magazin című, a táncházmozgalmat népszerűsítő tévéműsorokban együtt dolgoztunk – már az első Táncháztalálkozón is nagyszerű munkát végzett. Akkor még a Színművészeti Főiskola hall-

gatója volt. A főiskola Sony videófelvételét kicsempészte, s fölvette vele az egész műsort. Később kiderült, hogy használható az anyag, és 1996-ban, amikor az 50. születésnapomra Szomjas Gyuriék „Béla Bál”-t rendeztek az Almássy téren, Varjasi Tibor megajándékozott a felvétellel, de sajnos csak az első felével, mert csak azt tudta VHS-re átírni. A második felét azóta sem tudja lejátszani, meggyűrődött a szalag.

Tehát, az én hamar elmúló „idegbajomat” leszámítva sikeresen lement az első Táncháztalálkozó, kivéve a Sportszarnok személyzetének „produkciónóját”. Ezek a szakemberek sportrendezvények lebonyolításához és rockzenekari koncertekhez voltak szokva. A népzene-néptánc műsorok hangosítása-világítása más. Egyrészt nem volt hozzá rutinjuk, másrészt ez volt a Budapesti Tavasz Fesztivál zárórarendezvénye, és már hullafáradtak voltak.

Amikor befejeződött a gálaműsor – ami természetesen hosszabb lett a tervezettnél –, s kezdődött a tánczás, azt láttuk, hogy úgy játsszuk a székít Sebő Ferivel és Nagy Alberttel, hogy vagy kétezer ember táncol előttünk: ez tényleg fantasztikus érzés volt. Más együttesek is szerettek volna muzsikálni, de 11-kor a személyzet közölte, hogy vége, mert nekik eddig tart a munkaidejük. Kikapcsolták az erősítést, lekapcsolták a reflektorokat, csak valami munkafényt hagytak meg, hogy el lehessen pakolni. Lehet, hogy Romhányi ekkor elkezdett ordibálni – most jogosan. A közönség persze hangot adott nemtetszésének, de mi – az összes zenész – kiálltunk a színpad szélére, és húztunk egy rövid palatkai párt. Velünk nem lehetett kitolni, mi tudtunk sötétben, erősítés nélkül is muzsikálni, így feloldottuk a feszültséget. Az emberek kitáncolták magukat, kiadták a dühüket, és megnyugodva szépen, hazamentek.

Lejegyezte: K. Tóth László

Jubileum: korlátok és kapaszkodók

In memoriam „Ifiház”

A huszadik, jubileumi békécsabai szőlőtáncfesztivált nem lehetett az eddigi, megszokott helyszínen megrendezni. Az „Ifiház” nincs többé, átépítik. Őszintén szólva nem is tudom, mi lesz belőle, nem érdeklődtem utána. Hiszen mindegy. Az az otthonosság, amely a kilencvenes évekig még erősen jellemezte a fesztivált, miszerint három napig miénk „a Ház”, a kétezres években már elhalványult, most pedig végleg eltűnt. A régi Ifiházban a verseny családias légkörben zajlott, a táncházak este fergeteges hangulatúak voltak, a büfé pedig mindig kitartott, és jókedvűen, barátságosan szolgálta ki a résztvevőket, hozzájárva ezzel a magáét a rendezvény sikeréhez. Élt és velünk volt a „genius loci”. Később merevebb, hivatalosabb lett a „filing”, most pedig a szervezők és táncosok előtt az új kihívás: valahol újra otthonra lenni, berendezkedni, újrafogalmazni a jelenlétet és a bulit. Idén a Jókai Színházban rendezték meg a versenyt – jómagam rosszabbra számítottam, de a fiataloknak sikerült „belakni” a helyszínt. Hamar kitapasztalták a színház labirintusát, csak a gyér választékkal és egyetlen pultossal működő büfé jelentette a gyenge láncszemet – a verseny szüneteiben időnként nem lehetett kávéhoz jutni, mivel a kiszolgálás is épp szünetelt. Sebjaj, a színészklubban, vagy a sarki „Mekiben” megoldódott a probléma. A záró táncház pedig hajnalig tartott, aggodalomra tehát semmi ok.

A FESZTIVÁL „ÖRÖKÖSEI”

Azért tettem idézőjelbe a szót, mert ez a fesztivál most valóban az „örökösöké” volt, de mindkét értelemben. Itt voltak és nagyszerű gálaműsort improvizáltak mindazok, akiket a szervezők elértek azok közül, akik az elmúlt tizenkilenc fesztiválon örökös aranysarkantyús illetve aranygyöngyös címet szereztek, és itt voltak a szakma örökösői igen nagy számban, a nagyon fiatal, de máris második, sőt harmadik sarkantyúért-gyöngyért versenybe szállók.

Az örökösök gálája elmondhatatlan élmény volt, kísérletet sem teszek a leírására. Tudás, könnyedség, humor és barátság jelent meg a színpadon, élt és villogott a tánc, a hagyomány. Az ember egy órácskára kiszabadult a bővlival, rohanással, „idegbajjal” és elidegenedéssel zsúfolt világból. Azt éreztük, mégiscsak léteznek a titkok, amiért élni lehet és érdemes, jó lenne kifagatni ezeket a férfiakat és asszonyokat róla, de talán ők maguk sem tudnák szavakba önteni. Táncolják és élik.

Hrúz Dénes elmondása szerint alaposan meg kellett küzdenie a Dűvő zenekarnak, hogy hiba nélkül kiszolgálja a „nagy öregeket”, ám a közönség ebből a küzdelemből mit sem érzékelt: derűt, fergeteges hangulatot, ismerős összekacsintásokat, „egy húron pendülést” láttunk-halottunk.

Bennem régóta motoszkál már a kérdés: vajon milyen feladat lehet egy zenekarnak két napon át ugyanazt a négy-öt dallamot játszani a versenyzők kötelező táncaihoz? – Borzasztó lehet, afféle favágás – mondtam este Dénesnek. – Á, nem – felelte. – Ilyenkor kijönnek az apróságok, egy-egy dallamfordulat, egy ritmikái érdekesség, az ember ráérez, hogy lehet ezt így is, meg úgy is... Tanulunk ilyenkor, nem is keveset.

A szombat esti gála humorban semmiképpen nem maradt el a péntek estitől, a versenydrukk alól felszabadult táncosok felejthetlent alakítottak. Szép táncok és elképesztő poénok váltották egymást a színpadon. Vörösre tapsoltuk a tenyerünket, dobogtunk, hurráztunk – egyszóval lelátói hangulat volt. Ám, amikor a szólísta fiúk körbe-körbe a Dűvő zenekar Kék Duna-keringőjére rokkó negélllyel bécsi valcert kezdtek járni, átszellemülten, rezzenéstelen arccal, szertartásosan táncra kelve egymást, akkor a könnyeinket törölgetve könyörögtünk páran: „nem bírom, hagyjátok abba...!”.

Amikor a zene elhallgatott, szoborrá merevedtek az aktuális moz-

Kocsis Enikő és Alexa Salanta (Melegsamos) – fotó: Majnik Zsolt

dulatban, s egyvalaki eljárta a maga legényesét, vagy ritkáját, aztán – egy-két-há! – ment tovább a romantikus keringő, mosolytalanul a fergeteges röhögés közepette. Elmondhatatlan volt.

KITÜNTETETT PILLANATOK – ZAVARBAEJTŐ FIGURÁK

A próbák és a szombat délelőtti kötelezők után az volt a szubjektív benyomásom, hogy az idei mezőny jobban felkészült, komolyabban vette a kötelező táncokat, mint a tavalyelőtti. A párosok megküzdöttek a bagival és a bogártelkivel, többségben tisztességes, de olyan produkciókat láttunk, amire azt szoktuk mondani: kilóra megvan, de semmi különös. A fiúk mezőnye ezúttal talán nagyobb felkészültséget mutatott, kellemes magyar verbunkok és ötletes füzesi táncok között csak elvétve volt néhány erőlködő, izzadtabb bemutató.

Voltak persze kitüntetett pillanatok is a fesztiválon: Kocsis Enikő és Fitos Dezső, Mohácsyné Lőrincz Hortenzia és Kovács Norbert

XX. Országos Aransarkantyús és Aranygyöngyös Szólótáncfesztivál

2011. január 21-23., Békéscsaba

Első alkalommal Aransarkantyús Táncos:

Berecz István, Darabos Péter, Mlinár Péter, Sima Zoltán

Első alkalommal Aranygyöngyös Táncos:

Babus Barbara, Bíró Anna, Hajdu Zsuzsanna, Mlinár Zsuzsa, Mohácsyné Lőrincz Hortenzia

Második alkalommal Aransarkantyús Táncos:

Appelshoffer János, Fundák Kristóf György, Moussa Ahmed, Ramasz László, Szabó Csaba, Szokolik Szabolcs, Szűcs János

Második alkalommal Aranygyöngyös Táncos:

Szokolik Melinda

Örökös Aransarkantyús Táncos:

Farkas Tamás, Kis István, Kovács Levente, Sánta Gergő, Sikentáncz Szilveszter

Örökös Aranygyöngyös Táncos:

Bárdos Zsuzsanna, Kocsis Enikő, Mlinár-Kőrösi Katalin

A zsűri – Németh Ildikó (elnök), Hortobágyi Gyöngyvér, Kökény Richárd, Széphalmi Zoltán, Szűcs Gábor – még más különdíjakat is odaítélt. További részletek megtudhatók a www.balassitancegyuttes.hu weboldalon.

„Cimbi” minden megmozdulása ilyen volt, amiben persze semmi meglepő nincsen, hacsak az nem, hogy mindenki azt hitte: „Horti” már az örökös aranyért táncol, míg nem az értékelésen kiderült: most kapta az elsőt. Felkaptam a fejem Szeverényi Barna méhkeréki táncára, nagyon szépen „hozta” azt a jellegzetes testtartást, amely nélkül a méhkeréki nem él meg, bármilyen pontos is amúgy. Meglepetés volt egy újonc páros, Majnikné Végh Hajnalka és Pethe Miklós válaszüti invirtitája: elmélyült, belső tartalommal gazdag, gyönyörű produkciót láttunk. És – a szakma és a zsűri ne vegye bűnömül, de – nekem nagyon tetszett Vaszkó János, aki a virtuóz lehetőségektől nem igazán hemzseggő madocsaiban fiatal kora ellenére igazi, hiteles, karakteresen öreguras mozgásával a hétköznapi, élő és újraéleszthető, gyermekkorom lakodalmait idéző tánc örömet volt képes színpadon megmutatni.

Kitüntetett pillanat volt mindig, ha Sánta Gergő, Moussa Ahmed vagy Fundák Kristóf lépett színpadra. Nagyszerű és zavarbaejtő egyszerre. Sánta Gergő széki tánca után azt mondtam: „ez igen!”. Hogy valaki ilyen bátran és őszintén bevállalja a saját, nem mindenkinek szimpatikus karakterét, ez tiszteletre méltó! Kicsit exhibicionista, kicsit gigerli, tele a zsebe, jó parti a falusi lánynak, de szálla a nehezkesebb, darabosabb, erőteljesebb legények szemében – ilyen figurák minden faluban léteztek, és pontosan ilyenek voltak. A zsűri által kárhoztatott manírokat én a tánc és a táncos karaktere szerves részének érzékelttem. Sánta Gergő nem a tudáshiány elleplezésére alkalmazta a manírokat, ő ilyen. Ez a karakter létezik, ha nem is mindenki szereti.

Fundák Kristófban a nagyon fiatal, de nagyon kitűnően táncoló tánccházai fenegyerek jelenik meg előttünk. Azt csinál, amit akar, nyílt, öntörvényű, de még a rivalizálásban is derűs és kedves, ugyanakkor erő és feszítő emocionális töltés jellemzi a mozdulatait. A mi falunkban volt még gyermekkoromban cigánysor, és amit Kristóf a színpadon mutatott, ha motívumaiban talán nem is, de lényegében éppen azt adta, amit azok a régi férfiak alkonyatkor az árokparton: erő, fájdalom, lázadás és rettegés, minden benne volt.

Moussa Ahmed titokzatos és merész. Gyönyörűen táncol, a mozdulatai finomak, elegánsak, mégis, mintha valami rejtett, megfőkezett vadság munkálna benne a mélyben. „Agresszív a tekintete”, ha jól emlékszem, Németh Ildikó szavai ezek Ahmedről. Nem tu-

dom, hogy agresszív-e, de az biztos, hogy a szeme önálló életet él, éles, komoly, kifürkészhetetlen akkor is, ha Ahmed mosolyog. És ez a titokzatosság a mozgásában is ott bujkál.

Mindhárman kaptak hideget-meleget – és sarkantyút is. Együtt ülték az értékelésen, a zsűri jórészt többszámában szólott hozzájuk, nem véletlenül. Mert bármennyire különbözőek, mégis van bennük valami közös: a kirobbanó tehetség mellett valami, ami zavarbaejtő, nehezen megfogalmazható. A kérdés az, mit tud, mit akar, mit fog a szakma kezdeni ezekkel a fiúkkal, akik szemmel láthatóan valami mást, újat képviselnek minden fegyelmezettségük és képzettségük dacára is.

A SZAKMAI ZSŰRI TISZTESSÉGE ÉS FELELŐSÉGE

Sánta Gergő „örökös” lett. Ennek kapcsán elgondolkodtam: egyre fiatalabb versenyzők jutnak el a három gyöngyig, sarkantyúig. És utána? Van-e, lesz-e fórum, ahol tudásukat tovább csiszolják, és ahol meg is kell méretniük azt? Lehet, hogy érdemes átgondolni a díjazás szempontjait is a jubileumi verseny után.

Persze, a zsűri sosem tud olyan döntést hozni, amellyel mindenki elégedett, mindenki egyetért. Itt nem mérhető centiméterekről, másodpercekről, gólokról van szó, hanem produkcióról, amelynek a hatása nemcsak az előadón, de a befogadón is múlik. A XX. Békéscsabai Szólótáncfesztivál zsűrije azonban ezt a szubjektivitást tisztességesen és bátran felvállalta. Gyakran elhangzott egy-egy vitás produkció értékelésekor: igen, én voltam, aki a sarkantyú ellen foglaltam állást, ezért és ezért. A vasárnap délelőtti részletes szakmai bíráló során ugyanakkor teljesen nyilvánvaló volt, hogy minden zsűritagot kivétel nélkül a hazai néptáncmozgalom ügye vezérelt ítéleteiben, és nagyon óvatosak, nagyon vigyáznak a fiatalokra, akik a szakma, a mozgalom jövőjét jelentik. Szinte tapintható volt, ahogyan küzdöttek önmagukkal is, hiszen a feladat: megőrizve továbbhaladni. A néptánc – jellegéből adódóan – igényli a féket, egyfajta konzervativizmust. A régi paraszti hagyomány ízet nem szabad hagyni kilúgozódnia a modern körülmények között sem. Ám az a felfogás sem lehet domináns ilyenkor, hogy ez egy múzeum, mert nem jó, ha az ilyen seregszemlék a kiállítási tárgyak időnkénti leporolásává egyszerűsödnek. A gazdag táncanyag, a szellemiségnek, a hagyománynak élővé kell válnia ezekben a fiatalokban.

A fesztivál kiírása szerint határozottan improvizáció a feladat, mégis sokszor előkerült a szerkesztési hiba, mint kritika. Kökény Richárd ezúttal is elmondta: „Ne önkifejezésre használd a táncot”. Ugyanakkor kökemény elvárás volt, hogy a táncos egyénisége jelen legyen a produkcióban, hogy kiderüljön, ő maga mit gondol a táncról. Meg kell jelennie a táncos karakterének, de ez nem csúszhat át öncélú manírok felvonultatásába. Egyik produkciónál ezt kifogásolták, a másiknál amazt. Ez önellentmondás, gondoltuk néhányan eleinte. Akkor most mi van? Hogyan lehet eleget tenni a zsűri kívánalmainak?

Mi a feladat? Nem lehet tudni. Mindig más, és mégis mindig ugyanaz: megőrizni és újraéleszteni, megmutatni és felhasználni, élvezni és élményt adni, mozgalom és szakma, szórakozás és művészet. Ha az ember az egész délelőttöt rászánta, a teljes értékelést végighallgatta, akkor lassan eltűnt az önellentmondás érzése, és kirajzolódott: ez alkalommal a megőrzés kapott kicsit nagyobb hangsúlyt. A szakmai bíráló igenis egyfajta korlátként kell, hogy működjön. Csak az a kérdés, hogy ez a korlát a táncos számára kapaszkodó lesz, amellyel biztonságosan haladhat fölfelé a lépcsőn, vagy rács, amely egy szűk térbe szorítja.

Nos, a zsűri kiválóan egyensúlyozott ezen a borotvaélen. Remélem, a táncosok és mesterek is átértékelték ezt, és azok sem mentek üres kézzel haza, akik ezúttal nem kaptak díjat.

B. Koltai Gabriella

Muzsikások nyomában

Húsz éves az Óbudai Népzenei Iskola

Van egy hely a III. kerületi Nagyszombat utcában, amely fogalomnak számít a népzene kedvelő fiatalok körében. Ha valaki úgy gondolja, egyszer táncházzi muzsikus lesz, bizonyosan észbe jut, hogy az Óbudai Népzenei Iskolában kellene kitanulnia a szakmát. Fennállásának 20. évfordulóját nemrég polgármesteri beszéddel, pusztinai gyerekekkel, a néprajztudós Kallós Zoltánnal, meg persze muzsikával, táncházsal ünnepelte az intézmény. Egyedülálló helyről van szó: Európában nincs még egy olyan zeneiskola, amely állami fenntartású, és kizárólag népzenet oktatnak benne.

A húsz év, amelyet az iskola maga mögött hagyott, valójában sokkal több: 1975-ben kezdődött az intézményben a népzene oktatása, amelyet Béres János furulyaművész indított el, akkor még egy másik helyszínen, a szintén III. kerületi Zichy-kastélyban. A jelenlegi székház, mely a III. kerületi önkormányzat tulajdona, egy társasház alsó szintje, 1983-tól szolgálja a népzenei oktatást. 1991-ben jött el a várva várt önállóság. Ennek az évfordulóját ünnepeljük most. Ha belépünk a zeneiskola épületébe, az előtérben minden irányból a legkülönfélébb hangok szűrődnek ki a szobákból: ki hegedűt, ki citerát, ki furulyát tanul-tanít, ki cimbalmozik.

A társalgóként és afféle szülői váróként is szolgáló egyszerű terem berendezésén látni ugyan, hogy ide nem korlátlanul öntik a pénzt, de van az egésznek egy sajátosan megkapó hangulata, a falon az oklevelekkel, a minősítésekkel, a 2008-ban elnyert Prima-díjjal, a kis asztalkán az oktatók népzenei témában írt könyveivel, és Bakos Zoltán pedellussal, aki szemmel láthatóan központi figurája az itteni élet szervezésének.

Zenekarok, primások, egyetemi oktatók, tankönyvszerzők nőttek fel az Óbudai Népzenei Iskolában, amely most ünnepeli önállóságának 20. évfordulóját.

Talán még a falakból is árad a szeretet és a bizalom, fotósunk minden további nélkül magára meri hagyni sokat érő felszerelését, s nem jutna eszünkbe, hogy az előtérben le-tett táskánkba bárki belenyúlhatna.

Összesen kétszázötven gyermek vagy fiatal tanul itt tizenhét tanár vezényletével, akik együttesen megszámlálhatatlanul sok hangszeren képesek oktatni.

A tanárok közül ötven tanítanak a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen is: maga az igazgató, Kobzos Kiss Tamás kobozt, Jánosi András, a Jánosi együttes vezetője hegedűt, Balogh Sándor citerát, a Magyar Örökség-díjas Budai Ilona és Fábíán Éva népi éneket. A tanári kart gazdagítja a vajdasági születésű Borsi Ferenc citera-, furulya- és tamburatanár, Virágvölgyi Márta, a szövés-sel is foglalkozó hegedűtanár, a Hangszeres Népzenei Példatár sorozat szerkesztője, vagy Gelencsér Ágnes, népzenei tankönyv szerzője, szolfézstanár. Rajtuk kívül az iskola oktatói közül mások is könyveket, tankönyvfejezeteket írtak, módszertani köteteket dolgoztak ki, rendszeresen publikálnak szakmai folyóiratokban, és zenekarokban játszanak.

Általában délután 1-től este 7-ig van zeneoktatás, de ha az egyetemistáknak jobb a délelőtt, akkor ebben az időpontban is fogadják őket. A hét tanterem persze egy kicsit kevés ennyi zenészsálatá oktatásához, nem véletlen, hogy ottjártunkkor az igazgatói irodában éppen hegedűóra volt. Így kicsit várnunk kellett, amíg a sok koboz, lant,

Kobzos Kiss Tamás

egyéb régi hangszer, Balassi-portré, Kő Pál Kodály-szobra, képzőművész barátok alkotásai közé be tudtunk ülni Kobzos Kiss Tamással az iskola múltjáról és jövőjéről beszélgetni.

Ő maga 1973-ban tanult meg kobzolni, s tizenhárom évvel később nyílt először lehetősége arra, hogy maga is oktassa a „tárgyat”, mégpedig éppen az Óbudai Népzenei Iskola elődjében. Mivel régi tapasztalata van az itt folyó munkáról, a változásokat is nyomon követhette. A hetvenes években az egyetemista korosztály tanult népzene – az igazgató huszonhárom évesen jutott el Erdélybe –, a táncházmozgalom hatására sokan akkor döbbsen rá, hogy létezik a magyar kultúrának egy ilyen, eddig háttérbe szorított szelete. A fiatalok közül mind többen céljuknak tekintették, hogy az általuk megtapasztalt kultúrát az utókor számára is megőrizték. (Közéjük tartozott a zeneiskolából Kobzos Kiss Tamáson kívül Budai Ilona, Fábíán Éva, Jánosi András, Juhász Zoltán és Virágvölgyi Márta is.) Ma viszont leginkább a 6-14 éves korosztály iratkozik be.

Szerencsére a legtöbben itt is maradnak vagy hat évig, az alapképző elvégzéséig. Ennek köszönhető, hogy miközben korábban el sem tudták volna képzelni, hogy egy gyerek dudán vagy tekerőn játsszon, volt például a zeneiskolában tíz éves dudásnövendék, aki ma csodálatosan tudja megszólaltatni ezt a hangszer. „Nem tartunk szigorú felvételit, és nem utasítunk vissza senkit, rengeteg példa mutatja, hogy a kitartás, szorgalom helyrehozhatja az első benyomáskor észlelt hibákat. Nekem is volt tanítványom, aki reménytelen esetnek tűnt, aztán

Jánosi András és növendéke – fotó: Béres Attila

profí zenész lett” – meséli az igazgató. Egyre több nagycsaládból jönnek gyerekek, négyen-öten is, jellemzően más-más hangszeren tanulnak, hogy összeálljon belőlük egy zenekar. Például a négy Patonai fiú közül az egyik hegedűl, a másik brácsázik, a harmadik bőgőzik, a negyedik most lett hatesztendő, és ősszel fog beiratkozni az iskolába, de tamburán is játszanak és énekelnek. Tekerőt, dudát és kobozt is tud biztosítani az iskola a növendékeknek, persze erre nincsen akkora igény, mint a furulyára, citerára, hegedűre – s énekelni is meglehetősen sokan tanulnak.

Az iskolából egyébként évente többen bekerülnek a Zeneakadémiára, vagy később népszerűvé váló együtteseket alapítanak. Itt jött létre például a Zurgó vagy a Csűrrentő, s az itteni hegedűsök közül sokan ma is primásként dolgoznak.

Bizonyára a mostani tanítványok között is vannak, akik majd sokra viszik, de Kobzos Kiss Tamás szerint ezen a téren is azt tapasztalni, hogy csak a népszerűség számít, a népszerűséget meg sok együttesnél mesterségesen állítják elő. Aki nem száll be, vesztes lesz, aki pedig beszáll, olyan kompromisszumokra kényszerül, amivel a népzene veszít.

Ami pedig a jövőt illeti, Kobzos Kiss Tamás szerint azokról az országokról kéne példát vennünk, amelyek éppen a magyar minta alapján kezdték el saját zenei és tánc kultúrájuk oktatását, mondjuk Norvégiáról. Az ottani népművészeti egyetemen szerzett diplomát Jánosi András akkor, amikor Magyarországon ilyen képzés még nem volt. Vagy például a törökországi kultúrát sem fogja elsöpörni a globalizáció: ott tudatosan törekednek arra, hogy a közszolgálati televízióban megfelelő mennyiségben legyen jelen a török zene és tánc.

Persze ma már nehéz lenne elképzelni, hogy még egyszer a táncmozgalomhoz hasonló sokként és felismerésként érje az embereket a magyar kultúra (a népzene, a néptánc, a viselet) gazdagsága. De azért jó lenne, ha az állami támogatásból működő rádiók és televíziók nálunk is jobban odafigyelnének arra, ami a miénk, vélekedik Kobzos Kiss Tamás. Hogy ne csak a norvégoknál, a törököknél maradjon fenn az a tudás, amit őseik évszázadokon át felhalmoztak, hanem Magyarország is gazdagítani tudja a sokszínű európai kultúrát. Az Óbudai Népzenei Iskola felkészült tanárai, zeneszei, tankönyvírói, a magyar múlttól, a hagyományokról, hangszereinkről szóló könyvek szerzői mindent megtesznek azért, hogy ennek fontosságát minél több emberben tudatosítsák.

Halász Csilla
(Heti Válasz 2011. február 24.)

Pályázati felhívás

„A Népművészet Ifjú Mestere”
cím elnyerésére

A Nemzeti Erőforrás Minisztérium ösztönözni kívánja a fiatalok népművészeti előadói, tudományos és alkotótevékenységét; a magyar nemzeti és a magyarországi nemzetiségi hagyományok ápolását, továbbélését. Ezen szándéka kifejezéseként az érintett szakmai szervezetekkel és állami intézményekkel egyetértésben minden évben pályázatot ír ki a „Népművészet Ifjú Mestere” cím elnyerésére. Az elismeréseket az augusztus 20-i ünnepségek során nyújtják át az arra érdemes pályázóknak. Pályázni előadóművészeti és tárgyalgatói kategóriákban lehet. A részvétel alapfeltétele minden kategóriában a 15 és 35 év közötti életkor, az írásban benyújtott szakmai önéletrajz és egy legalább 10 oldal terjedelmű dolgozat. A pályázatokat (az önéletrajzot és dolgozatot, tárgyalgatóknál a pályázatra benevezett tárgyakat is) 2011. május 6-ig beérkezően kell eljuttatni a Hagyományok Háza Népművészeti Módszertani Műhelyének címére (1011 Budapest, Corvin tér 8.) postai úton, vagy személyesen. Mellékelni kell továbbá egy, a pályázó adatait tartalmazó pályázati adatlapot is (amely letölthető formátumban a www.hagyomanyokhaza.hu honlapon megtalálható).

A tárgyalgatók pályázatainak nyilvános értékelése május közepén-végén várható. Az értékelés pontos időpontjáról a Hagyományok Háza értesíti a pályázókat. Az előadóművészeti kategóriában a színpadi megmérettetés valamennyi pályázónak egy időben, egy közös műsor keretében lesz. Ezt követi még azon a napon az összetett értékelés. A színpadi megmérettetés és az értékelés pontos – várhatóan május végi – időpontjáról a Hagyományok Háza a dolgozatok értékelése után értesíti a pályázókat.

A részletes kiírás a Hagyományok Háza honlapján található, az ennek tanulmányozása után esetleg felmerülő további kérdésekre készséggel válaszolnak a Hagyományok Háza Népművészeti Módszertani Műhelyének munkatársai a 225-6086-os (népzene, néptánc), a 225-6053-as (népmese) illetve a 225-6065-ös (kézművesség) telefonszámon.

folkMAGazin

LELŐHELYEK

TÁNCHÁZ ALAPÍTVÁNY

FOLKMAGAZIN SZERKESZTŐSÉG

1011 Budapest,

Szilágyi Dezső tér 6. I. em.

Tel.: (1)-214-3521

Interneten megrendelhető a

www.folkmagazin.hu oldalon

NÉPTÁNCOSOK KELLÉKBOLTJA

1137 Budapest, Katona József u. 22.

Tel.: (1)-239-1199

MESTERPORTA

1011 Budapest, Corvin tér 7.

Tel.: (1)-202-3859

KALÁKA ZENEBOLT

Bp., V. ker., Bárczy István utca 10.

Tel.: (1)-267-5331

A FOLK

1074 Budapest, Dohány u. 84.

Tel.: (1)-351-3341

ETHNOSOUND

Bp., VIII. ker., Krúdy Gy. u. 7.

Tel.: (1) 266-8105

Művészeti kitüntetések március 15. alkalmából

Kossuth-díjat kapott *Berecz András* népdal-énekes, mesemondó a magyar néphagyományok ápolásáért, a Kárpát-medencében élő magyar közösségek érdekében és annak körében végzett három évtizedes példaértékű, népdal- és népmese gyűjtői, műfordítói munkásságáért, varázslatos előadásaiért.

Balogh Rudolf-díj:

Móser Zoltán fotóművész

Bánffy Miklós-díj:

Ferencz Mária Hagyományok Háza, menedzserigazgató; *Stoller Antal (Huba)* Honvéd Együttes Művészeti Nonprofit Kft.; *Vitézi Ének Alapítvány*, nyugdíjas táncművész, koreográfus

Harangozó Gyula-díj:

Csaba Zsolt táncművész, *Hagyományok Háza – Magyar Állami Népi Együttes*; *Tóth Il-dikó* táncművész; *Török Jolán* táncpedagógus, *Nemzeti Táncszínház Kft.*; *Végh-Pozsár Kitti* táncművész, *Duna Művészegyüttes*

Liszt Ferenc-díj:

Kobzos Kiss Tamás előadóművész

Szabolcsi Bence-díj:

Richter Pál, zenetörténész, *MTA Zenetudományi Intézet*

Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje: *Takács András* néprajzkutató

„Tanulás és tanítás, ez volt munkásságom legfőbb célja”

A 81 éves Béres János mesél pályájáról, életéről, zenéről, népművészetről

A népzene elkötelezett híve, aki hosszú pályája során nem csak előadóként lépett rendszeresen pódiumra, hanem következetesen hirdette mindenfelé a népművészet szépségét. Béres János már 1952-ben elkezdte a furulya tanítását, a népi hangszereknek iskolát alapított, megteremtve ezzel az e hangszereken való játék oktatásának lehetőségeit. A „Béres-furulya” atyja és az ehhez kötődő hangszeriskolák alkotója. Béres János tavaly márciusban ünnepelte nyolcvanadik születésnapját, júniusban pedig átvehette a legrangosabb pedagógiai elismerést, az Eötvös József-díjat.

– *Előadóművészként indult a pályája, de már a kezdetektől megjelent életében a pedagógia is.*

– Így igaz, annak ellenére, hogy gyerekként gépészmérnök akartam lenni. A háború után rengeteg férfimunka maradt ránk, gyerekekre, amikor is én teljes felelősséggel lelkesen dolgoztam a gépekkel. A gépészet családi hagyomány volt, hiszen édesapám gépészkovácsként dolgozott és az őseim is ezt a mesterséget űzték. Édesanyám a tanulásra biztatott, arra, hogy én már gépészmérnök legyek. Ezt olyan komolyan vettem, hogy a gagybátori kis iskolában, ahol egy tanteremben több osztály is tanult, a tanítókisasszony gyakran rábízta a kisebbek tanítását, amíg ő egy kis ebédet kanyarított magának. Mitagadás, megtetszett nekem ez a feladat, és talán ezzel indult el pedagógiai pályám. Életem során ez valamiféle készletet jelentett arra, hogy amit tudok, másnak is átadom, legyen az gyermek vagy felnőtt. Akkor érzem jól magam, ha ez sikerül.

– *A gagybátori évek után hogyan folytatódott a tanulás és a tanítás?*

– 1942-ben, a Református Egyetemes Konvent Tehetségmentő Alapja ösztöndíját megnyerve a miskolci Lévay József Gimnázium tanulója lettem. Sajnos, a II. világháború vége felé ez a folyamat megszakadt és csak magántanulóként vizsgáztam addig, amíg meg nem alakult a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége [NÉKOSZ]. Nem csak tagja lettem ennek a szövetségnek, hanem lelkes építője is a kollégiumoknak. Mivel a háború után kevés volt a tanár, az idősebb kollégistákból lettek az ifjúsági nevelők. Jól éreztem magam, mert taníthattam. Itt tudtam először hasznosítani népművészeti tudásomat, amit falumból magammal hoztam.

– *Hogyan találkozott a népművészettel?*

– Beleszülettem. A mi családbunkban természetes volt az éneklés, később a tánc és a kézművesség. Édesanyám és a testvéreim – én voltam a hatodik gyermek – már a bölcsőben ringatva énekeltek

nekem. Hamarabb tudtam énekelni, mint beszélni. Később a bárátaimmal és tanuló társaimmal gyermekjátékokat játszottunk, táncoltunk. Játékainkat magunk készítettük. Így készítettem el már egész kis koromban az első sípot, majd furulyát.

– *Ez volt az első „Béres-furulya”?*

– Sok év telt el addig, míg az igazi „Béres-furulya” megszületett. Az az első csak egy egyszerű, pásztorok által is készített hangszer volt, aminek sokféle változatát csináltam meg életem során. 1948-ban az Országos Centenárium Zenei Versenyen egy egyszerű bodzafából készült furulyával nyertem első díjat. Ma is ilyen típusú hangszereken játszom. A Béres-furulyát csak később készítettem, kimondottan iskolai célokra. 1949-ben feloszlatták a NÉKOSZ-t, így Sárospatakra kerültem, ahol ismét kaptam pedagógiai feladatokat. Ott kezdtem el a zenetanulást, de kollégista társaimat már tanítottam is. A sárospataki időszak után ismét Miskolcra mentem a Magasépítési Vállalathoz, ahol kubikus lettem, de pár hét múlva már táncsoportot szerveztem. Itt ismét lehetőségem volt a táncoláson kívül énekelni és furulyázni, mígnem 1950 december végén egy színművészeti tehetségkutató brigád felfedezett és felhozott Budapestre. 1951 így lett számomra a „fordulat éve”. Azon kívül, hogy felvettek a Színművészeti Főiskolára, felvételt nyertem a Fővárosi Operett Színházba, majd a Magyar Állami Népi Együttesbe, mint táncos. Hivatásos művészi pályám itt kezdődött, majd folytatódott vagy hat évtizeden keresztül.

– *Hogyan lett ezután táncosból zeneművész, majd a Rádióban műsorkészítő és riporter?*

– Azt hiszem, életem nagy fordulópontja volt Kodály Zoltánnal való találkozásom, amikor meglátogatta a Magyar Állami Népi Együttest. Az együttes felkérésére írta meg a Kállai kettős című művét, amit 1951. augusztus végén hallgatott meg. Ezután meg-

NÉPTÁNCOSOK KELLÉKBOLTJA

Csatlakozzon Ön is törzsvásárlói programunkhoz az értékes ajándékokért.

Telefon: 06-1-2391199
1137 Bp. Katona József u. 22.
www.neptanckellek.hu

kérdzte az együttes vezetőit, hogy foglalkoznak-e népi hangszerekkel. Az igazat megvallva, csak engem tudtak előszedni, mivel ebben az időben készítettem réz függőnypálcából egy furulyát. Játsoztam neki, majd válaszoltam a kérdéseire. – Ki készítette ezt a furulyát? – Én magam. – Kitől tanult furulyázni? – Csak úgy magamtól. – És mit játszott? – Most találtam ki, ez egy olyan kurucos volt. – Mondja, másokat is meg tudna így tanítani, furulyázni? – Természetesen igen – válaszoltam nagy bátran.

Aztán bement az irodába és a vezetőséggel megbeszélte, hogy ezt a fiatalembert taníttatni kellene, mert tehetséges, ne nőjön fel zenei analfabétaként. Már másnap elküldtek felvételizni az Erkel Ferenc Konzervatóriumba, ahol felvettek oboa és magánének szakára. Mondanom sem kell, hogy a tanulóból hamar kitért a pedagógus, már októberben táncsoportot szerveztem az iskolatársaimból, majd ehhez népi zenekart. Később csatlakozott az iskola kórusa, majd a szimfonikus zenekar is. 1952. május 1-én volt az első fellépésünk a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon, nagy sikerrel.

Amint mondtam már, 1951 számomra a „fordulat éve” volt. Felvételiztem a Magyar Rádióba is, énekkel és furulyával. Felvettek és nem is gondoltam arra, hogy ötvenöt évig fog tartani a rádiós munkám. Először népzenei műsorokat készítettem, illetve riporteri munkát is végeztem. Riporterri munkálkodásom eredményeként, több mint tizenkétezer perc műsoridőt őriz a Rádió archívuma. Természetesen a furulyázás mindvégig megmaradt, sőt a Rádió Népzenei Rovatának kérésére 1960-ban megalakítottam a „Béres Népi Kamaragyüttes”-t.

– *Hivatalosan mikor kezdődött Magyarországon a népzeneoktatás?*
 – Minden ellenkező híreszteléssel szemben már 1952-ben. Akkor alakultak meg az állami zeneiskolák. Ezek egyike volt a Fővárosi 1. sz. Körzeti Zeneiskola, amelynek igazgatója az a Czövek Erna lett, aki engem a Konzervatóriumban tanított. Ő volt a kezdeményezője annak, hogy a tanítható hangszerek sorába felvegyék a népi furulyát és felkért a tanítására. Elvállaltam, már csak azért is, hogy Kodály Zoltán kérésének eleget tegyek. Toboroztam növendékeket, elkészítettem a furulyákat és tanítottam, amit tudtam. Úgy látszik a „tanítás módszere” jó volt, mert már év végén sikeres bemutatót tartottam a növendékeimmel. Ennek köszönhető, hogy a következő évben megszervezhettük a cimbalom, citera, lant, gitár és török-

síp oktatását. Húsz évig tartott a népi hangszeres részleg működése, amikor is ennek a műfajnak nem kedvező igazgatóváltás történt és úgy határoztam, hogy más helyre, jobb körülmények közé telepítem át a népzeneoktatást. Választásom a III. kerületi Állami Zeneiskolára esett, ahol Till Ottó barátom volt az igazgató. A népi tanzakok áttelepítésével ismét előről kezdtem egy igazi népi hangszeres zeneiskola szervezését.

– *Ebből lett az Óbudai Népzenei Iskola?*

– Először az átjött növendékekből és tanárokból, majd három évig (1972–75) tartó szervezés után, 1975 szeptemberében, nevemre szóló engedélyt adott ki a Művelődési Minisztérium. Tehát ettől az időponttól számíthatjuk az Óbudai Népzenei Iskola létét. A növendékek száma egyre nőtt, különösen azért, mert itt már minden magyar népi hangszert tanítottunk. 1980-ban két iskolában is bevezettük a néptánc oktatását, majd az Árpád Gimnáziumban népművészeti osztályokat indítottunk. Kezdetben eléggé szétszórta tanítottunk, de 1983-ban a Fővárosi Tanács hathatós támogatásával önálló épületet kaptunk, ami néhány év múlva, sok helyről való támogatással igazi népművészeti bázissá alakult. A formálisan tagozatként, de a valóságban teljes önállósággal működő Óbudai Népzenei Iskola 1986-ban ünnepelte fennállásának tíz éves évfordulóját. Ekkorra már négyszáz növendékünk volt, akik nem csak Budapestről, hanem az ország minden részéből jöttek Óbudára tanulni. A jubileumi műsoron öt vonószekerek, citeraszekerek, népdalkör, duda- és tekerőszekerek mellett híressé vált egykori növendékeink léptek fel. Iskolánk mintájára számtalan népzenei szak kezdte meg működését az országban. 1980-ban megírtuk az összes népi hangszer tanmenetét. Magam a furulyatanításhoz tizenkét tankönyvet írtam.

Húsz év alatt különleges intézményt építettem fel. A táncszak és a népi kézművesség oktatásának beindításával a körülmények annyira megváltoztak, hogy 1991-ben szükségessé vált, hogy tagozatunkból jogi értelemben is önálló népművészeti iskola váljon. A tanácsi rendszer megváltozása után az új önkormányzat első ülésén megszavazták az iskola önállóságát Óbudai Népművészeti Iskola néven, és 1991. január 1-vel tagozatvezetőből igazgatóvá neveztek ki. Ebben az évben értem el a nyugdíjkorot, és mivel a hajszolt élet maximálisan kifárasztott, úgy döntöttem, hogy a kész művet egy fiatalabb kollégának adom át. Sajnos rosszul választottam meg utódomat, mert a szép tervekben, amelyeket segítséggel kellett volna megvalósítania, nem lett semmi. Alig két év múlva kétszáz fős néptánctagozatunk megszűnt, a népi kézművesség oktatása pedig csírájában halt el. Az Árpád Gimnáziumban elkezdett népművészeti irányultságú C osztályokból nem lett szakközépiskola. Végül, ami a legfájdalmasabb számomra, azokat a kollégákat, akikkel elindítottam, illetve felépítettem ezt az iskolát, vagy elbocsátotta, vagy a körülmények miatt maguktól elhagyták az intézményt. Népművészeti iskola tehát nincs, ilyen alapon pedig az önállóság nem indokolt. Ha csak a zenei rész kért volna önállóságot 1991-ben, nem kaptuk volna meg, mert ilyen alapon a klasszikus hangszerszakok is kérhetek volna önállóságot. Tehát a népművészeti iskolánk alakilag és tartalmilag is visszatért a zenetagozati formához. Ezért nem indokolt a húsz éves önállóságot ünnepelgetni.

– *Úgy tudom, hogy még mindig dolgozik a népművészetért?*

– Ez így igaz, mert ma is szívesen megyek tanítani egy-egy népdalkört vagy zenekart, esetleg segítek iskolaszervezésben. Visszatekintve erre a nyolcvanegy esztendőre, azt kell mondjam, hogy a munkámat elismerték, megkaptam minden lényeges pedagógiai kitüntetést, de a legnagyobb kitüntetés számomra, amikor idős volt növendékeim keresnek meg, és megköszönik mindazt, amit tőlem kaptak.

Kép és szöveg: Havasréti Pál

A Molnár-technika reneszánsza

Hasznosítható-e Molnár István rendszere a mai néptáncban?

„A magyar nép táncainak kutatása közben, a bennük rejlő művészi kifejezés lehetőségének felmérése után kezdtem keresni a legmegfelelőbb gondolatborozó formákat. A munka során világossá vált, hogy a régi néptáncformák csak akkor újulhatnak meg, akkor lesznek meghatóak, élményt adóak, ha lényegüket nem másítja meg az a technika, amellyel kereteiket tágítani és a bennük rejlő gondolatokat hangsúlyozni akarom. Olyan technika ez, ami a régi néptáncokból indul ki, és hasonló alaptulajdonságai vannak, mint amilyenekkel a régi írott vagy elbeszél, megtáncolt vagy megénekel emlékeink vannak átszőve. Ennek a technikának az ember természetes mozgásaihoz, mozgásmódjához kell alkalmazkodnia. A technika segédeszköz, szerszám a művészi kifejezés szolgálatában.” (Molnár István: Magyar tánc tanulási rendszerem. Néptáncosok könyvtára. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1983.)

*

Vannak emberek, akik bármihez fognak is, a legtöbbet, a legjobbat igyekeznek elérni abban.

A kolozsvári születésű Molnár István (1908-1987) 1936-ban szertornászként olimpikon volt.

1939-ben expresszionista táncosként a párizsi Művészeti Akadémia tagja lett. 1991-ben magyar néptánc-koreográfusként posztumusz Kossuth-díjat kapott.

„1940-ben szinte üstökösként tűnt fel a hazai táncművészet egén, melybe bekapcsolódva egy ideig vezette is a hazai modern, avantgárd orkesztikai törekvéseket. Szikár, izmos férfialakja, hatalmas ugrásai, megcsavart forgásai, szuggesztív előadásmódja emlékeztetésekre maradtak mindenki számára, aki csak egyszer is látta.” – írja róla Galambos Tibor.

Egyszer Párizsban kérték meg, hogy táncoljon valami magyart. Ekkor döbrent rá, hogy nem tud – és így indult el a magyar falvakba, hogy ott tanulja meg a magyar táncokat.

Rögzítette, megtanulta, leírta, előadta, tanította, koreografálta. Kereknek hangzik. De nem egy tökéletességre törekvő ember számára.

*

– A testével foglalkozó ember volt, tornász. Táncosai technikai fejlesztéséhez túl kötöttek találta a balettet, inkább ő maga dolgozott ki egy természetes mozgáson alapuló rendszert a maga tematikus művészetének kifejezéséhez. – Hargitai Zsuzsa „Lucika”, Liszt-díjas táncos mesél róla. – Pista bácsi tánc technikájában mindent a láb erejéből kell megoldani: forogni, ugrani úgy, hogy közben a kéz mászt is tudjon csinálni: amit a mű dramaturgiája megkíván. A kezek nem preparálnak, előkészítenek, mint a balettben, a néző nem látja előre, mi történik majd a következő mozdulatban. Az egykor őáltala alapított Budapest Táncgyűttesben tizenegy évig dolgoztam vele. Jó másfél órás technikai tréningeket tartott nekünk. Engem minden érdekelt, külön gyakoroltam, tanfolyamokat végeztem, pedagógus-képzéseket, táncírást tanultam. Ezért ajánlott Pista bácsi engem segítségnek, mikor Martin Györgyben, szintén Molnár-tanítványként, megfogant az ötlet, hogy ezt a technikai rendszert le kellene írni. Közreműködtem nemcsak a Magyar tánc tanulási rendszerem című könyv megírásában, hanem az 1983-ban együttesvezetők számára, a Népművelési Intézetben szervezett tanfolyamon, vidéki bemutató előadásokon is.

– Mi lett a könyv eredménye? Kik használták azután a technikát?
– Nem tudom, hol, mennyire használták. Galambos Tiborék az Erkelben [OKISZ Erkel Ferenc Táncgyűttes] igen, és mi is, az általam vezetett Gödöllői Agrártudományi Egyetem együttesénél. Az-

után 1990-ben, amikor Zsuráfszki Zoltán átvette a Budapest Táncgyűttes vezetését, megkeresett, és felkért, hogy Molnár István hajdani együttesében újra az ő technikáját tanítsam a táncosoknak, balett helyett. A közelmúltig dolgoztam is velük. Később a Magyar Állami Népi Együttes állította színpadra Molnár István Marosszéki táncok koreográfiáját, ezért kértek meg, hogy nekik is tanítsam három hónapig az ahhoz szükséges technikát. A táncosok körében nagy sikere volt a tréningeknek, így hát az együttesben mind a mai napig tartok – sajnos meglehetősen rövid – órákat.

Szerintem bármilyen edzést végez is a táncos, a lényeg, hogy rendszeresen csinálja azt. A Molnár-technika nem megkövesedett, hanem állandóan fejlődő rendszer, mindenki azt és úgy használ belőle, ahogy akarja. „A táncokat az élet szülte”, az „öregnek” ez gyakori mondása volt.

*

A történet szerencsére valóban folytatódik. 2011 áprilisában Ónodi Béla szerkesztésében, Hargitai Zsuzsa és Fügedi János szaktanácsadásával megjelenik a Molnár-technikát oktató DVD.

– A Molnár-technikával a Magyar Állami Népi Együttes tagjaként találkoztál, ahol ezt más tréningekkel felváltva, heti egyszer-kétszer gyakoroltuk. Számomra nehéz, de nagy mértékben fejlesztő feladat volt. A saját bőrdön, a táncos társakat figyelve tapasztaltad meg ennek hasznát? – kérdezem Ónodi Bélát.

– Az Államiban eltöltött évek hasznosságáról a Molnár-technika tekintetében nehezen tudok állást foglalni. Tény, hogy itt ismerkedtem meg a technikával és Lucikával, de az utolsó években már egyre jobban zavart az egyhelyben topogás a tanulást illetően. A hivatásos együttesek legfeljebb heti kétszer ötven percet szánnak a technika tanulására, aminek bemelegítés a neve. Az ötven percből húsz perc a bemelegítés, a maradék időben van lehetősége Lucikának ismételni, javítani, új gyakorlatokat megmutatni. Az elsajátítást nehezíti még a folyamatosság hiánya is. Ez csak azért sajnálatos, mert a technika adta mozdulatlehetőségek így rejtve maradnak nemcsak a táncosok, de az alkotók előtt is.

– Miképp jutott eszedbe alaposabban elmélyülni a technikában?

– A hivatásos pályafutásom befejezésével, 2002-ben nem szerettem volna elveszteni a napi gyakorlások által megszerzett kondíciót és táncos érzést. Ez volt az elsődleges szempont, amikor Lucikát megkértem, és elkezdtünk külön dolgozni. Heti kétszer két óra velem, plusz két óra önálló gyakorlás nagyon hamar ráébresztett ennek a dolognak a nagyszerűségére, de akkor még csak önmagam részére. Két év után kezdtem el videóra rögzíteni az órákat, mert mindenképpen szerettem volna megőrizni az utókornak és magamnak az elhangzottakat. Mivel tizennyolc éves korom óta tanítok, és jelenleg is néptánc-pedagógusként dolgozom, az elmúlt évek már a tanítás, a továbbadás lehetőségeinek kereséséről is szóltak. Lucika első kézből kapta a tudását, de azóta ő is hozzátette saját elképzeléseit és a folyamatos tanításból adódó tapasztalatait. Molnár István is így gondolta: „a technika további fejlesztése, bővítése szükséges az igények növekedése szerint”. Én is bátorítottam hozzátenni önálló gyakorlatcsoportokat. Így kialakult egy felújított, átalakított, de lényegében meg nem változtatott technikai tréning. Ezért is ragaszkodunk a Molnár-technika elnevezéshez.

– 2004-ben és 2007-ben Fülöp Viktor pedagógiai ösztöndíjat nyertél a Molnár-technika elsajátítására, illetve tanítási módszerének kidolgozására. Hol hasznosítod?

– A pedagógiai ösztöndíj elnyerése után felkerestem a főtí Népművészeti Szakközépiskola táncszakosát és felajánlottam, hogy egy

évig ingyen tanítok náluk. Két évfolyamban egy évig heti rendszerességgel voltak az órák. A pozitív visszajelzés ellenére a korlátozott anyagi lehetőségek miatt ez a folyamat egy év után megszakadt.

Indítottam a Táncművészeti Főiskolán egy nyílt kurzust is, mely szintén egy évig tartott. Nagyon jó csapat jött össze, de a második gyermekem születése után már nem áldoztam fel a családi estéket egy alkalmankénti útiköltség-térítésért. Ezek a lehetőségek azonban megalapozták a módszertani kidolgozást. Ennek okán vettem a bátorságot egy szakkönyv és egy oktató-DVD elkészítéséhez. Jelenleg a Magyar Táncművészeti Főiskola mesterképzésében, a „Kiegészítő tánctechnikák” tantárgyaként tanítom a néptánc-pedagógus szakon.

Németh Ildikó és Szabó Szilárd meghívására a martonvásári Százasorszép Táncgyűttes táncosainak tarthatok kétórás Molnár-technika tréningeket. Az alkotópáros és a táncgyűttes szakmai életútját tekintve nagy öröm számomra, hogy Molnár István tánctechnikai rendszerét ők is megismerésre érdemesnek találják.

– Manapság kevés az olyan néptáncgyűttes, amelyik pusztán paraszti táncolással sikert, elismertséget tud elérni. A néptánc színpadi törekvéseire ma jellemző, hogy az autentikus táncok előadásán túlmutató, dramatikus művek alkotásában látnak kihívást a koreográfusok. Ezt az irányt nyilván a hivatásos együttesek mutatják, buktatója pedig az, hogy a hivatásosokat követő amatőr együttesek híján vannak a megfelelő technikai alapoknak...

– Nem gondolom, hogy minden néptánc tanulóval foglalkozó műhelynek kellene ez a technika. Együttesvezetőként, alkotóként azonban sokszor szembesültem a „próbatermi hagyományörző”, „színpadi táncművész” kettős elvárásból adódó ellentmondásokkal. Másfajta mozdulatokat tanulunk meg az archív táncgyűjtésekről, és más, amit a színpadi esztétika követel tőlünk. Vannak alkotók, akik a színpadon többet várnak el a táncosoktól, mint amit a próbaterebben a mű elkészítésének folyamán adnak. Sokszor csak szavakba tudják önteni gondolataikat, az autentikus táncokon felnőtt táncosoknak ezt mozdulatokban kifejezni szokatlan és rendszerint nem is tudják megoldani a feladatot. A Molnár-technika segíti a mozdulatokban és nem motívumokban való gondolkodást.

A színpadi néptáncművészetet figyelve a zsűritagok elvárása is az autentikus táncstudáson túli plusz bemutatása. Legyen szabad magánvéleményként megjegyezmem: én szeretek nézőként „csak” a táncokban gyönyörködni, és remélem, hogy marad táncgyűttes, aki pusztán a várt siker érdekében nem hagyja el ezt az utat. Ezzel persze nem a Molnár-technika ellen beszélek. Jó példa az autentikus utat járó martonvásári együttes arra, hogy pusztán a táncosok ügyességének fejlesztése elegendő ok lehet a tanulására.

– Molnár István öt technikai fokba sorolta rendszerét. A te könyved követi ezt a rendszert?

– Nem. Pista bácsi könyvében a technika fokok között nincs átjárhatóság, tehát csak akkor lehet a második fokra lépni, ha az első már tökéletesen elsajátítottad. Az 1983-ban megjelent könyv egy kész tánctechnikai rendszer elemeinek a leírása. Az én könyvem és a DVD nem az öt fok gyakorlatainak megismertetésére, hanem a tréning felépítésének elsajátítására és a technika alapozására fekteti a hangsúlyt. A '83-as kiadványnak a technika rögzítése volt az elsődleges célja, az általam írt könyv viszont a továbbadás, az elsajátítás, a használhatóság jegyében íródott.

– A Táncháztalálkozóra jelenik meg a könyvet megelőző, de egyidejű használatra javasolt oktató-DVD. Horváth Mónika, Katona Gábor „Baka” és te magad mutatjátok be a gyakorlatokat, ami a könyv szóbeli és kinetográfiai lejegyzéseinek túl elengedhetetlen a pontos elsajátításhoz. Az érdeklődők a kiadónál, a Néptáncosok Kellékboltjában találhatják meg. Aki úgy érzi, hogy ennél is közelebbi benyomást szeretne, hol kap rá lehetőséget?

– A könyv megjelenése sajnos későbbre várható. Addig is tervezem a Molnár-technika tréningjének lehetőleg akkreditált tanfolyamon történő oktatását, amelyhez az érdeklődőkön kívül befogadók és támogatók segítségét és jelentkezését is szívesen fogadom.

*

– Fügedi János, a kiadvány tudományos szaktanácsadója maga is tanulta ezt a tánctechnikát...

– Molnár István technikáját az eredeti magyar néptánc mozdulatvilágára alapozva alakította ki, de nem azzal a céllal, hogy a néptánc mozdulatait reprodukálja, hanem hogy annak alapszellemét felhasználva igen magas szintű táncos technikai készséget alakítson ki, és azt egy rendkívüli erőnléti szinten meg is tartsa. A forrás eredetiségéhez kétség nem férhet, Molnár filmkamerával gyűjtötte a magyar néptáncokat a Dunántúltól Erdélyig. De technikájának elemeit tanulva és előadva, ezt az eredetiséget alig fedezzük fel. A ma elvárt hitelességi fokra azonban a tánc tanulásának kezdetén nincs is szükség. Egy kezdő táncos hiába is igyekszik a somogyi táncok lágyan rugózó ugrásait, a palóc bukások elnyújtott mélyüléseit, a legényesek igen változatos mozdulattípusait és rejtett agóikáit, a gyimesiek alig is elsajátítható lebegően lüktető forgásait utánózni. Csak már egy biztos technikai alapon lehet ezeket a táncos stilisztikai, pontosabban fogalmazva, mozdulat-esztétikai értékeket az eredeti előadók által megfogalmazott módon előadni. Molnár István technikája erre készít fel. A kezdő táncost igen hamar juttatja el arra a szintre, ahol már elmélyültebben lehet keresni a néptáncok mozdulatvarázsának titkait.

– Hogyan, mitől működik ez pontosan?

– Úgy vélem, Molnár technikájának különleges érdeme, hogy általa a táncos mozdulatok fölötti tudatos uralom szerezhető meg. A technikát közelebbről szemügyre véve, ehhez három alapeszközt használ: az egyensúlyi gyakorlatokat, az ugrásokat és a forgásokat. Figyeljük csak meg mai néptáncos gyakorlatainkban, hogy többnyire a láb feladataira, „problémáira” ügyelünk, azt próbáljuk megoldani, közben elhanyagoljuk a testtartást, a súlypont és a karok helyzetét, emiatt a táncos gyakran olyan, mint a szárnyát szegett madár. Molnár technikájában már a kezdet kezdetén, a legegyszerűbb gyakorlatokban a láb mozgása mellett állandóan ügyelni kell a test valamennyi, az egyensúlyt és a mozdulat-kifejezést befolyásoló elemre. Épp ezért azt vehetjük észre, amint a táncos túljutott annak megszokásán, hogy testének tartását és karjait bevonja táncos figyelmébe, koordinációja rögtön javul, és táncának expresszivitása lényegesen magasabb szintű lesz. Molnár technikáját hosszan lehetne még méltatni. Fokozatossága révén a táncos képzés bármely szintjén használható, azt a táncost pedig, aki kitartóan gyakorolja, jószerivel az akrobatika szintjére emeli. Persze ehhez mondjuk a heti kétszer ötven perc aligha elég.

A most elkészült DVD kapcsán meg kell említeni a technika mai letéteményesének tekinthető Hargitai Zsuzsa és a szerkesztő-előadó Ónodi Béla érdemeit. Lucikának legelső sorban azt kell megköszönni, hogy a mai napig értőn megőrizte ezt a sajátos mozdulatvilágot, és tovább is fejlesztette. Béla tanítványi kitartása, sokéves gyakorlati tapasztalatszerzése juttatta el a megőrzést addig, hogy a technika ma a Magyar Táncművészeti Főiskolán tananyag, az alapokról készített összeállítás pedig most DVD-n kiadásra kerülhetett, amelyhez hamarosan elkészül egy tankönyv is. Mindketten változtattak a technikán annyit, amennyit a korszellemnek megfelelőnek tartottak, illetve saját gyakorlati tapasztalataik alapján változtatni szükségesnek láttak. Az eredetileg közölt technika módszertana így lényegesen áttekinthetőbb lett, és az iránta megnyilvánuló érdeklődés alapján azt mondhatom, a Molnár-technika reneszánsza elé nézünk.

Strack Orsolya

Jézus és a madarak

HÚSVÉTI HATÁRJÁRÁS

A XIX. század derekán a határkerülés lefolyása a Székelyföldön ez volt: a legények és fiatal házasemberek vacsora után a cinteremben, azaz a templomot környező temetőben gyülekeztek, ahol megválasztották elöljáróikat. Ezek a főkirálybíró, dúlók, bírák, pap, énekesvezető és mások. Utána zoltárénekléssel megkerülték a templomot, majd az alkalmi pap imádságot rögtönzött ilyenformán:

„*Úristen, áldd meg határunkat, szőlőhegyeinket, kertjeinket! Áldd meg falunkat, hajlékainkat! Áldd meg hazánkat, nemzetünket! Küldd el hozzánk az igazságot, a törvényt, adj jó elöljárókat! Távoztass el mezeinktől jégesőt, sáskát, árvizeket, falunktól a tüzet, idegeneket! Adj bő termő esztendő és békességet! Úristen, halld meg imádságunkat!*”

Az imádság után végigvonultak a falun. Menet közben folyton énekeltek és imádkoztak, azonkívül az útjukba eső mezei forrásokat kitakarították, és egy-egy rövid imádságot mondtak, hogy Isten bő forrással, jó ivóvízzel áldja meg őket. Ha az idő kedvezett, akkor a falu egész határát megkerülték. Ha nem, akkor csak a vetéskertet, a búzahatárt, és utána visszatértek a templomba. Itt az éneklést és imádságot megismételték, majd a pap áldása és a főkirálybíró intelmei között oszlottak szét. Ez utóbbi lelkükre kötötte, hogy a falu határait el ne felejtsek, egyben az elhányt vagy elfelejtett halmokat, határjeleket mindannyiszor megújítsák, és a község igazát mindenkor megoltalmazzák.

Ekkor már hajnalodni kezdett. A legények fenyőágot törtek, színes szalaggal, cifra papirossal, hímes tojással feldíszítették és kedveseik kapujára tűzték föl. Húsvét másnapján aztán a virágtevő legények locsolkodni mentek. A fiatal házások pedig dideregtek, azaz elmentek az ablakok alá, és ott fázósan bebocsájtást kértek. Közben eláldották a házbelleket minden jóval, ugyanakkor azonban tréfá-

san kibeszélték a falu népének, főképpen a fiatalságnak titkait. A didergők jutalomban részesültek.

HÚSVÉTI LOCSOLKODÁS

Húsvéthétfő, egyes vidékeken vízbevető hétfő, másként húsvét másnapja már a profán emberi örömnök, elsősorban a fiatalságnak ünnepe.

Az erdélyi Nyárad mentén a XIX. század végén minden valamirevaló székely legény kötelességének tartotta, hogy húsvét napjára virradóra kedvesének kapujára vagy más feltűnő helyre szép fenyőágot tűzzön. Ha a falunak nem volt fenyvese, elmentek érte a negyedik, ötödik határba is. Ha pénzért vagy szép szóért nem kaphatták meg, ellopták. Két-három fenyőágot szépen összekötöttek, és papírszalagokkal, tojásokkal díszítették föl. A legjobb táncosoknak vőfély volt a neve, az ő feladatuk volt húsvéthétfőn a hajnalozás. Minden házba, ahol fenyőágot találtak, bementek a legények, és a lányokat derekasan megöntözték. Azt mondogatták, hogy ez azért történt, hogy a ház virágszála el ne hervadjon.

Egyik háromszéki beköszöntő:

„*Vízöntő hétfűre buzognak források.
Eljöttem hezzátok ifjú létemre,
Hogy harmatot öntsek egy szép növendékre,
Mert ha meg nem öntöm ezen esztendőben,
Nem virágozik szépet nekünk jövőndőben.
Virágozzék szépet, ékes virágokat,
Feltámadt a Jézus, mondják az irások,
Nyerjen az egekben fényes koronákat.*”

(Bálint Sándor: Karácsony, húsvét, pünkösd. Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1973.)

Gyöcsi Gábor munkája

JÉZUS ÉS A MADARAK

Mikor Krisztus urunkat üldözték a gonoszok, hát három madár el-
lene volt s azt akarták, hogy Jézust megfogják.

A fűrj azt kiabálta:

– Itt szalad, itt szalad!

A bagoly azt huhogta:

– Búvik, búvik!

A galamb azt burukkolta:

– Bukorba, bukorba!

A kispacsirta felszállt a magosba. Szépen énekelt a levegőben,
hogy elterelje az üldözők figyelmét, s így Krisztus urunk megme-
nekült az ellenségei kezéből.

Mikor Jézus megszabadult, megátkozta a madarakat, amelyikek
el akarták vesejteni. A fűrjet azzal, hogy magasra ne tudjon száll-
ni, csak a vetések közt szaladgáljon. A baglyot azzal, hogy nappal
mindig csak bújjon, a galambnak azt kívánta, hogy soha fészket ne
tudjon rakni. Meg is fogta Jézus átka őket. A fűrj összevissza szalad-
gál a gabonaföldeken, a bagoly csak éjjel jár, hogy senkivel ne talál-
kozzék, a galamb máig se tanult meg fészket rakni.

A kispacsirtát Krisztus urunk megáldotta, hogy ő tudjon a mada-
rak közül a legszebben énekelni, röptében is tudja fújni az énekét.

MÉRT JAJGAT A LIBUCMADÁR?

Mikor Jézust üldözték a katonák, bemenekült egy fűzfa alá. A fűz
leeresztette az ágait, s úgy elrejtette a menekülőt, hogy az üldö-
zői nem találtak rá. Néztek ide, néztek oda, de nem látták, eltűnt
a szemük elől.

Egy libucmadár futott a fűzfához. Kezdte kerülni, közben jajga-
tott:

– Égek! Égek! Égek!

A katonák figyelmek lettek a madár jajgatására, odaszaladtak a
fához, s észrevették Jézust. Meg is fogták, s elhurcolták. Ekkor Jé-
zus azt mondta a libucmadárnak:

– Amíg élsz, mindig égj! Azt akarom, hogy mindig égj!

A libuc azóta is jajgat, mert ég a teste, s örökké azt kiáltozza:

– Égek! Égek!

CSAK A BÉKA SAJNÁLTA SZŰZ MÁRIÁT

Amikor Krisztus urunkat megfeszítették, Szűz Mária sírt-rítt, jaj-
veszékelt, úgy sajnálta a fiát. Senki nem szánakozott rajta. Egyszer
csak elejébe állott egy nagy varas béka:

– Asszony, én nagyon sajnállak, amiért a fiadat megölték. Tu-
dom, milyen nagy a bánatod. Az én hét szép fiamat is elpostoa
egy szekerkerék. Ő, pedig be szépek voltak! Szép két kiülő szemük,
hosszú lábuk... – dicsérte a béka erősen a gyermekeit.

Szűz Mária még nagy bánatában is elkacagta magát, azt gondolta:

– Lám, minden anyának a legszebb az ő gyermeke!

Abban a helyben megáldotta a békát. Azzal áldotta meg, ha el-
pusztul is, el ne rothadjon, meg ne bűdösödjék, száradjon el, mint
az avar.

(Kóka Rozália: Virágszépöld Anna. Bukovinai székely
népmesék, mondák, legendák. Timp Kiadó, Budapest, 2008.)

MÉRT PIROS A HÚSVÉTI TOJÁS?

Gyulai monda szerint egy asszony épp a színben szedte a tojás-
okat, amikor Jézus föltámadásának hírére meghallotta. A kötőjébe
rakott tojással sietett a szomszédba, ahol a hírt kételkedve fogad-
ták: „Úgy támadt ő fel, ahogy piros a tojás a kötődben!”. A hírho-
zó asszony a kötőjébe nézett, és csodálkozva látta, hogy minden to-
jás megpirosodott.

(Bálint Sándor: Karácsony, húsvét, pünkösd. Szent István Társulat,
az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1973.)

15. KÖKETÁNC

– énekes népi játék és néptánc vetélkedő –

*A Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületének népzenei szakos-
tálya és az óbecsei Petőfi Sándor Magyar Kultúrkör tizenötödik al-
kalommal hirdeti meg az általános iskolások énekes népi játék- és
néptánc vetélkedőjét. Időpontja 2011. május 21. szombat, a hely-
szín az óbecsei Petőfi Sándor Magyar Kultúrkör. A jelentkezők a
következő kategóriákban és korcsoportokban versenyezhetnek:*

1. énekes népi gyermekjáték – nagycsoportos óvodások, alsósok;
2. néptánc – alsósok, felsősök;
3. szőlőtánc – felsősök;
4. népszokások – mindhárom korcsoport és lehet vegyes is.

*A jelentkezők 5 perces műsorral léphetnek föl, a csoportok létszá-
ma nem haladhatja meg a harmincat. Csak élő zenei kíséretet fo-
gadunk el (zenekar vagy énekcsoport), a kísérőzenekarok életkora
nem korlátozott. A benevezés történhet egyénileg, csoportosan, is-
kolánként vagy művelődési egyesületen keresztül. A versenyt szak-
bizottság értékeli és véleményezi.*

*Jelentkezéskor a következő adatokat kérjük: név, iskola vagy műve-
lődési egyesület, lakcím, irányítószám, telefon, felkészítő pedagógus,
művészeti vezető, koreográfus, a csoport létszáma, a zenekar létszá-
ma, kísérő hangszerek, az összeállítás címe, a műsorszám időtartá-
ma, kategória, korcsoport.*

A jelentkezési határidő: 2011. április 20.

*Bővebb tájékoztatást a (+382) 63-8-378-552-es mobiltelefonon
kaphatnak Szabó Gabriellánál. A jelentkezéseket a következő cím-
re várjuk: Petőfi Sándor Magyar Kultúrkör, Nikola Tesla 38., Pf.
51. 21220 Becse. A borítékra írják rá: KÖKETÁNC. Elektronikus
levélcím: 5sabo@stcable.net.*

X. „VIRÁGOK VETÉLKEDÉSE” HATÁROK NÉLKÜL

*Népdalénekes Palánták Országos és Határon Túli Találkozója Do-
mocos Pál Péter Emlékére 2011. május 9-én, hétfőn 14 órától.*

*Budapesten a XI. kerületben, a Sopron u. 50. szám alatti Domocos
Pál Péter Általános Iskolában tizedik alkalommal rendezzük meg
ezt a találkozót, mellyel a határainkon innen és túl élő általános is-
kolás korú, népdalokat kedvelő tanulóknak kínálunk versenymentes
bemutatózást és ismerkedési lehetőséget.*

*Nevezni csak népdalokkal, vagy népi gyermekdalokkal lehet. Első-
sorban régi stílusú magyar népdalok, vagy népi gyermekdalok meg-
szólaltatását várjuk önálló előadásban és lehetőség szerint népví-
seletben.*

*Értékelési szempontok: tiszta hangzás, szép kiejtés, átélt előadás,
tudásszintnek és korosztálynak megfelelő dalválasztás, a felsorolt
dalok száma.*

*Nevezési lapként egy keresztben félbehajtott A4-es méretű rajzlapot
kérünk leadni, melynek külsején az énekes sajátkezüleg, a témának
megfelelően színezi ki, feltüntetni rajta nevét, iskoláját és életkorát.*

*A jelentkezéseket legkésőbb 2011. április 29-ig a következő címre
kérjük beküldeni: Domocos Pál Péter Általános Iskola 1119 Buda-
pest, Sopron u. 50. Tel/fax: +36 1 206-2095, + 36 1 204-1201, ill.
Tündik Tamás: +36 30 398-6018, +36 20 662-6667, vagy a rendez-
vény támogatója, a Gyepük Népe Alapítvány postacímére: 2040 Bu-
daörs, Szivároány u. 8.; e-mailben a tundik@t-online.hu címre. A
program megtekinthető a www.gyepuk.hu weboldalon is.*

„ANNYI ÁLDÁS SZÁLLJON...”

OLSVAI IMRE KÖSZÖNTÉSE

„Én kis cinke vagyok, nagyot nem szólhatok,
Mégis szólok egyet rebegős nyelvemmel:
Királyné asszonyom, királyné pálcája,
Szálljon erre házra az Isten áldása,
Szívemből kívánom!”

A nyolcvanéves népzenekutatónak és zeneszerzőnek szól most a fenti, ódon hangulatú békési köszöntő, az egykori zeneakadémiai diáktárstól. Olsvai Imrének, az MTA Zenetudományi Intézet nyugalmazott tudományos munkatársának, aki megkerülhetetlen alakja az utóbbi évtizedek hazai népzenei életének, mind a népzene-tudomány, mind a zenei közművelődés területén. Egész munkássága azt a tudós kutatót példázza, aki képes magas szintű ismereteket a gyakorlatban másokkal is megosztani, írásban és szóban egyaránt, mindannyiunk lelki épülésére.

Felmenőitől örökölt kiváló zenei tehetsége kezdettől fogva elhivatottá tette a zenei pályára. Már középiskolás korában gyűjtötte a népdalokat. Járt az Ormánságban és a Sárközben. Mélyreható élményei nyomán döntött úgy, hogy Bartók és Kodály útjára lépve maga is a magyar népdal ügyének szenteli az életét. A Zeneakadémián 1949-ben kezdte meg tanulmányait, karvezetés és zeneszerzés szakon. Ekkor teljesült régi vágya: Kodály Zoltánnál tanulhatott népzene-t. A Mester, megismerve addigi gyűjtéseit, felfigyelt rá, több ízben behívta magához a Magyar Tudományos Akadémiára, rendszeresen adott neki gyűjtői feladatokat. Imre ott megismerhette az addig összegyűjtött dalanyag rendkívüli gazdagságát és annak rendezési elveit.

Nagy fordulatot jelentett életében a Népzene Főtanszak megalakulása a Zeneakadémián. Itt, Kodály vezetésével öt évig, 1951-től 56-ig részese lehetett annak a tudományos képzésnek, amely egyedülálló a Zeneakadémia egész történetében. Imre maga így emlékezett ezekre az órákra: „A tanszaki évekből nemcsak a szűkebb szakmában mélyedtünk el jóval alaposabban, mint a korábbi két esztendő nagy létszámú »ömlesztett« kötelezőtárgyi népzeneóráin, hanem emberileg is rendkívül sokat tanultunk, s nyertünk Mesterünkötől...”

Ekkor már a Néprajzi Múzeum, a Népművészeti Intézet Néprajzi Osztálya és az MTA Népzenekutató Csoportja is külső munkatársként foglalkoztatta.

Ifjúságának „rügyfakasztó tavasza” – ahogyan egyik későbbi tanulmányában fogalmazott – „érlelő nyárba fordult”, amikor

Kodály születésnapjának köszöntése 1952 decemberében a Zeneakadémia XV-ös termében. Olsvai Imre Kodály b-moll Epigrammájának általa írt feldolgozását játssza.

zeneakadémiai tanulmányai befejeztével 1958-ban a Népzenekutató Csoportban belső munkatárs lett, majd az MTA Zenetudományi Intézet Népzenei Osztályának tudományos munkatársa.

Ettől kezdve résztvevője a hatalmas gyűjtő- és rendszerező, feldolgozó, nagy áttekinthető képességet igénylő munkának, amelynek eredményeként megjelenhettek a korszakos jelentőségű *A Magyar Népzene Tára* sorozat kötetei. A VI. és VII., *Népdaltípusok* kötetének Járdányi Pál halálát követően önálló szerkesztője. Főmunkatársa a IX. és X. kötetnek, sőt a kiadás előtt álló XI-XII. kötetnek is. Vargyas Lajos a VI. kötet előszavában így nyilatkozik Olsvairól: „Az ő személyében olyan gondozót kapott sorozatunk, aki örökölte a nagyok egyszerűségét, szenvedélyes érdeklődését a legkisebb részletek iránt is, egyúttal a teljességnek és pontosságnak olyan igényét, amivel kiállhat mindkét nagy tanító szigorú ellenőrző tekintete elé.” A *Magyar Népzene Tára* kritikai forráskiadás közreadási elveinek továbbfejlesztése is az ő nevéhez fűződik a típusalkotás, a forrásértékelés, a lejegyzés és a dallamközlés területén.

Olsvai Imre társszerzője volt olyan népzene-tudományi alapműveknek, mint például *Kodály népdalfeldolgozásainak dallam- és szövegforrásai*; *Járdányi Pál népzenei munkásságának utolsó szakasza*. Munkatársa volt többek között Járdányi Pál: *Magyar népdaltípusok*, Ortutay Gyula: *A Magyar folklór*, Erdélyi Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtőt lépék*, Pesovár Ferenc: *A juhait kereső pásztor*. Fej-

ér megyei néptáncok című köteteinek. Személye jellemzően összekapcsolódik olyan kutatásokkal, melyek egy dunántúli község vagy egy énekes személyiség dalanyagának teljes, azaz monografikus feldolgozásával, valamint a népdalok variáns- és időbeli változásának vizsgálatával és a stílus-kutatással foglalkoznak. Ő találta meg a „páva-dallam” Kodály által annyira keresett egyik élő változatát Nemespátrón 1962-ben, „Fújnak a föllegek...” kezdetű különleges, régies szöveggel, melynek jelentőségét, a páva-dallamcsalád alapvető voltát és széles rokonságát a magyar, a szomszéd-, valamint rokoni népzeneben kikutatta, feltérképezte, és munkáiban a tudományos közvélemény elé tárta. Kutatói látókörét egyiptomi és kubai tanulmányútjai tágitották.

Gyűjtőútjai során mintegy kétszáz magyarországi, felvidéki, erdélyi és délvidéki helyszínről körülbelül ezeröttszáz dallamtípusnak mintegy hétezer változatát gyűjtötte össze, és mintegy ötven népi hangszernek, hangszercsoportnak méretét, hangolását, felépítését rögzítette írásban, rajzban, illetve fotón. A hazai kisebbségek körében mintegy félezer horvát, szlovák, német, román, jiddis és cigány dallamot gyűjtött.

Számos tanulmánya jelent meg itthoni és külföldi szaklapokban, felsorolni is nehéz volna mindet. Csak néhányat említenek példaképpen, a szerző sokoldalúságának érzékeltetésére: *Magyar népzenei rendezőmunka 1975-ig*; *A Psalmus Hungaricustól a Brácsaversenyig*; *Egy Kodály-Bartóki tématiszta és*

1000.-ik gyűjtés ^{FORTE}
 J=84 Pünkösdszó
 Lápafő (Tolna)
 1952. VIII. 14.

Elvedlém a lenémet feliből
 Kivirágzott a cserája hajnalba,
 Haja lenem, sárga lenem, maj megranyzta
 Kirággátul, himbajátul mesze stundó kelte
 Énekelte: Nagyvil János, 89 éves
 Lejegyezte: Vass Lajos

Levelezőlap képes oldalán: „Dióspusztá, 1951. – Patkó betyár egykori hosszifuruglája”.

A hátoldalon: Olsvai Imre ezredik gyűjtése, Lápafő, Tolna megye, 1952. VIII. 14.

népi gyökerei; Kodály Zoltán és más népek zenéje; Alföldi hatások Bartók műveiben.

Se szeri, se száma olyan fontos írásainak, melyek pedagógiai, táncművészeti, ének-zenei, honismereti lapokban jelentek meg. Például: *Népzene és néptánc a hagyományban és a színpadon*; *Somogyi népdal-értől a világ zeneóceánjáig*; *Gondolatok szabadság- dallamunkról*; *A dél-dunántúli dallamdialektus*; *Hagyományápolás és népdalkör*; *Hogyan gyűjtünk népzene 1980 táján?*; *A dél-dunántúli népzene gyűjtés lehetőségei és feladatai*; *Népzenei hagyomány és feldolgozás*. Gyűjtött anyagából népszerűsítő népdalkötetek jelentek meg. Zeneszerzői munkáiban is – melyekért több díjat kapott – központi szerepe van a népzenei, elsősorban szűkebb hazája, a Dél-Dunántúl dalainak.

Rendszeresen tartott tudományos és ismeretterjesztő előadásokat hazai és nemzetközi ülészekokon, országos jelentőségű népzenei találkozókön. Tanított egyetemeken és főiskolákön, Budapesten és vidéken, nyári kurzusokon, zenei táborokban, magyaroknak és külföldieknek. Mintegy nyolcvan ismeretterjesztő műsora hangzott el a budapesti és az újvidéki rádióban. Több rádiósorozat népzenei szakértőjeként működött közre a budapesti, szegedi, újvidéki, bristoli, hamburgi rádióban, sőt a nagyoi televízió műsoraiban. A vidéki gyűjtőket és népzene tanár kollégákat rendszeresen segítette kiegészítő tananyaggal, könyvekkel, hangszalagokkal, tudományos előadások különlenyomataival, hogy a kutatás legújabb eredményeit megismerhessék. Munkáikat lektorálta, és sok esetben szer-

kesztett egy-egy helyi gyűjtővel közösen a tájra jellemző dalkiadványt.

A Zeneakadémiára felkerült békéstarhosi diákokat első perctől támogatta. Sárközi gyűjtőútjaira magával vitte és bevezette őket ennek a szép munkának minden mozzanataiba. Tarhosnak, a korábbi rendszerben az állandó támadások keresztútjében is sikeresen működő, a Kodály elvei alapján elsőként alakult ottani különleges iskolának az ügyét mindig a magáénak érezte. Nem feledjük, hogy még a „Szocialista kultúráért” kitüntetés is, amely közművelődési munkájának első ilyen elismerése lett volna, visszaküldte 1954-ben az akkori művelődési miniszternek, az alábbi sorokkal: *„Attól a kéztől, amely zenekultúránk oly fellegrát, mint Békéstarhos, megszünteti, nem fogadok el kitüntetését.”* Az idők változtak. A közelmúltban, mint a Békéstarhosi Baráti Kör tiszteletbeli tagja, barátaiival együtt ünnepelhetette az iskola Magyar Örökség Díját.

Életében eljött az ősz, a „betakarítás ideje”. A visszautasított kitüntetés után számos díjban, egyéb elismerésben részesült, melyek fényesen bizonyítják munkásságának értékét és sokszínű voltát. Így például a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje; a Magyar Tudományos Akadémia elnöki jutalma; a Somogy Megyei Tanács Alkotói Díja; Zenei Alkotói Nagydíj; a Vajdasági Magyarok Szövetsége Aranyplakettje.

A Magyar Kodály Társaság alapító tagja, a KÓTA [Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége], valamint a Vass Lajos Népzenei Szövetség tiszteletbeli elnöke.

Sok száz kilométert utazva és fáradságot nem ismerve Olsvai Imre számos cikkel és előadással, tankönyv értékű kézikönyvvel segítette a Röpülj Páva mozgalom kibontakozását.

Versenyeken, találkozókön és fesztiválókön igényességre nevelte a néptánc- és népzenei együtteseket. Magvas, szép magyarsággal előadott értékelő záróbeszédeiben mindig rámutatott a hagyományörzés fontosságára. Figyelmeztetett a népzene értékmentő, hazafiságra nevelő, közösségteremtő szerepére, ezzel megerősítette a jelenlőkben a tudatot, hogy tevékenységük fontos és a népzene-néptánc továbbélésének egyik szép formája. Jobbító szándékú észrevételeit mindig olyan tapintatosan fogalmazta, hogy dicséretnek hatottak. Tanácsait ma is kéri, tőle senki nem megy el üres kézzel. Hatalmas tudása kincseit önzetlenül adja át azoknak, akik hozzá fordulnak. Munkabírása, határtalan türelme, segítőkészsége, szakmai igényessége és felelősségérzete példa számunkra. Nem véletlenül lett mára a népdalszerető emberek nagy közösségének mindenki által szeretett és tisztelt „Imre bácsi”-ja.

„Százhangú orgona a magyar népzene” – írta Kodály Zoltán. Ez a száz hang megsokszorozva, egyetlen nagy kórusává egyesülve zendítsen rá a köszöntőre a nyolcvanéves Olsvai Imre tiszteletére, tiszta szívből, szeretettel: *„Serkenj fel kegyes nép...”*!

„Amennyi fűszál van a tarka mezőben, annyi áldás” kísérvje mindennapjait jó egészségben!

Bencze Lászlóné dr. Mező Judit

BELŐLEM SZÜLET SZ

A Versolvasónak

Hidd el jóbarátom,
addig tart az éjjel,
amíg ellát szemed.
Mögötte mind: hajnal.

Jöjj velem az úton,
vakvezető kutyád
leszek a nagy éjben.
Álmomban barangolj;
hunyt szemhéjam rejtek,
két sötétlő barlang
fénylése könnyeim.

Jöjj, vezetlek bennem:
éjszakai tárlat.
Füled sötétben
suttogó falak közt
emlékeid hallod:
én vagyok a múltad.
Lépted nyomán ahogy
tükörtermek nyílnak
- szembenézel velem:
én vagyok az arcod.
Neked adom magam:
hozzád elvezetlek.

Sose fordulj hátra.
Amikor a mélyből
- csupasz testű Vénusz -
feltáru a hajnal:
megszületsz belőlem.
Új idő tart fogva
- amíg bennem alszol -:
szárnyaid növesztőn.

SZEMEDBŐL ÍROM A VERSET

Follinus Annának

Óramutatóm pihegve megállt,
míg a Vörös Oroszlánban vártalak.
S épp úgy készültem átadni e lányt
- félhomály leplebe burkolt magamat -,
mint *Kalickás nő* kezében madárt:
hogyan hunyt szemmel képből kifelé halad.

Mögötte bársonykék kanapéján
a csend nyújtózik fesztelen. - Ki látja? -
Pillája alól e hölgy kinéz ránk
- bár *befelé* szól, mint a *fátylas dáma*,
titkát így osztja meg veled némán,
pillantásod zárva zöld kalitkába.

S beléptél, lábad előtt gurítva
piros pettyes játszótársad: mosolyod,
míg bolond percem szemedből írta
tele a fehérén heverő lapot.
Órák kergetőztek ujjainkra:
csak szórd, és sokasodnak - hiszen tudod.

Körülfont még *a reggel párája*,
akár tündérbokor-teámból szállva gőz,
s múltad málna-illatú bokrába
léptem, mint ki önnön kertjében időz,
hol kamaszkezved varrta párnádba:
„vers, te, diófám, ág-karjaidba szőj”.

ÁTVILÁGÍTÁS

Képzelted, röntgensugár korában,
ha bűnöd csontjaid közt átviláglik,
miféle zúgó sejtelem-homályban,

milyen mérleg, mi mérhet? Bordavázig
ha vetkőztet: kifosztva hull szemérem,
féltett titkod benned kinyílva látszik.

Hited árnyékkodba kúszna? - Megértem.
Orvos ma nem ismer isteni törvényt,
csak vág beléd, kését hordva zsebében.

Felnyit, mintha lennél képzelt tükörkép,
nézegeti magát benned, kívágná
- majszolva közben reggeli gyümölcsét,

míg bensődről mással vígan vitáztat -,
pengéjével darabjaidra szelne,
kirakna újra, mozaik-virágnak.

Vagy véredből kanálával ha merne,
mint újkori freskó-restaurátor,
málló falkopás zöldet kikeverget,

amíg a társ csontjaidon cupákol.
E kor nem vár Minos ítéletére,
rabolja ki tested előbb ruhádból,

aztán lelked húzza nyársra hegyére.
A kés alá itt önként fekszik ember,
örök altatása lesz menedéke.

Ha infúzióra kötve hited kell,
kitépni tűt a vénádból tanuld meg,
ágyhoz kötöz másképp e földi rendszer,

tömeg ha zsong, sötétlik ég, vakul szem
- habár talán sosem nézett a Napba.
Emeld magad ki inkább, szabadulj meg,

lelked bízd kékbe húzó madarakra.

Rózsássy Barbara 1979-ben született Budapesten. Verseskötetei (*A suttogással telt szoba*, 1998; *Barlangnyi álom*, 1999; *Pater noster*, *Dante*, 2007; *Éjszakai tárlat*, 2009) a Stádium Kiadónál láttak napvilágot. Tanulmányait a Nyugat-Magyarországi Egyetem művelődésszervező szakán és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem olasz szakán végezte. 1998-ban Gérecz Attila-díjat, 2007-ben Móricz Zsigmond Irodalmi Ösztöndíjat, 2009-ben Falu Tamás-díjat kapott; Erasmus-ösztöndíjjal egy évet töltött Padovában. Ötödik verseskötete az idei könyvfesztiválra jelenik meg.

TÚL A SIVATAGON

Tudod, sokáig jártam a hosszú,
fénytelen ösvényt, arcom hol össze
éles fenyőkarmok kaszabolták;
ha hittem is: hajnalom fölfénylik,
csak szürke ködét taposta lábam,
sűrűn gomolygott köröttem füstként.
Feketéllő máktenger-perceim
zsákomba egyenként szedegettem;
de ne képzelj, barátom, végtelen,
soha el nem fogyó öröklétet,
ahol az idő egymásba nyúló
földrészeit bejárhatod, vándor;
fölfelé kezekben bottal kaptatsz,
légszomjad sűrűl nagy emelkedőn,
s szíved magadba egyre, míg tüdőd
megtelik fényes, Nap-járta léggel,
bódulattól kezéd-lábad zsidbad,
s kábult mámor emel, míg csúcsra törsz.
Ó, nem! Egyformán simult egymáshoz,
minden perc; nyeltem sivatag-ízét
- mint altatóval injekciózott -
bukdácsolva öntudatlan le a
mélyföldre, honnan már nincs visszaút.
Akkor vettem csak észre (már számig
ért a fojtó, elnyelő homok), hogy
zsákomban milyen üres. - Hát idáig
a semmit cipeltem csupán? Óvtam,
mint a fősvény, ki aranyán remeg,
félve, mert úgy hiszi: ő van abban.
Csillogása megvakítja, hiszen
lábujjhegyen botladoz föléje,
s számlálná, ölelné - ami nincs is.
Mennyit kérdeztem akkor magamtól,
túl sokat talán - nem kellett volna.
Még nem tudtam: csak a válasz számít
- mire vagyok elég, mire kellek.
Ha keservesen, de megtanultam,
milyen súlyos a semmi, nehezebb
a vashegyeknél, ólomszikláknál.
Ég s föld közti könnyed lebegés sincs,
még akkor se, ha ösvényed telve
napragyogással, s meleg szél járta
erdőn simogató bársonykézzel
hozzád hajolnak mind a faágak.
Nincs súlytalanság, hogy tudom mára.
De hiszem: lehetek kikötő még,
hol a tenger úgy mossa a partot,
mint hosszú szeretkezés, míg a föld
testén ölelésük végigremeg.
Mert hidd el, csupán egyetlen percbe
zárul minden, ami vagy. - Addig tart,
amíg az élet szeretni tanul.

EMBERÜL (MANTEGNÁVAL AZ EREMITÁNIBAN) *Kárpáti Kamillak*

I.

Ez a hulló freskó-szemek szonettje.
Ha időtlen is, leperreg
- templom-mélyben tapogatva kivetted -
újra emberré, mi tehet.

Ha idő-folyás kapun kívül reked,
benned felgyülemlik a dal;
sejtjeidben táguló világ remeg,
újjászüless, élni akar.

Ahogy te születesz újjá, világatlan,
mikor látni kezdesz belül;
húsod közé szorító határ, ha van,

mint a súlyos kőfal, ledől.
Mikor a remegés végül szárnyat ad,
kilépsz mögüle, emberül.

II.

Eremitaniban Mantegna mállik.
- Csak ez, mit vakcinát lát szemed?
Ha múltból vetült fénye átvilágít,
falát nézd: tükörképedet!

Bombát vető huszadik század arca
tükrödből ha rád visszanez,
lásd saját arcod sarát kitarakva,
kínok közt önmagadba érsz.

Mint homokórában lepergett szemek,
freskó hull visszafordíthatatlanul;
bekötött szemű istenek

porain mulatnak vadul.
Kabátként kifordult világban ki lát
szilánkjaira hullt csodát?

Katalin, a bécsi festőművész – I.

2008 tavaszán a bécsi „Europa”-Club felkérésére előadást tartottam a bukovinai székegyekről. Estemet a Collegium Hungaricumban rendezték meg vendéglátóim. Nagy örömmel fedeztem fel a közönség soraiban lapunk munkatársát, Henics Tamást. A műsor befejezése után a közönség egy részével, köztük a bécsi „táncházásokkal” elsétáltunk a közeli Pilvax Kávéházba. Letelepedtünk az asztalokhoz, amelyekre hamarosan vörösborral telt kancsókat hordtak a pincérek. Először csak vidáman zsvajogtunk, ismerkedtünk, azután valaki csendesesen énekelni kezdte a szép széki népdalt: „Le is szállnak, fel is szállnak a fecskék...”. Sorra bekapcsolódtunk, majd újabb és újabb magyar népdalok következtek. Csodálatosan mulattunk egészen a zárórátig. A jelenlévő néhány osztrák vendég nem tiltakozott, inkább, úgy láttam, gyönyörködve hallgatták az énekünket. Arra gondoltam, hogy ez a budapesti Pilvax Kávéházban biztosan nem történhetne meg. Amikor szedezőzködni kezdünk, s a klub titkára, Smuk András megkérdezte tőlem, hogy mik a másnapi terveim, azt feleltem:

– Nagy terveim nincsenek. Délelőtt sétálok egy nagyot, mert már régen nem jártam Bécsben, azután hazautazom.

Egy, a társaságunkban lévő kedves szőke hölgy, Katalin megszólalt:

– Én szívesen elkísérem holnap.

Másnap délelőtt értem jött a szállásomra. Először is felvitt a Szent István-székesegyház tornyába, majd a belváros utcáin, terein barangoltunk, beszélgettünk. Megtudtam, hogy festőművész és matematika tanár, öt gyermeke, sőt unokái is vannak. Délben egy kis vendéglőben megebédeltünk, majd meghívott a belváros szívében lévő otthonába. Éppen egy kiállításra készülődött, a szobája tele volt képekkel. Nagy érdeklődéssel nézegettem a festményeit, szociofotóit. Végül egy kisebb méretű festményt mutatott, amitől szinte földbegyökerezett a lábam. Akkoriban egy elképesztő álomélményem volt, furcsa alakokkal, nem tudtam szabadulni tőle. A képen, igaz, hogy csak egy, de pontosan olyan alak volt látható, mint az álombeliek. El is meséltem menten az álomomat, és azt is mondtam, hogy nagyon szeretném megírni egy novellában. Ez a kép jó lenne illusztrációnak. A novellát, sajnos, azóta se írtam meg. A kiállítás se jött még össze, amit Katalinnak szerettem volna szervezni, de időről időre beszélünk telefonon, és azóta háromszor is találkoztunk. Egyre inkább úgy éreztem, hogy ő is egy „napsugárkisszony”, akinek érdekes, küzdelmes, gyönyörű élete, pályafutása méltán számot tarthat az olvasók figyelmére. Beszélgetésünk kezdetén szerettem volna arra ösztökélni Katalint, hogy miként mások, vágjon bele mindjárt a saját életútjának elbeszélésebe. Hamarosan kiderült, hogy Katalin számára végtelenül fontosak az elődei, a déd- és nagyszülei, édesapja, de különösen az édesanyja életének történései. Keresi, kutatja, gyengéd szeretettel ápolja emléküket. Velük együtt kerek számára a világ. Járjuk hát végig gondolatban vele az utat, sok-sok kitérővel Komlósoktól Bécsig!

*

A leánykori nevem Tomcsányi Katalin, 1952-ben születtem Budapestén. A művésznevem Katharina Clemente. Amikor kislány voltam, már akkor tudtam, hogy a nagymamám a magyaron kívül beszél valamilyen másik nyelvet is. Ritkán került rá sor, így nem is emlékszem, hogy valaha is beszélünk volna arról, hogy az milyen nyelv. Csak amikor szegénykém már húsz éve halott volt, felnőtt lettem, akkor akartam tisztázni a dolgot. A fülemben csengtek még azok a helységnevek, amelyeket emlegettem. Ilyen volt Komlóska is. Kérdeztem a nővéremet, ő is emlékezett rá. Utána jártunk, elmentünk oda. Kerestük a nagymamám nevét, emlékez-

„Apai nagymamám (a kép jobb szélén, 11 évesen) és családja.”

tünk rá, hogy Gromóczy vagy Gromovszky Margit volt a leánykori neve. Embereket is megszólítottunk, a temetőben is kerestünk ilyen neveket. Már majdnem visszajöttünk, amikor kiderült, hogy él még a faluban valaki, aki Gromovszky lány. Kiderült róla, hogy a nagymamám féltestvérenek a lánya. Tudott rólunk is. Mindjárt mondta, igen, a Manyikának született két lánya, Ildikó meg Kati, és így, meg úgy.

Megtudtuk, hogy ők ruszinok, ruszinul beszélt a nagymamánk is. Megtaláltuk a nagymamám szülőházát, azóta már kétszer voltam ott. Nagyon tetszik nekem Komlóska és az a szép, dombos vidék. Tudom, hogy a nagymamám apja, vagyis az én dédapám erdész volt, én őt soha nem láttam, mégis, nagyon vonz engem is az erdő, a gombászás. Ritkán van rá módom, de számomra nagy-nagy öröm, el akarom vinni oda az unokáimat is. Van az unokáim között, aki épp úgy szereti a gombát, mint én, és épp úgy szeret az erdőben motoszkálni, mint én. Nagyon hiszek abban, hogy az elődeinktől sok mindent örökölünk.

Komlóska egészen közel van Sárospatakhoz, de nincs összekötő út a két település között. Nem tudom miért, ezeket a ruszinokat valamiért nagyon elzárták a világtól. A 37-es út vezet Sárospatról Sátoraljaújhelyre, és a leágazástól egy rossz út visz Komlósokára meg Erdőhorvátira, a másik ruszin faluba. Ki sincs írva a falvak neve az elágazásnál.

„Nagyapám, Kraviánszky Mihály, az ács, akit megölt a bomba.”

Az én rokonságomból ez az anyai ág mindig nagyon kedves volt számomra. Édesanyám szülei, édesanyám testvérei, de különösen a nagymamám nagyon közel álltak hozzám. Talán azért, mert ez a nagyanym sokkal tovább jelen volt az életemben. Úgy vélem, hogy sok jellemvonást is örököltem ebből az ágból. Szegény apai nagymamám nagyon korán meghalt, négyéves koromban. Míg élt, addig se volt vele sok kapcsolatom, csak halvány emlékeim maradtak róla.

Az anyai nagyanyámtól sok történetet hallottam. Hároméves volt, amikor meghalt az édesanyja. Ott maradt három kisgyerek árván, az apjuk megnősült, még született három gyerek, akkor az az asszony is meghalt. Hat gyerekkel nagyon nehezen talált újra aszszonyt a dédapám. Akit elvett, az nem törődött a gyerekekkel. Nem adott nekik enni, kidobta őket az utcára. Amikor Komlóskán jártam, azt is megnéztem, hogy hol játszhattak, hol járálhattak azok a szegény gyerekek. Itt nőtt fel az én nagymamám. Megnéztem a patakot, az erdőt, megsimogattam a fákat, engem ez úgy megérintett. Ő szegény, soha nem gondolta volna, hogy én egyszer elmegegyek a szülőfalujába!

Sokszor mesélte, hogy nagyon-nagyon szegény sorban éltek, gyakran nem volt mit enniük, nem volt cipőjük, hogy iskolába járjanak. Mégis, úgy emlékszem, hogy ezekről az időkről inkább vidáman beszéltek a családban, mint szomorúan. Igaz, hogy mellesleg

elmondták a nagy nyomorúságukat is, mindenféle szomorúságot, azt hogy dolgozniuk kellett már gyerekként is idegeneknek, és hogy a munkájukért éhbért kaptak. Vidáman mesélték, hogy kimentek az erdőbe, hogy volt, mint volt, hogy ették a különböző bogyókat, és hogy azokban mennyi vitamin volt.

Anyai nagyapámat Kraviánszky Mihálynak hívták, ácsmester volt, Sárospatakon laktak. Édesanyám sokat mesélt a városról, az iskolai élményeiről. A tanítójáról, úgy beszélt, mint a Jóistenről. Mindig nagyon szépen szólt a szüleiről is. Valahányszor Sárospatakon jártunk, édesanyám büszkén mutatta egy-egy háznak vagy templomnak a tetejét:

– Nézd, ezt édesapám építette!

Az 1930-as években, amikor kitört a nagy gazdasági világválság, megint nagy szegénység következett. Senki nem építtetett új épületeket. A nagyapámnak egyáltalán nem volt munkája, elment Pestre, hátha ott talál valamit. A nagymamám is mindennel megpróbálkozott, piacokra járt, valamiket összeszedett, eladta, hogy valahogy megélhessenek. Akkor már volt öt gyermekük.

Édesanyám nagyon szépen tudott hímezni és egy sárospataki hímzőüzletnek dolgozott, hogy ő is keressen egy kis pénzt. Egy alkalommal elment hímezni valóért, és az üzletben megismerkedett édesapámmal. Úgy mesélték, hogy a későbbi nagymamám azt mondta a fiának:

– Berci! – Apámat Tomcsányi Bertalannak hívták. – Délben gyere be az üzletbe, jön majd egy nagyon szép lány, nézd meg jól!

Anyám akkor tizenhét éves volt, és valóban nagyon szép. Apám be is ment délben az üzletbe, és nagyon megtetszett neki édesanyám. Apám még tanítóképzőbe járt, a szülei elváltak, az édesanyjával élt. Nyaranta rettenetesen nehéz fizikai munkát végzett, hogy összegyűjtse az iskolára való pénzt. Be is fejezte Sárospatakon a tanítóképzőt és kántortanító lett, később, a hatvanas években, amikor a tanítói pályát ellepték a nők, akkor még elvégzett két kiegészítő szakot és tanár lett.

Édesanyám nem tanulhatott tovább, pedig nagyon jó feje volt, nagyon okos, gyors eszű. A nővére is jól tanult. A tanítójuk el is ment a szüleikhez és kérte, hogy engedjék továbbtanulni őket, de nem volt rá pénzük. Később, amikor már Pesten éltek, elvégzett még két osztályt, de többre nem volt lehetősége. Mindig nagyon fájt neki, hogy nem tanulhatott tovább. Szép volt a lelkivilága is, nagyon színes, nagyon érdekes egyéniség volt. Értette és élvezte a művészeteket, különösen a zenét szerette. A következő három gyerek aztán mind egyetemet végzett. Különösen a legkisebb fiú tanult jól, aranygyűrűt kapott a műszaki egyetemen, mert minden vizsgája ötös volt.

A szüleim 1942-ben házasodtak össze. Apám akkor már kántortanító volt Oroson, nem messze Nyíregyházától. Oda is elmentünk a nővéremmel, ahol tanított, ahol laktak; szeretettel megsimogattam a kerítést, a falakat. Apámat hamarosan behívták katonának, két évig volt katona, és mivel tanult ember volt, zászlósi rangot kapott. Kivitték őket a frontra, még nem voltak bevetve sehol, Oroszország irányába vonultak. Valószínűleg ukrán terület lehetett. Éjszaka letelepedtek meghálni, jöttek az oroszok és fogságba ejtették őket. Hét évig volt apám hadifogságban, csak 1951-ben jöhetett haza. Édesanyám ott maradt Ildikó nővéremmel egyedül Oroson. Egy idő után már az se volt, amit egyenek. Végül feljöttek ők is a nagymamámékhoz, akik még a háború elején felköltöztek a többi gyerekükkel együtt Pestre. Kaptak egy kis lakást a Ráday utca 8-ban. Nagyapám innen járt gyalog Kőbányára dolgozni, hogy valahogy élhessenek.

1944 karácsonyára nagyapám valahonnan szerzett egy borzasztó csúnya, kis borókás karácsonyfát. Édesanyám meg a nővére kritizálták, hogy milyen fa ez. Azt nem tudom, hogy végül szereztek-e he-

lyette másikat vagy nem. Azt mesélték, hogy nem volt semmi más, amivel feldíszíthették volna, végül lángosokat aggattak rá. Nemso-kára nagyon-nagyon megbánták, hogy a karácsonyfa miatt megbántották az édesapjukat.

1945. január 2-án, vasárnap édesanyám legkisebb testvérét és Ildikó nővéremet levitték az óvóhelyre, mert nagyon nyugtalanító szírnázások hallatszottak a városból. Édesanyám legkisebbik húga vigyázott rájuk. A többiek fenn ebédeltek a lakásban. A ház udvarában volt egy pince, amiben nagy mennyiségű zöldséget tároltak. Azon a délelőttön, egy nagy kézi targoncán káposztát hordtak be az udvarba. Lehet, hogy a felderítő repülőek bombáknak, vagy valami más lövedékeknek nézték a káposztákat. Egyszer csak egy repülőgép, nagyon alacsonyan, átrepült a ház felett. Félelmetes volt, a házban lévők megdermedtek, mindjárt egy óriási csattanás hallatszott, és pont az udvar közepébe leesett egy bomba. Halálos nagy csend lett, nagypapám odament az ablakhoz és mondta a többieknek:

– Képzeljétek, gyerekek, ide esett egy hét részből összekapcsolt bomba és nem robbant fel!

Abban a pillanatban a bomba felrobbant. Betörte az ablakokat, az ajtókat, nagypapám úgy megsérült, hogy két nap múlva a Csarnok-téren elvérzett. A nagymamám is sok sebet kapott, elvesztette az egyik szemét, a teste tele lett szilánkkal. A Bözsike nagyném is, aki szép, fiatal lány volt és szeretett volna még férjhez menni, elvesztette egyik szemét. Az egész teste tele lett szilánkokkal, én is láttam, hogy még a halála előtt is jött ki a testéből szilánk. Nem is ment soha férjhez, segítette a nagymamámot és a kisöccsét, aki olyan jó tanuló volt. Édesanyám szeme, hála Istennek, nem sérült meg, csak az arca, a fényképein láthatod az ő arcán is a hegeket. Ezután a tragédia után még hat év telt el, és csak akkor jött haza édesapám. Sokszor azt gondolták, hogy már nem is él. Volt olyan ember, aki azt állította, hogy a Berci meghalt. Hol tudott levelet küldeni, hol nem.

1951-ben végre hazajött édesapám, én 1952-ben megszülettem, és valahogy kaptunk egy egyszobás társbérleti lakást a Ráday utca 4-ben, a negyedik emeleten. Az a társbérleti lakás olyan volt, hogy az előszobából két szoba nyílt, mind a kettő a Ráday utcára és a Kálvin téri templomra nézett. A két szoba között volt egy ajtó, egy szekrény volt odatolva, de minden áthallatszott. Az egyik szobában mi laktunk, a másikban egy idős zsidó festőnő, Pataky Saroltának hívták.

Apámat egy ideig nem engedték tanítani, mert ugye hadifogságból érkezett haza és gyanús volt. Pedig szegény, politikailag teljesen passzív volt. Elhelyezkedett egy időre a GANZ-Kapcsolóban, csak később engedték, hogy használja az oklevelét és tanítson. Édesanyám is elment dolgozni, engem – akkoriban nem volt más lehetőség – pár hetesen betettek a bölcsődébe. Érdekes, de emlékszem, hogy a bölcsődében állandóan néztem az ablak felé, mert néha az ablakban megjelent édesanyám. Később mondta is, hogy igen, néha-néha benézett az ablakon, mert mindig nagyon aggódott értem. Volt egy kisfiú, aki állandóan összecsapkedett, sokszor voltam beteg is, örökösen légúti problémáim voltak, hétszer szúrták fel a fületem. Végül anyám ki is vett a bölcsődéből, hogy velem lehessen, és otthon kezdett dolgozni, harisnyákat kötött egy súlyos gépen. Először kézzel hajtotta, azután motort szereltek rá, de úgy is nagyon nehéz és főleg monoton munka volt. Mindig ki volt szabva, hogy mennyi harisnyát kell megkötnie egy nap, és annak meg kellett lennie. Nem emlékszem, hogy valaha is korán befejezte volna a munkát, mindig késő estig dolgozott. Szegény édesanyámnak ez az otthoni munka lett a veszte. Soha többé nem ment el máshová dolgozni, csak otthon és otthon, mint egy rabszolga.

A szomszédunk, az öreg Sári néni nem lehetett valami híres festő. Inkább csak megrendelésekre dolgozott. Egy témát lefestett még

„Szüleim.”

tízszert is és a képeket jó pénzért eladta. Néha térképeket is festett. A szüleimmel valamiért összeveszték, de én jóban voltam vele. Szerettem nála lenni, szerettem a festékek szagát. Vonzottak a palettáján a színek. Egyszer, amikor Sári néni kiment a konyhába teát készíteni, belenyúltam az egyik festékbe és az ujjammal kipróbáltam, hogy hogyan kenődik. Emlékszem a képeire a falon, a vázájára, a virágaira. Jóval később, amikor már régen nem laktunk ott, meglátogattam. Megkért, hogy üljek neki modellt. Három-négyszer kellett elmennem hozzá, mindig adott tíz forintot, és megfestette a portrém. Tizenhárom éves lehettem akkor. De jó lenne valahol megtalálni azt a képet!

Gyerekkoromban mindig halálosan unatkoztam otthon. A testvérem kilenc évvel idősebb volt nálam, apám egész nap nem volt otthon, a mamám állandóan dolgozott, rám nem volt ideje senkinek. Ma is emlékszem azokra a nagy unatkozásokra. Mindent megfigyeltem, lementem az utcára, bementem a református templomba, ott nézelődtem, hallgatóztam, fantáziáltam. A megfigyeléseimmel, a gondolataimmal kötöttem le magamat. Nagyon kevés játékom volt. Ha apám dolgai között kutattam, akkor kikaptam. Sokat voltam nagyon-nagyon egyedül. Kimentem a folyosóra, felmentem a felettünk lévő emeletre, ott állt egy poros, öreg szekrény kitörött üveggel a folyosón, oda bemásztam. Ott fenn is lakott egy festő, Borovszky Zoltánnak hívták, ő nevesebb művész volt. A poros padlás is nagyon érdekes volt számomra. Így telt az életem nyolc éves koromig: padlás, törött szekrény, utcán járkálás. Néha tejet vittem haza, először fazékban, azután, amikor már jobban ment a sorunk, akkor vettünk egy tejeskannát is. A gondolataimmal és a megfigyeléseimmel voltam legjobban elfoglalva. Egyszer vitt el a testvérem a játszótérre, a Múzeum-kertbe. Annyira nem voltam gyerekekhez szokva, hogy féltem tőlük, nem tudtam velük játszani: volt ott egy kislány, vadnak, félelmetesnek láttam. A billenő hintán is túl nagyot zötytyentem. Azért nagyon vágytam a gyerekek után. Szemben lakott egy kisfiú, mindig lestem, hogy mikor jön haza, persze nem játszhattam vele.

Négyéves lehettem, amikor a szüleim vásároltak egy kis telket Horányban. Mindenféle bontott anyagból, saját kezűleg építettek rá egy szép kis, két helyiségből álló házat. Attól kezdve sokszor még télen is kimentünk vasárnaponként, ott töltöttük a szép hosszú nyarakat, az iskolai szüneteket. Ott történt meg a természettel való nagy találkozásom. Különösen megmaradt bennem, hogy milyen a márciusi kék ég. Nem tudtam betelni a felhőkkel, a csillagos ég

„A Hamupipőke előadás után, 1966-ban.”

látványával, a Duna víztükrének változásaival. Feledhetetlen számomra a milliányi béka brekegése, de különösen szerettem, amikor megszólaltak kora tavasszal a madarak, most is a fülemben van a széncinkék hangja: „Nyitnikék, nyitnikék!”

A Lónyai utcai iskolába írtak be a szüleim. Apám nem ott tanított, hanem egy másik iskolában. Az első iskolai napon minden holmimat elhagytam. Elvették-e tőlem vagy elajándékoztam a gyerekeknek? Már nem tudom. Annyira váratlanul ért az a sok gyerek!

Az első osztályban történt, hogy kaptunk egy rajzfeladatot. A tankönyvünkben volt egy télvégi kép. Még havas volt a táj, de elől már volt egy kicsit sárgás, olvadó pocsolva. Egyforma havas házacsok sorakoztak egymás mellett, hátul egy havas fa látszott. Nagyon örültem ennek a feladatnak, nagyon szépen akartam megcsinálni, jól is sikerült. A következő napon a tanítónő végignézte a munkáinkat, és akinek jól sikerült, az kapott egy kis virágot vagy másvalamit, de én nem kaptam. Azt mondta a tanító néni, hogy azt a rajzot nem én csináltam. Fáj, hogy nem hitte el, hogy az én munkám, de nem sokáig szomorkodtam. Azt gondoltam, hogy akkor biztosan nagyon jó, ha azt hiszi, hogy más készítette. Nekem a festés már kiskoromban is nagyon sokat jelentett, nemcsak azért, hogy jó osztályzatot kapjak, hanem, hogy valamit kifejezzek a képeimmel. Hasonló eset aztán megtörtént velem az első gimnáziumban is.

Később elmúlt a féltékenységem az iskolában. Jól tanultam, mindentől ötösöm volt. Jó eszem volt, hamar felfogtam a dolgokat. Apám könyveit is gyakran lapozgattam. Értettem a matematikát, ismertem a bolygók neveit, égett bennem a tudásvágy. Mindent szerettem volna tudni fizikából, biológiából. Voltak az iskolánkban vetélkedők, azokat megnyertem, mert olyanokat tudtam, amilyeneket más nem. Nem voltam szorgalmas, csak arra vigyáztam, hogy a bizonyítványom tiszta ötös legyen. Apám nagyon szigorú volt, hiú volt arra, hogy az ő lánya jó tanuló, nem vihettem haza rossz jegyeket. Magatartásból mindig négyest kaptam, mert túl eleven voltam, a számot se tudtam tartani.

Amikor harmadik elemibe jártam, kaptunk végre egy önálló lakást a József Attila lakótelepen. Édesanyám nagyon csalódott volt, mert csak másfél szobás volt. Apám nem volt különösen ügyes, hogy kiharcolt volna nekünk valamit. Mások két gyerekkel legalább egy szoba, két fél szobás lakást kaptak. Anyámnak még rosszabb lett a helyzete, elszakadt a nagymamámtól és a testvérétől, telefonunk se volt. Apám azt vallotta, hogy nem kell telefon.

A nagymamámmal lakott a legidősebb leánya, Bözsike és a legfiatalabb fia, Mihály, abban a Ráday utcai udvari lakásban, ahova '45-ben a bomba leesett. Szegények voltak, de én szerettem náluk lenni. Most látom világosan, hogy miért, hogy mi fontos az életben. Náluk szeretet volt és melegség. Kedvesen, szeretettel „Katikám!”-nak szólítottak. Mindent a nagymama csinált, ő sütötte a kenyeret, ő olvasztotta ki a zsírt, ő főzte be a lekvárokat. Tudott

bánni az anyagokkal, amelyeket a föld adott. Tudott „teremteni” és szegényen is adni és adni.

Másfél évig a lakótelepi iskolába jártam. Ott már fiúk is voltak. Mindig valamelyikbe beleszerettem, persze, a fiúk is belém. Az egyik minden reggel, mire beértem az iskolába, már a padomba tett valami ajándékot. Nagy diókat kaptam tőle, egyszer egy mákos süteményt, egyszer meg színes papírból készült gyöngyöt hozott.

Akkoriban még a tanév végén volt vizsga. Amikor tízéves voltam, kivételesen édesanyám jött el velem a vizsgára. Ez rendkívüli alkalom volt, mert mindig, mindenhová, még az orvoshoz is apám vitt el. Most valamiért édesanyám jött el. Én állandóan jelentkeztem, mindent tudtam. Édesanyám nagyon boldog volt és büszke, hogy milyen okos kislánya van. Hazafelé kézen fogva mentünk és édesanyám vett nekem egy kis csokit, az volt a neve, hogy „Kitűnő”. Akkoriban volt ilyen csoki, meg olyan is volt, hogy „Jeles”. Nagyon szerettem a mamámmal beszélgetni, boldog voltam, ha egyedül mehettem vele valahova, de erre nagyon ritkán került sor, mert mindig dolgozott.

Felsőskoromban újra visszamentem a régi iskolámba, és az általánost ott fejeztem be. Apám úgy gondolta, hogy az jobb iskola, mint a lakótelepi. Csak lányok jártak oda, szerettem oda járni. Volt egy kiváló matematika tanárnőm, Sepsi Jánosné Piroska néni. Az órái mindig nagy élményt jelentettek számomra, neki is része volt abban, hogy az egyetemen matematika szakra mentem. Piroska néniel máig is kapcsolatban vagyunk.

Az iskolába villamossal jártam. Fél óra volt oda, fél óra volt vissza az út. Fürtökben lógtunk a zsúfolt kocsik lépcsőin, nem is jó rágondolni.

Az általános iskolából van egy nagyon szép emlékem. Már tizenéves voltam, volt egy Török Mari nevű osztálytársam, akinek az apja rendező volt a TV-ben. Egyszer eljött az iskolánkba, azt hiszem szereplőket válogatott egy műsorba. A műsorából végül nem lett semmi, de valahogy ottmaradt egy forgatókönyv, a Hamupipőke mesejáték forgatókönyve. Nézegettem, olvastam és elhatároztam, hogy megrendezem ezt a darabot. Mondtam a többieknek és mindenki nagyon örült. Már akkor is jellemző volt rám, hogy mindig nagy fába vágom a fejszémet, de aztán valahogy mindig megcsinálom. Én lettem a rendező, a jelmezbeszerző, szerettem volna én játszani Hamupipőkét is, de nem akartam, hogy a többiek féltékenyek legyenek, ezért én lettem a gonosz mostoha. Én kerestem a színhelyet is, ahol a darabot előadhatjuk. A közelben, a Török Pál utcában volt a Pincészinház. Én, a tizennégy éves kislány elmentem a színházba és elmondtam, hogy szeretnék ott egy előadást tartani. Néztek rám megütközve, de nem utasítottak el. Megtudta ezt a magyar tanárnőnk és megmondta az igazgatóknak is. Levendovszky Tihamérnak hívták, nagy kommunista volt, de nagyon-nagyon jól igazgatta az iskolát. Magához hívatott, hogy mit akarok, hogyan, és a végén azt mondta:

– Elmegegyek veled a Pincészinházba.

Meg is kaptuk a színháztermet egy vasárnap délutánra, és előadhattuk a színdarabunkat. A sógorom nyomdában dolgozott, ő készítette nekünk a plakátokat, még a jegyeket is. A jelmezeket a Kecskeméti utcai kölcsönzőben válogattam másodmagammal, tehát minden szál az én kezemben volt. Sajnálom, hogy valaki nem nézte meg előre a próbánkat. Utólag azt mondták, hogy egy kicsit gyors volt a tempó, de így is jó volt.

A középiskolás éveimben nem történtek különösebb dolgok, jól tanultam, a társaimmal jól megvoltunk. Mi még most is találkozunk az osztálytársaimmal minimum egyszer egy évben, de van, hogy négyszer is. Most voltunk együtt nemrég színházban. Ezen kívül van minden évben egy háromnapos kirándulásunk is. Ilyen társaság nem túl sok lehet. Nagyon érdekes tapasztalat, mert így bi-

zonyos embereket elkísérsz egy életen át. Megtanulod a toleranciát, egyik ember ilyen, a másik olyan, de megtanulod őket elfogadni. Egy remek, jó csapat vagyunk.

A gimnáziumról még annyi jut eszembe, hogy elsős koromban volt egy jó magyar tanárunk, akit sajnos később elhelyeztek az iskolánkból. Arra is emlékszik az osztályunk, hogy én olvastam fel Puskin Anyeginjéből a Tatjana levelét. Egy-két fiú még mostanában is emlegeti, hogy nem tudja elfelejteni, ahogy én azt felolvastam. Kár, hogy nem jutottam közelebb a színészkedéshez! Még mindig várom, hogy hátha az élet ad valami lehetőséget, hogy ezt a vágyamat kiélhessem.

Jártam egy színjátszó körbe is, a Rádiónál volt, a Bródy Sándor utcában. Négyen jártunk az osztályból. Beneztek egy szavalóversenyre, Goethe: Villi Király című versét szavaltam. A bírálatban az állt, hogy nagyszerű volt, de túlságosan átéltem, egy kis távolságot kellett volna tartanom, mert a szavaltat nem színjáték, hanem előadóművészet. Na, de aztán mi történt? Tölgyesi Zoltánnal, az osztálytársammal a színjátszó próbákról egy darabon együtt kellett hazamennünk, de ő tovább kísért, a Bródy Sándor utcától a József Attila lakótelepig, egészen a legutolsó házig, ahol laktunk. Gyalog mentünk, beszélgettünk, jó későre értünk haza, egyszer még szájon is csókolt. Apám azt kérdezte:

– Eddig tartott a színjátszó kör?

– Eddig.

Legközelebb újra megkérdezte, de már nagyon mérges volt. Harmadszor már nem engedett el. Eddig tartott nekem a színészkedés.

Nem csak kiskoromban éltem bezártságban, hanem később is. Nem lehettem barátaim, nagyon szigorúan vigyáztak rám. Apám azt akarta, hogy az én életem csak az ő kezében legyen. Nehogy valami barátnő vagy más, rossz útra vigyen! Iskolai vagy KISZ-rendezvényekre elmehettem, de máshová egyáltalán nem.

Az első nagy szerelmet tizennégy-tizenöt éves koromban éltem át. Apám az osztályát elvitte kirándulni Szilvásváradra. Mi is velük mentünk édesanyámmal. Apám találkozott egy régi katonatársával és a családjával, akik Szilvásváradon laktak. Mondták, hogy másnap jön haza a fiuk Egerből. Én még nem is láttam, de már szerelmes voltam bele! Meg is jött a fiú az internátusból, tetszett is, három évvel volt idősebb nálam. Elvitt sétálni, megmutatta a környéket, a patakot. Az erdő, a pisztrángok és a karcosú, jóképű, Árpád nevű fiú! Én teljesen odavoltam. Hogy ő mit érzett valójában, nem tudom. Kaptam tőle nyírfakéregre írott leveleket, ő is rajzolt, festett, a borítékokat telerajzolta, még zenét is szerzett nekem, ebből én arra következtettem, hogy ő is nagyon szeret engem. Egy év múlva feljöttek Pestre a mamájával, hogy ballagási ruhákhoz anyagokat vegyenek. Volt velük néhány lány is az osztályukból, és akkor ő velem szemben egy kicsit hűvös, tartózkodó volt. Egész mást vártam tőle, én buta kisleány! Emlékszem, a Madách térről mentem haza villamossal, halálisan kétségbe voltam esve, nagyon szenvedtem ettől a nagy csalódástól. Évekkel később, egy szép napon, amikor már negyedikes voltam, éppen érettségi előtt egy pár héttel, váratlanul ott állt a gimnáziumunk előtt. Katonaruhában volt, rám várt. Akkor már késő volt.

Az osztályunkban volt egy fiú, Kocsis Gusztáv, addig észre se vettem, de azt tudtam, hogy okos, tájékozott, igen aktív fiú. Egyszer jöttünk haza Kecskemétre egy osztálykirándulásról, töme volt a vonat, a peronon állt a fél osztály. Már nem tudom, hogy azt mondtam-e, hogy melegem van, vagy azt, hogy fázom, de ő a nyakamra tette a kezét és otthagya. Másnap már cukorkát hozott nekem az iskolába és mindig nagyon figyelmes volt, így aztán belesodrótam ebbe a kapcsolatba... Ő a három nagyobbik gyermekemnek az apja.

Lejegyezte: Kóka Rozália
(folytatása következik)

„HAZATÉRÉS”

VÁNDORKIÁLLÍTÁS A BUKOVINAI SZÉKELYEK
HAZATELEPÍTÉSÉNEK 70. ÉVFORDULÓJÁN

„Bukovinában, Istensegítségben születtem, növelkedtem. Örökké éreztük, hogy nem a magyar hazában vagyunk. Mikor gyermek vótam es, sokszor gondolkoztam azon, hogy vajon métt kell éppen nekünk, ennek a maroknyi székelynek ebbe az idegen tengerbe lenni? Métt nem vagyunk mü es ott, ahol a többi magyarok? Még amíg Ausztria keze alatt vótunk, s eltöt a háború, nem kínoztak annyira, de hogy osztá vége lett a háborúnak s román kézre kerültünk, megalakultak ezek a pártok, a Vasgárdista párt, hát türhetetlen lett az életünk. Ezek csak azt hangoztatták mindig, hogy Románia az csak a románoké, aki más nyelvet beszél, az menjen a hazájába. Hát el es mentünk vóna, de nem lehetett! Hát hallgattunk, nem vót mit csináljunk. [...] Osztán eljött az üdö, hogy mü es hazajöböttünk Magyarországra.”

Gáspár Simon Antal (Istensegítség, 1895. – Halásztelek, 1978.)

*

A negyven táblából álló vándorkiállítás néhai Bognóczy Géza református lelkész, dr. Kaiser József orvos és Horváth József operatőr korabeli, valamint Juhas Nándor és dr. Sebestyén Ferenc napjainkban készült képeiből szerkesztette Kóka Rozália.

A kiállítást először 2011 januárjában a budapesti Magyarok Házában, februárban Tevelen, majd márciusban Bátaszéken mutatták be. A XXX. Táncháztalálkozó (április 2-3.) közönsége szintén láthatja; a későbbiekben Hőgyészen, Palotabozsokon, a budapesti Várnegyed Galériában (május 5.) és a Magyar Kultúra Alapítvány székházában (május 8.), Csátalján, Hidason és az érdi Szepes Gyula Művelődési Központban (június 25.) lesz megtekinthető.

A bácsjózseffelvi énekkar a Halászbástya alatt; 1942. augusztus 15.

MESTERSÉG

KÁSA BÉLA
HENICS TAMÁS

„ERDÉLY” TÁRLATA

XXX. TÁNCHÁZTALÁLKOZÓ ÉS KIRAKODÓVÁSÁR

PAPP LÁSZLÓ
BUDAPEST SPORTARÉNA

2011. ÁPRILIS 2–3.

Kása Béla fotográfiai elé

Kása Bélával egyik közös erdélyi utunk alkalmával a mezőségi Székre mentünk. Ilka Gyuriek felé tértünk le, a kis lejtős úton, aztán Béla hirtelen megállt: Vajon Sánta Zsuzsi ittbon lehet-e? - mormolta, majd: - Nézzük meg, köszönjük be! - mondta batározottan, s én csak követtem egyre gyorsuló lépteit.

Hibetetlen látvány tárult elém.

A domboldal aljában kis nádfeddes viskó, kékre meszelve, körülötte virágzó szálvafák, az udvaron sparbelt, rajta rottyogó fazék, a viskó ajtaján a szél ki-kilendítette a légyfógó függönyt. A kutya morgására kibukkant a függöny mögül egy gyönyörű arc, kezdetben értetlenség rajta, majd könnybe lábadt öröm:

- Béla, te vagy az?

Betértünk a kicsi bázba, mely mindössze egy szobából állt, alvóter, télen konyha is. Itt élt Zsuzsi lányaiival, példás rendben, tisztaságban. Zsuzsi akkor már beteg volt, de meggyötört lényé pillanatok alatt átváltozott, bázsiasszonnyá vált, kávéval, sörrel kínált bennünket s Bélával való „rég-idézése” során elővette varrottasait és kézimunkázni kezdett.

Látszott, hogy nem mindennapi ismeretség az övék. Tudtak egymásról sok mindent, sorra kérdezték családot, ismerősöket, felidéztek a régi időket. Sokáig beszélgettünk, ott is ragadtunk, pedig mennünk kellett volna.

Így ismerem Kása Bélát. Az emberekhez való közvetlen viszonya, a türelme, az emlékezni tudás mind-mind bozzájárul ahhoz, hogy ne csupán fotográfus, de talán szociológus, pszichológus is legyen egyben. Képes arra, hogy egy-egy utazása során hosszú napokon át ne vegye elő fényképezőgépét, hogy megvárja és megérezze a pillanatot, az ember, a lelkiület, az igazi alkalom eljöveteletét.

Kása Béla megvárja amíg a szem-szív-tudás tengely és a megörökítendő pillanatba vetett hit együtt áll, hogy ezek a pillanatok ne csupán képkeretbe szorult idő-lenyomatok legyenek, hanem mondjanak, közvetítsenek valamit a jövő nemzedékének is, azoknak, akiknek már minden bizonnyal nem lesz alkalmuk az ő általa látottakat a maguk valójában megismerni.

Henics Tamás

Henics Tamás képei elé

Tamás barátommal először Amerikában találkoztam. Rögtön kiderült róla, hogy remek házigazda, jól főz, szereti a zenét, a táncot, maga is zenész, „mellesleg” kutatóorvos.

Jó ideje levelezgettünk már, mikor egyszer bejelentette: visszaköltöznék Európába. Első útja szinte rögtön a batáron túl rekedt magyar testvéreinkhez vezetett.

Viharos gyorsasággal kezdte felfedezni fényképező-gépével Erdély tájait, eldugott kis falvait s főleg az ott élő embereket.

Henics Tamás nagymestere a kapcsolattartásnak. Kapcsolatot teremteni adottság kérdése.

Egy kapcsolatot életbentartani, abhoz már több kell ennél.

Munkásságának legfontosabb része, hogy állandó kapcsolatban van azokkal, akiket fényképez.

Legtöbbjük már családtagként fogadja őt és családját, kalotaszegi és mezőségi otthonában.

Mindenkinek jól esik egy biztos pont, egy barát, valahol a világban, aki nem feledkezik el az emberről és rendszeresen megjelenik, mindig optimista, vidám alakjával reménysugarat hozva a dőcögő, ingatag békőznapok világába.

Alfred Stieglitz szerint a fényképezés nem más, mint „meglátni és megérezni” a pillanatot.

Henics Tamás meglátta és meg is érezte azt.

Abányszor csak „másik világa” engedi, elutazik kedvenc falucskaiba találkozni, beszélgetni, muzsikálni, megörökíteni a számára fontos pillanatokot - amelyeket most velünk is megoszt.

Kása Béla

Budavári Művelődési Ház

Kerekítő Típpentő

április 13., szerda 10.00 óra

0-3 éves korig

Pár hónapos kortól óvodás korig várjuk a babákat, gyerekeket és családjaikat havi rendszerességgel foglalkozásunkra. A Kerekítőn a hangsúly népi eredetű, ma is közkedvelt ölbeli játékokon van, élő hangszerejjel és énekszóval színesítve. A babák és szülei kötetlen formában ismerkedhetnek a magyar néptánc alapmozdulataival. A karon ülők édesanyjuk karjában ringatózva érezhetik meg a népzene érzését, a totyogók anyja kezét fogva, vagy akár önállóan tipegve-topegva „táncolhatnak” kedvükre.

Vezeti: Cseke-Marosi Eszter

Információ: csekemarosi.eszter@gmail.com; www.kerekito.hu

Belépő: 650 Ft

Buzaszemek Drámajátékos Színjátszó Műhely

minden pénteken 15.00–18.00 óra

Vezeti: Buza Tímea Noémi színművész

Információ: Buza Tímea, 06/30 9289-473, buzaszemek@gmail.com,

www.atw.buzaszemek.hu

Tagdíj: 10.000 Ft/hó

Fabrika műhely

minden kedden 17.00 óra

Bábos kézműves foglalkozás kicsiknek.

Vezetik: Németh Luca bábszínész és Fráter Anna óvodapedagógus

Belépő: 900 Ft, bérlet: 3.200 Ft/4 alkalom

Néptáncoktatás gyerekeknek

Óvodás csoport: hétfő, csütörtök 16.00–16.45 óra

Gyermek csoport: hétfő, csütörtök 17.00–18.30 óra

Vezetik: Acsai Katka, Marosi Eszter, Csizmazia Csöngé és Sente Jani, a Bartók Táncgyűttes táncosai

Információ: www.bartoktancegyuttes.hu

Tanfolyami díj: 4.000 Ft/hó

Babamuzsika

minden csütörtökön 10.00 óra

Énekes, zenés foglalkozás 6 hónapostól 3 éves korú gyermekeknek és szüleiüknek folyamatos csatlakozási lehetőséggel.

Vezeti: Szalai Hilda

Belépő: 650 Ft/alkalom, bérlet: 5.000 Ft/10 alkalom

József Attila Est a Sebő Együttessel

április 9., szombat 19.00

A költészet napja alkalmából József Attila megzenésített verseit hallhatjuk a Sebő Klubban! Meghívott vendégek: Csatai László „Csidu”, népzene szakos egyetemi hallgatók.

Információ: www.rejtelmek.hu

Belépő: 1.000 Ft

Regejáró Misztrál Művészeti Klub

április 17., vasárnap 19.00 óra

Belépő: 600 Ft

A Dunánál – Dalolókör Lovász Irénnel

minden kedden 18.00–19.00 óra

Klub népdalokkal

Vezeti: Lovász Irén népdalénekes

Belépő: 900 Ft, bérlet: 3.200 Ft/4 alkalom

Budavári Művelődési Ház
1011 Budapest, Bem rakpart 6.
tel: 201-0324 fax:201-1780
e-mail: bem6@bem6.hu

NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ – SZÍNHÁZTEREM

április 6. szerda, 10.30 és 15.00 óra

A suszter álma (gyermekelőadás) – Fitos Dezső Társulat

április 8. péntek, 19.00 óra

A táncmester – Honvéd Táncszínház

április 10. vasárnap 10.30 óra

május 31. kedd, 10.30 és 15.00 óra

A suszter álma – Fitos Dezső Társulat

április 12. kedd, 10.30 és 15.00 óra

Zene-Bona, Szana-Szét (gyermekelőadás)

Honvéd Táncszínház

április 16. szombat, 19.00 óra

Tavaszi szél – Duna Művészegyüttes

április 27. szerda, 19.00 óra Budapest Táncfesztivál

Kalotaszeg, Élő Martin Archivum – Honvéd Táncszínház

május 5., 19. csütörtök, 10.30 és 15.00 óra

János vitéz – Honvéd Táncszínház

május 6. péntek, 19.00 óra

FEKETETŐ (bemutató) – Duna Művészegyüttes

május 10. kedd, 19.00 óra

május 28. szombat, 19.00 óra

Variációk – VARIDANCE – Vári Bertalan Társulata

május 21. szombat, 15.00 óra

Hamupipőke – Duna Művészegyüttes

május 22. vasárnap, 19.00 óra

Mezőség, Élő Martin Archivum V.

Honvéd Táncszínház (Előadás után táncház)

május 24. kedd, 10.30 és 15.00 óra

A Zsiványtanya – Dunaújvárosi Bartók Táncszínház

NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ – REFLEKTÓRIUM

április 12. kedd, 10.30 óra

A suszter álma (gyermekelőadás) – Fitos Dezső Társulat

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA – FESZTIVÁL SZÍNHÁZ

április 5. kedd, 19.00 óra

Álomidő – Magyar Állami Népi Együttes

április 12. kedd, 19.00 óra

Naplegenda – Magyar Állami Népi Együttes

április 14. csütörtök, 15. péntek, 19.00 óra

május 25. szerda, 19.00 óra

Dózsa – Honvéd Táncszínház

május 1. vasárnap, 19.00 óra

Boldog lelkek tánca – Jászság Népi Együttes

május 7. szombat, 15.00 és 19.00 óra

50 éves a Törekvés Táncgyűttes

május 19. csütörtök, 19.00 óra

Örökkön-örökké – Duna Művészegyüttes

www.nemzetitancszinbaz.hu

A TEMETŐ ALATT

ELINDULTAK A SZELLEMEK

Tizenkét óra van, éjfélre jár. Fel kéne, hogy bomoljon a leányfonó, de hát csorog az eső. Az esernyő csak az uraknak való. Nagy szégyen lenne a széki földműves emberre nézve, ha esernyővel járna.

– Ides lelkeim, ha megázunk, meg is száradunk, nem lesz kutya bajunk se. Az a Jóisten akit megáztatott, azt meg is szárítja – mondogatták a vénasszonyok. Ki-kidugjuk a fejünket a fonóból, de még esik. Ötven évvel ezelőtt nem volt esőkabát, de még egy nylon-darab se, amit a fejünkre tehetünk volna. Haragszom magamra, amiért nem fogadtam szót, mert mondták a szüleim, hogy ne menjek el a fonóba, mert hideg szél fúj, esős az idő: „Ebben az Istenverte időben ne indulj el!”

Csak ketten Sárival kezdtük el a fonót. A többi forrészegi lány nem jött haza a szolgálásból, csak ha majd megkezdődik a farsang. Elég messze laktunk, lent a temető alatt. Valahogy megállott az eső, világ nincs a faluban, Sári se jött el a fonóba aznap. Egyedül indultam haza. Mind az út közepén mentem, bokáig érő sárban. Szerdai nap volt, nem legényes este. Ilyenkor, szerdán, hétfőn, pénteken nem kísérhet haza fiú, még ha szeretője az embernek, akkor sem, ezek nem polgári esték. Ezeken a napokon a fonóba sem igen jöttek el a fiúk, vagy ha el is jöttek, nem maradtak, csak kilenc óráig.

Tapicskálók a sárban, de még félek is. Inamba szállot a bátorságom, látok két magas alakot közeleni, ezek nem is emberek. De igen, mert hallok a hangjukat. Hát persze, falábbal járnak a nagy sár miatt. Két forrészegi legény volt, mentek hazafelé. Jól ismertük egymást.

– Hazakísérünk, kicsi Rózsi. Bemegyünk veled a Sallai András bátyék sikátorán, tületektől a temető alatt tovább, majd végigmegyünk a réten.

Csak úgy cuppant a talpam alatt, amint léptem. A faláb még hegyesebben cuppant, mélyebre ment be a sárba. Apám az utcaajtóban várt. Így várt rám már több alkalommal is. A csizmám kidegedve, a kapcám is be volt ázva. Úgy megfáztam, hogy még a lelkem is reszketett bele. De az is előfordult, hogy nagyon későre állt be a tél. Soha nem parancsoltak rám a szüleim, hogy most már muszáj itt-

hon maradni, de az is igaz, hogy sokat szolgáltam, és csak vendég voltam otthon.

Édesapám aznap kacagva jött haza, a piacon volt beszélgetni.

– Na, leányom, azt beszélük, hogy járnak a szellemek a temető alatt.

Én csak hallgattam, mint a szar a fűben, mert úgysem értenék meg a vénasszonyok, hiába magyaráznám, és csak szóbeszéd kerekedne belőle. Az öreg Danelné, aki itt velünk szembe lakik, még meg is esküdött, hogy az éjjel, egy óra után kiment az uvarra, hát csak látja, hogy a temetőben a sírok közül elbujik egy tüzes kendő, de az, mire felszállt volna, el is tűnt. Utána a temető alatt elindultak a szellemek. Olyan két-három méteresek lehetnek, vagy talán még annál is nagyobbak. De voltak köztük kisebbek is. Olyan idegen hangon beszéltek, de nem is beszéd volt az, inkább valami olyan furcsa hang. „Én esküszem, hogy ezek szellemek lehetnek, sze' éjjel után nem járnak emberek a temető alatt. Ezek csakis szellemek lehetnek.”

Kocsis Rózsi (1996. július 20.)

ELVITTE AZ URA SZELLEME

Meghalt a Mányi ura, ott maradt négy gyermekkel. A Mányi édesanyja már sokszor ott akart hálni a leányánál, de az mindig viszszaütötte:

– Jaj, idesanyám, itt ne háljon ked!

– Hát, nem félsz?

– Ó, dehogyan félek. Tudja, ke' idesanyám, elaluznak a gyermekik, s én olyan jól elbeszélgetek az urammal. Az éjjel nyöszörögni kezdett a bölcsőben a kicsi, s ő rengetni kezdte.

– Mit beszélsz bolondokat, édes lányom, a halottal beszélni?! Én azért is itt hállok!

– Ne, ne, idesanyám! Azt is mondta, ha valaki itt hálno, ő többet soha, de soha nem jönne haza. Ezt nem akarom, sze' ő él, mikor itt van.

Mányi sokat sírt, mindig síratta az urát, soványabb és sápadtabb lett. Az anyja aggódott.

– Nem vagy beteg?

– Ó, dehogyan vagyok. Nekem biza nem fáj semmim.

De el-elszólta magát, hogy fáradt, nappal a négy gyermek, éjjel az ura nem hagyja békén. Még attól is fél, hogy állapotos lesz. Az ura él és minden éjjel az ágyába búvik. Az éjjel is három óráig is itt tilt, nem akart elmenni, hívta, hogy ő is menjen vele.

– „Nem lehet, meg kell, hogy szoptassam a kicsi fiamat.” Én szoptattam a gyermeket, ő a ház közepén állott és nézett és mondogatta: „Gyere, kicsi Mányi! Igaz, hogy eljössz velem? Jössz?”. „Igen, egyszer elmegyek keddel.”

Hitték is Mányinak, meg nem is. Volt aki csak lelegyintette, hogy hülyeség. Voltak olyan egész idős asszonyok, akik komolyan vették:

– Te, ennek a fele sem tréfa, még más fiatal asszonyt is elvitt az ura szelleme. Igen sokat sír, azért jár haza a halott, mert nem tud a földbe pihenni a sok könnytől, az mind végig megy rajta és éjjel kilép a vizes sírból a szelleme és hazamegy.

A vénasszonyok megmondták az édesanyjának:

– Jaj, lelkem, nagy baj van a lányoddal, ez nem tiszta dolog.

– Te lányom, te nem képzelődsz? – kérdezte az anyja. – Igaz vagy nem igaz, amit beszélsz?

– Idesanyám, ez szent igaz.

– Na, ha igaz, misét kell szolgáltatni, el kell hívni a katolikus papot házszentelni!

Mányi csak sír, hogy az ő drága urát ne miséztessék ki a házból, mert ő most is szereti.

– Halottat szeretni?! – kérdi az anyja.

– Édesanyám, ked úgysem érti te meg, igenis lehet halottat szeretni.

Na, de most az anyja is megijedt, nem hálna ott egy világért sem. De ő sem hisz a szellemekben. De azért lehet, hogy vannak szellemek? Az ura sem hisz a mende-mondának.

– El kell, hogy vigyük a doktorhoz, de legelőbb kérdezzük meg a legnagyobb kislefát, aki hét éves!

– Én sokszor arra ébredek, mintha idesanyám álmában beszélne valakivel.

– És te nem láttál semmit?

– Nem hát, mit kéne, hogy lássak?

Egy reggel arra ébredtek, hogy nagyon sírnak a gyermekek. A szomszéd fiatalasszony benézett hozzájuk, hogy lássa, mi van. A ház földjén az asszony, Mányi, halottan fekszik. A hét és öt éves gyermekek sírva költögetik. A nagyobbik fiúcska még a szemét törülgeti. Most kelt fel, de az is elkezdte a sí-

Illusztráció: Juhos Kiss Sándor

rást. Sír a négy hónapos kicsi is a bölcsőben. A menyecske, nagy megijedten, visszahúzta az ajtót, betette kívülről.

– Tán csak nem voltál benn? – kérdezték a vénasszonyok. – Nem láttál semmit? Mert az ilyen halottnak egy napig még bent van a szelleme, nehezen válik meg a gyermekektől. Elvitte az ura szelleme.

Jöttek a szülők is. Mi legyen ezzel az ártatlan picivel, miért nem vitte el azt a szellem? Ez még annak sem kell. Elvitte az anyjukat és itt hagyta a négy árva.

– Na, mit csináljak veled? – A bapó megcirógatta a kicsit, a munkás, kérges nagy ujját végighúzta a kicsi fiú arcán.

– Na, ne sírjál, az enyém vagy, tá csak el

nem hánylak! – azzal felvette a vállára bölcsőtől a gyermeket és felment vele a kisutcára, mert ott laktak. Hazáig meg sem állott vele.

A nagymama sokat imádkozott értek, hogy ne hogy egyszer visszajöjjen az apjuk szelleme és elvigye őket. Mert, biza, a legkisebbik is a szívéhez nőtt. Az öregasszonyok sokszor a szemére hányták a nanónak:

– Most is élne a lányotok, ha ott háltál volna és imádkoztál volna vele!

Ez a század elején történt, de még most is úgy emlegetik a faluban, hogy Mányit az ura szelleme vitte el. Igaz, hozzáteszik, hogy: „Így hallottuk.”

Kocsis Rózsi (1997. január 9.)

Bartók, Kodály és Lajtha folklorizmussemlélete

A XX. század kezdetén a magyar zenei stílus megújítási törekvéseiben kulcsszerepet játszott a valódi népzene felfedezése. Kodály Zoltán és Bartók Béla egymástól függetlenül talált rá erre a frissítő forrásra, s a népzene valóban jelentős hatással volt zeneszerzői nyelvezetük kialakítására. Kettejük esete ugyanakkor arra is példa, hogy két rendkívüli tehetségű egyéniség hogyan tudott a népzene felhasználásával egymástól jelentősen eltérő módon alkotni, egymáshoz képest is más-más egyéni stílust kialakítani. Mintegy évtizeddel fiatalabb pályatársuk, Lajtha László sem maradt érintetlen a népzene hatásától. Folklorélelemeket is felhasználó más korabeli zeneszerzőkhöz, például Dohnányi Ernőhöz, Weiner Leóhoz képest az is jelentősen szokatlan volt Bartók, Kodály és Lajtha esetében, hogy mindhárman igen hamar népzene-kutatókká váltak, s ezen a téren nemzetközi viszonylatban is az élvonalba kerültek. A zeneszerzői ihletforrás, a népzene tehát nemcsak mint zeneszerzőre hatott rájuk, hanem egész személyiségük átforgalmódott általa, a népzene életük részévé vált. A művészi és tudósi hozzáálláson túl a népdal társadalmi megismertetése, elismertetése is életük programjához tartozott. Ezért figyelmük kiterjedt a korabeli társadalom más folklorizmusjelenségeire is, a népdal pedagógiai alkalmazására, a kórusmozgalomra, a mások által készített népdalfeldolgozásokra, sőt részben a néptánc színpadi alkalmazására is. Hangszeres néptánczenei, majd táncdal kapcsolatos gyűjtéseik rálátást engedtek erre a területre is, így a Gyöngyösbokrétta is látóköribe került, majd – már Bartók halála után – az 1950–60-as évek színpadi néptáncmozgalma is. Előadásom további részében korabeli nyilatkozataik alapján vázlatosan áttekintem a három tudós-zeneszerző folklorizmussemléletének kialakulását, módosulásait, egymáshoz való viszonyát.

„Mikor és miért dobták a népzene kövét a műzene, vagy a műzene kövét a népzene tavába – nem tudjuk, de a bedobott kő hullámai még ma is gyűrűznek...” – tűnődik Lajtha László halála előtt egy évvel *A népzene alkotói megközelítésének különbözőségei Bartóknál, Kodálynál és saját zenémben* című előadásában, majd így folytatja:

„Bartók Béla és Kodály Zoltán 1905-ben, én magam pedig 1910-ben, mint fiatal zeneakadémiai növendék, kezdtük el a népzene-gyűjtést. Az első, amit el kell mondanom, az, hogy megszerettük a népi dallamokat. Nemcsak annak örvendtünk, amit a nálunk idősebb népzene-gyűjtők találtak, hanem különösképp gyönyörködtünk az *általunk* gyűjtött zene szépségében. Mint a legtöbb népdalgyűjtő Európa legkülönbözőbb országaiban, mi is szerettük volna a nép kincsét a nemzet kincsévé tenni. Pásztoemberek, idős parasztemberek és parasztszanyok éneke, öregjének és fiataljának képzetlen hangja, sajátos előadásmodora azonban lehetetlenné tette, hogy az eredeti folklór a nagyváros hangversenypódiumára kerülhessen. Az ilyen előadás néprajzi kuriózum maradna, de a kívánt célt nem érné el. Annak, hogy tanult énekesek vagy énekkarak énekeljék el kíséret nélkül e dallamokat, nem sok értelme volna, hiszen éppen a legszebb néprajzi sajátosságok sikkadnának el, s az előadásba idegen esztétikai elvek jutnának. Oda jutunk tehát, hogy minden népi dallamhoz valamilyen kíséretet, valamilyen feldolgozást kell írnia a zeneszerzőnek, ha a nagyközönségnek akarja előadni őket.” (LAJTHA 1962: 131.)

Kezdetben tehát a cél nem más, mint a magyar népzene szélesebb körben való megismertetése, de annak közvetítéséhez a zeneszerzőre is szükség van. Bartókban még a nagy népzenei felfedezések előtt megfogalmazódik az a gondolat, hogy a népdalokat széles körben ismertté kellene tenni. Elza húgának címzett, 1904. december 26-án kelt levelében ezt írja:

„Most új tervem van: a magyar népdalok legszebbjeit összegyűjtöm és a lehető legjobb zongorakísérettel mintegy a műdal nívójára emelem. Ez arra volna jó, hogy a külföld ilyen gyűjteményből megismerhesse a magyar népzene-t.” (BARTÓK 1981: 125.)

Ezt a gondolatot, a kezdeti évekre visszatekintve, 1918-as önéletrajzában így fejt ki részletesebben Bartók:

„Arról volt szó, hogy a zenében is valami specifikusan magyart kell teremteni. Ez az eszme megragadott engem, és ráterelte figyel-

Sorozatunkban a „Hagyomány – Örökség – Közkultúra (A magyar népművészet helye és jövője a Kárpát-medencében)” címmel Budapesten, 2010. március 26–27-én megtartott konferencián elhangzott előadások szerkesztett változatát közöljük.

memet népzene-nk tanulmányozására, helyesebben annak tanulmányozására, amit akkoriban magyar népzene-nk tartottak. [...] Hamarosan beláttam azonban, hogy a tévesen népdaloknak ismert magyar dallamok – amelyek a valóságban az úri osztályhoz tartozó komponisták szerzeményei – kevés érdekességet nyújtanak, és így 1905-ben hozzáfogtam a mindaddig teljesen ismeretlen magyar parasztszene-folklorizálásához. E munkámban nagy szerencsémre kiváló zenész-munkatársat találtam Kodály Zoltán személyében, akinek éleslátása és ítéloképessége nem egy megbecsülhetetlen útmutatást és tanácsot adott számomra a zene minden terén.

A kutatást tisztán zenei szempontból kiindulva és kizárólag magyar nyelvterületen kezdtem meg, később azonban hozzájárult mindehhez az anyag nem kevésbé fontos tudományos tárgyalása, valamint a kutatás kiterjesztése a szlovák és román nyelvterületre.” (BARTÓK 1989: 28.)

A hatalmas gyűjtőtapasztalat, amit mindhárman felhalmoztak, arra készítette őket, hogy a népdal megmentésén fáradozzanak. Ezen nemcsak a tudományos, muzeális konzerválást értették fonográfhangerek, kottás lejegyzések formájában, hanem a népzene továbbélését a társadalomban, a népdal beemelését a nemzeti kultúrába. Ennek mikéntje azonban többféle, néha ellentétes elképzeléshez is vezetett.

Rajeczky Benjamin szerint a később Pátria-sorozatnak nevezett archív népzenei hanglemezek készítése azért késett, mert a sokszorosítási lehetőség révén Bartók és Kodály olyan sorozatot szeretett volna kiadni, amely a népzene-t a szélesebb közönség körében is népszerűsíti, s attól féltek, hogy erre az eredeti népzene-felvételek nem alkalmasak. Ezért előbb negyven darab His Master's Voice lemez jelent meg főleg Bartók, Kodály és Lajtha zongorakíséretes népdalfeldolgozásaival, énekművészek előadásában. Ezek voltak az úgynevezett „népművelési lemezek”. (RAJECZKY 1972: 336.) Ezek-től a hanglemezek-től ilyen tekintetben talán kissé túl sokat is vártak, legalábbis így tűnik Lajthának *A kultuszminisztérium gramofonakciója* című 1929-es előadása szerint:

„Ha sikerülni fog régi népdalainkat megmenteni, megtartani és új életre kelteni, megmagyarosodik vele egész zenei közéletünk is. Megoldódik vele iskolai énekoktatásunk, egyszerűbb, nem hivatásos énekesekből álló énekkaraink műsora és a cigányzene kérdése is. Megőrizzük így azt a nagy zenei kincset, amelyet eddig a tékozló fiú módjára pazaroltunk és veszítettünk el.” (LAJTHA 1929: 44.)

A feldolgozott népdal színpadon, hanglemezen való bemutatása azonban nem elégséges a kitűzött cél megvalósításához. Lajtha

1933. november 25-én, Budapesten, a Nyugat című folyóirat baráti körének irodalmi szalonjában tartott előadásának összegző gondolata ennél tovább megy:

„A régi magyar népzenei stílus már halódik; mi, gyűjtők romok között járunk. [...] Egy módja van, hogy ez a népzene tovább éljen: divatba kell jönnie. [...] A magyar népzene megmentésének egyetlen módja az, hogy a művelt magyar osztály ne csak előadásokban szeresse a magyar népdalt, ne csak megtapsolja Palló Imrét és Medgyaszay Vilámát, hanem maga is magyar népdalt énekeljen.” (LAJTHA 1933: 415–416.)

Közismert a népzenei alapú zeneoktatás és a zenei anyanyelv kialakításának kodályi programja, így az idevonatkozó Kodály-írások idézésétől eltekinthetünk. Talán nem eléggé köztudott viszont, hogy a tánc vonatkozásában is hasonló elgondolása volt Kodálynak. Így nyilatkozott „a magyar tánc kérdéseiről” Szenthegyi Istvánnak a Táncművészet című folyóirat 1951. évi szeptemberi számában:

„A társastáncok magyar alapja 1830 óta többé-kevésbé már megvolt, csak az utóbbi harminc-negyven esztendőben szorult háttérbe. Ebben az időben kezdték elárasztani az országot a vándor táncmesterek. Ők még a falvak parasztjait is kiokosították a külföldi eredetű, divatos táncokban. Én magam ötven éve nem járok bálba, annyit azonban tudok, hogy a magyar társastánc valahogy bizony megrekedt, vagy produkcióvá lett, s ezen segíteni kell. Ilyen szempontból jó kezdeményezés, hogy magyar táncbemutatókat rendeznek. De nagyobb jelentőségű, hatásosabb eszköz lenne, ha már gyermekkortól kezdve rendszeresen tanítanák a magyar tánc elemeit is. [...]

Sőt! Már az óvodában el lehetne kezdeni a táncoktatást. A székelyek például már öt-hat éves korban táncra fogják a gyerekeket. Így valóban elérhetnénk, hogy a népdallal együtt vérünkbe, anyanyelvünkbe válik a tánc is.” (KODÁLY 1951: 389.)

Az 1930–40-es évek Gyöngyösbokrétá-mozgalma a kor tipikus folklorizmusjelensége volt, számos pozitív és negatív hozadékkal. Kodály kritikus szemléletmódja utóbbiakra is rámutat 1961-ben egy, a cigányzenéről az Ország-Világ című lapnak adott nyilatkozatában:

„A népies műdaloknak, kivált a csárdásoknak, a cigányok voltak a legjobb előadói, az igazi népdalokkal azonban csak újabban kezdene megismerkedni. A magyar népdalok ötfokúsága ugyanis nekik teljességgel idegen. Még a Gyöngyösbokrétá idején az egyes falusi csoportok magukkal hozott eredeti dalait is a cigány, szegyzemre, kottából volt kénytelen játszani, s gyakran oda nem illő kísérettel. A cigányzenekarok sablonos harmóniai a dúr-moll rendszerben fogant műdalhoz még illeszkednek valahogy, de a népdalhoz sehogy. Nemritkán a dallamot is kikezdi a harmónia, ezért nagy probléma a népdal kísérete.” (KODÁLY 1961: 96.)

A Hagyomány Szava így tudósít az 1943-as évből Kodálynak ehhez a színpadi mozgalomhoz való hozzáállásáról:

„Az idej Gyöngyösbokrétá próbáinak nagyon nagy öröme volt, hogy azokon a magyar zene nagymestere, Kodály Zoltán is részt vett. Egyúttal – Paulini Béla felkérésére – ellenőrizve, eligazítva természetesen mindent, ami a zenei részben eligazítani való akadt. Elejétől végig ott volt a próbákon Kodály Zoltán, pedig a próbák eleje meg vége bizony hat-hat órákat jelentett.

Különben már Kodály Zoltán ösztönzésére szerepeltetett a rendezés az idej Gyöngyösbokrétában a múlthoz viszonyítva több népi hangszert, több furulyát, citerát, dudát.

A »falevél-zenekarokat« ugyan már nem Kodály javasolta, de azért »életre keltésük« ellen dehogyis emelt kifogást: a legnagyobb szeretettel látta.” (HAGYOMÁNY SZAVA, 1943. 9. SZ.)

A néptánc, népszokás színpadra vitelének megújítását Lajtha is fontosnak tartotta. 1942-ben nyilatkozza:

„Talán itt van már az ideje annak, hogy a magyar nagyközönség ne csak az operett »aratások« iránt érdeklődjék, és feltehető, hogy volna már közönsége az olyan parasztlakodalmaknak is, amelyekben nem primadonnák és bonvivánok játsszák a népi főszerepeket.” (LAJTHA 1942: 180.)

Mégis úgy tűnik, hogy a Gyöngyösbokrétá egészében nem váltotta ki Lajtha tetszését. Erre utal például Vargyas Lajos egyik visszaemlékezése is:

„Tizennyolc éves voltam, amikor először találkoztam Lajthával. Kodály küldött hozzá, akinek egyetemi folklórgyakorlatán mint elsőéves bemutattam kis népdalgűjtésemet, amit cserkészstáborozás közben jegyeztem föl egy sárközi faluban. [...]

Átnézte kottáimat: sok érdekeset nem talált benne, hiszen ugyanabban a faluban már ő is gyűjtött, sőt öléltte is, már régebben, Vikár Béla. Népművészetéről híres táj legnevezetesebb faluja volt a »lelőhely«, s az akkor népszerű nyári folklórbemutatón, a »Gyöngyösbokrétán« is szerepelt egy színes csoporttal. Az öreg néni, akitől többek közt dalokat jegyeztem fel, a csoport egyik fő forrása, »betanítója« volt. Egyszer csak Lajtha dühösen fölkiáltott, és hevesen szidni kezdte a Gyöngyösbokrétá »disznóságait«: a papíron, amit kezében tartott, »gűjteményem« leghitványabb darabja volt, a német »O, Tannenbaum« karácsonyi ének motívumaiból akkoriban elterjedt, slágerszerű münépdal. »És ezt adják le a rádióban mint magyar népdalt!« – mérgelődött.” (VARGYAS 1968: 390.)

Breuer János megítélése szerint 1950-ben, az Állami Népi Együttes szervezésekör Lajtha azért utasította el az alapító igazgatói állást, mert »színpadi folklórhamisításra gyanakodott, lakkozott népeletképek bemutatására, nem vállalhatta a meggyőződésével ellentétes feladatot”. (BREUER 1992: 173.) Egy év múlva a Kossuth-díj odaítélését indokoló hivatalos szöveg mégis arról számol be, hogy Lajtha a díj arany fokozatát »kiváló folklorisztikai munkájáért, különösen népi hangszeres zenének 1950-ben végzett nagy jelentőségű gyűjtési és lejegyzési munkájának elismeréseként» kapja, »kiemelve azt, hogy ezzel a munkájával anyagot és irányt adott népi együttesünk kialakulása és tevékenysége számára”. (BREUER 1992: 174.)

Ekkortájt a színpadi néptánc stílusproblémái Kodályt is aggasztották. A már említett, Szenthegyi Istvánnak adott interjúban kijelenti:

„Művészi táncunkban – a balettra gondolok – még nem alakult ki a sajátosan magyar jellegzetesség, túlságosan kötik táncosainkat a technika nemzetközi formaelemei. Bár vannak biztató jelenségek, úgy hiszem, meg kell várni, amíg megszületik egy igazi, nagy alkotó tánctehetség, aki majd magasabb fokon nagyobb művészi egyiséggé tudja formálni a néptáncot. Biztos vagyok benne, hogy a jövő ezt az alkotóművészt is meghozza majd.”

A színpadi célra írt tánc kíséző zenével kapcsolatosan ugyanott megjegyzi: »...arra kell törekedniök a zeneszerzőknek, hogy legalább olyan jó műveket írjanak, mint az eredeti paraszti táncmuzsika.” (KODÁLY 1951: 388–389.)

1966. július 27-én az Egyesült Államokban, Berkeley-ben a University of California termében, a Corvin Magyar Clubban tartott előadása utáni vitában Kodálytól többek között azt kérdezték: »A Magyar Állami Népi Együttes milyen formában veszi át a népi hagyományokat? Igazi tolmácsolása ez a hagyományoknak?».

Kodály ezt válaszolta:

„Mindenféle új kifejezési módot keresnek a táncban. Szerintem nem jó úton vannak, mert amit csinálnak, az se nem balett, se nem népi tánc már, hanem valahol a kettő közt imbolyog. Meg is írták New Yorkban, amikor itt szerepeltek. Az impresszáriók elkövetették azt a ballépést, hogy »Magyar balett« néven szerepeltették őket. Megmondták nekik, hogy ez nem balett, tehát ne hivalkodjanak olyan cégérrel, aminek nincsen meg a tartalma. Ott is változik a ve-

zetés, Rábai [Miklós] személyével most a tánc van előtérben. Neki a tánc a legfontosabb, a többi mellékes.” (KODÁLY 1966: 186.)

A népdal feldolgozott vagy eredeti formájában való terjesztésén túl hasonló kérdések merültek fel már korábban zenei vonatkozásban is. Bartók, az akkori magyarországi kortárs zenéről írva teszi föl a kérdést már 1921-ben:

„Hogyan válhat a régi magyar parasztzene, az egyetlen magyar zenei hagyomány, a magyar műzene megteremtésének alapjává? Semmi esetre sem úgy, hogy egyébként egészen nemzetközi vagy idegen jellegű, stílusú művekbe mesterségesen beleékelünk magyar parasztdallamokat vagy dallamrészeket. A zeneszerzőnek mintegy meg kell tanulnia a régi parasztzene nyelvét, hogy vele olyan módon fejezhesse ki zenei gondolatait, ahogyan a költő anyanyelvét használja. Ha megvan a zeneszben a kellő szeretet ahhoz, hogy belemerüljön a parasztzene átélésébe, ha ennek következtében teljesen átengedheti magát e zenei nyelv hatásának, ha van önálló mondani valója, és ha van teljes technikai tudása gondolatainak kifejezésére, akkor vállalkozása sikerül. Művei nem parasztdallamok mozaikszerű összeállítása és megharmonizálása vagy variálása lesznek, hanem a parasztnének belső lényegét fogják kifejezésre juttatni.

Egy magyar zeneszerzőnek, Kodály Zoltánnak kizárólag magyar parasztnépre támaszkodva sikerült ez, úgy, mint senki másnak nálunk: zenéje mintegy apoteózis a magyar parasztnének.” (BARTÓK 1921: 121.)

Kodály egy 1951. március 25-e után keletkezett, önmaga számára írt kéziratot feljegyzése szerint: „Feldolgozás: akkor jó, ha nem érzik annak. Ha olyan, mintha mindig úgy lett volna. Ez a művészi oldala. Másik a lelki oldala. Megérezni: a feldolgozó milyen közel vagy milyen távol áll a néptől. Mi hiányzik?

Az enyémekben megvan: Forgó [Matyi] háza, élelme, hálás a padkán. A m[agyar] tájak íze, a talaj, a bédi fiatal asszonyok, akikkel táncolt[am], az arcok, típusok változatossága, karaktere. Object[ív] valóság. Subjectív: az én érzéseim is zenei alakot öltének, amit mindez keltett. A látottak.” (KODÁLY 1993: 73.)

Gyakran szokás idézni Bartóknak azt a hármast, amely 1931-ben Pozsonyban és Budapesten tartott előadásain hangzott el, s többször is megjelent nyomtatásban. Eszerint a parasztzene hatása a magasabb műzenére három módon történhet, köztük természetesen számos átmenettel: „Először is úgy, hogy a parasztdallamot minden változtatás nélkül vagy csak alig variálva, kísérettel látjuk el, esetleg még elő- és utójáték közé foglaljuk.” Ennek két típusát különbözteti meg Bartók: „Az egyiknél a kíséret és az elő-, utó- vagy közjáték másodrangú dolog; nem más, mint keret, amibe a fődolgot: a parasztdallamot beléillesztjük, mint a drágakövet a foglalatába. A másiknál éppen fordítva: a parasztdallam csupán a motó szerepét játssza és fődolgoz az, ami köréje és alája helyeződik.” A népzenei hatás második módja Bartók szerint az, ha „a zeneszerző nem használ fel valódi parasztdallamot, hanem ehelyett maga eszel ki valamilyen parasztdallam-imitációt”. Végül a harmadik mód: „Ha tudniillik sem parasztdallamokat, sem parasztdallam-imitációkat nem dolgoz föl zenéjében, de zenéjéből mégis ugyanaz a levegő árad, mint a parasztnéből. Azt lehet mondani ilyenkor: a zeneszerző megtanulta a parasztné zenei nyelvét és rendelkezik vele oly tökéletes mértékben, amilyen tökéletes mértékben egy költő rendelkezik anyanyelvével.” (BARTÓK 1931: 141–144.)

Lajtha így vall 9. vonósnygyese negyedik tételéről 1953. július 26-i keltezésű, feleségének címzett levelében:

„Saltarello-féle [...], de nem olasz parasztné táncolják. Erdélyi tündérek. Azért mondom: erdélyiek, mert a kezdő motívum egy erdélyi táncé. Nemigen fognak ráismerni, olyan másra van bővítve, hogy több, sokkal több benne a Lajtha László, mint a népzene. Tehát semmi népies hang. [...]

Különben népzene s én: Avasi [Béla] most rakja össze a Széki gyűjtést. Megmutattam neki a Trió utolsó tételéből a »ki Erdélyből« részt. Nem ismert rá arra a széki keservesre, amely erre inspirált.”. (HH LAJTHA-HAGYATÉK, LLL-248 JELZETŰ LEVÉL.)

A következő év szeptember 17-én Lajtha egy másik levélben fiait tájékoztatja következő vonósnygyese népzenei ihlettségéről:

„A 10. kvartettemnek ez a címe: [...] »Udvarhelyszéki Suite három részben«. Ez az első népdalfeldolgozás, amelynek opusszámot

IRODALOM

BARTÓK Béla 1921: The Development of Art Music in Hungary. *The Chesterian*, New Series 20 (1922. január) 101–107. Magyarul: A magyarországi modern zenéről. In: BARTÓK Béla 1989.

BARTÓK Béla 1931: Mi a népzene; A parasztzene hatása az újabb műzenére; A népzene jelentőségéről. *Új Idők* XXXVII. 20. (1931. május 10.) 626–627; 23. (május 31.) 718–719; 26. (június 21.) 818–819. In: BARTÓK Béla 1989.

BARTÓK Béla 1981: *Bartók Béla családi levelei*. Szerkesztette ifj. Bartók Béla és Gombocz Adrienne. Budapest, Zeneműkiadó. BARTÓK Béla 1989: *Bartók Béla írásai*. 1. Bartók Béla önmagáról, műveiről, az új magyar zenéről, műzene és népzene viszonyáról. Közreadja Tallián Tibor. Budapest, Zeneműkiadó.

BREUER János 1978: *Zenei írásk a Nyugatban*. Szerk. Breuer János. Budapest, Zeneműkiadó.

BREUER János 1992: *Fejezetek Lajtha Lászlóról*. Budapest, Editio Musica.

HH Lajtha-hagyaték. Lajtha László hagyatéka a Hagymányok Háza Folklórdokumentációs Központjának archívumában.

KODÁLY Zoltán 1951: A magyar tánc kérdéseiről. In: KODÁLY Zoltán: *Visszatekintés. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok* III. Közreadja Bónis Ferenc. Budapest, Zeneműkiadó. 388–389. (A továbbiakban: *Visszatekintés* III.)

KODÁLY Zoltán 1961: A cigányzenéről. In: *Visszatekintés* III. KODÁLY Zoltán 1966: A Corvin Magyar Clubban. Előadás és vita Berkeley-ben. In: *Visszatekintés* III. 175–191.

KODÁLY Zoltán 1993: *Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers. Kodály Zoltán hátrahagyott írásai*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó.

LAJTHA László 1929: A kultuszminisztérium gramofonakciója. In: *Lajtha László összegyűjtött írásai* I. Sajtó alá rendezte és bibliográfiai jegyzetekkel ellátta Berlász Melinda. Budapest, Akadémiai Kiadó. 40–44. (A továbbiakban: *Összegyűjtött írásai* I.)

LAJTHA László 1933: A népzeneről. Nyugat-konferencia. *Nyugat* 1933. 1. sz. 21–24. In: Breuer János 1978: 409–420.

LAJTHA László 1942: A magyar néptánc. *Magyar Csillag* 1942. 2. sz. 68–72. In: *Összegyűjtött írásai* I. 176–180.

LAJTHA László 1955: *Kórispataki gyűjtés*. Budapest, Zeneműkiadó Vállalat.

LAJTHA László 1962: Different approaches of Bartók, Kodály and myself to folk music. 1948-ban elhangzott angol nyelvű előadás cím nélküli magyar nyelvű fogalmazványja. Az angol cím Lajtha Lászlóné Hollós Róza utólagos kézírásos kiegészítése. In: *Összegyűjtött írásai* I. 130–135.

RAJECZKY Benjamin 1972: A magyar népzenei hanglemek. *Ethnographia* LXXXIII. (1972). 2–3. In: FERENCZI Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. Budapest, 1976. 334–338.

VARGYAS Lajos 1968: *Hommage à Lajtha. Études Finno-Ougriennes*. Paris, 1968. 64–68. Magyarul In: *Keleti hagyomány – nyugati kultúra*. Tanulmányok. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1984. 390–394.

adok. Emlékszel még, Ábikám, Etédre? Hát a Gagyfiúkra, akikkel dolgozni jártál a földekre? És a kőrispataki cigányra? [...] Kristóf Vendel volt a neve, és nagyon sok szép dallamot tudott. *Megélhetés céljából* tavaly egy népi zenekarnak átírtam belőlük egy párat. Igen szerették őket, ezért kértek egyet a más után, és sokszor játszották koncerten is, rádióban is. A dallamokat mindig nagyon szerettem én is, és nehogy a primás és klarinétos úgy variálja, ahogy akarja, avagy stílustalanul díszítse – csak példaképnek vettem öreg Kristóf cigány díszítőtechnikáját – magam írtam [...] a dallamhangokat körülíró, girlandszerűen összekötő, magam módján kifejező díszítéseket [...] variációkat. [...] Lényegesen változtattam a darabok eredeti tempóján is [...], úgy jelennek meg, ahogy Lajtha László látja őket, és magukkal hoznak és adnak a közönségnek egy darabot udvarhelyi lelkemből.” (HH LAJTHA-HAGYATÉK, LLL-264 JELZETŰ LEVÉL. *Az idézetben szereplő Kristóf Vendel kőrispataki primás igazi neve Kristóf Vencel, a Vendel csupán a ragadványneve. Lásd LAJTHA LÁSZLÓ 1955: 11.*)

A „megélhetés céljából” pontosítás jelzi, hogy Lajtha nem híve a népi dallamok egy az egyben való átvételének. Ez a hozzáállása még jobban kiviláglik Weissmann Jánosnak 1958. május 22-én írt leveléből: „Bartók sem, de én még kevésbé szeretem az ún. folklorisztikus zenét. Nem akarom, hogy a folklór minden nemzetnek külön zenei nyelvezetet adjon, s evvel megtörje minden igaz humanistának utolsó, népeket egyesítő lehetőségét: a mindenütt megérthető muzsika nyelvét. Az én muzsikámat mindenütt megérthetik, mindenkire hathat, annak ellenére, hogy itt vagy valahol Erdélyben született.” (HH LAJTHA-HAGYATÉK, LLL-384 JELZETŰ LEVÉL.)

Lajtha hitvallását a népzene és a műzene kapcsolatáról még világosabban tükrözik a következő gondolatok az előadásom elején idézett 1962. évi előadásából: „A sok, tudatosan megcsinált, sokszor túlkromatizált melódiával szemben a népdalban találtam meg a spontaneitást, a tiszta és ösztönös éneket. Furcsa sorsra jutottam. Magyarországon legtöbbször azt írják rólam, hogy muzsikám egyik fő jellege, hogy franciás, Franciaországban meg még akkor is magyar folklórt emlegetnek, mikor én azt hiszem és bizonyítani is tudom, hogy abban a muzsikában bizony semmi folklór nincsen. Ha van folklóre imaginaire, úgy a zenémben található folklorisztikus elemek ennek a folklóre imaginaire-nek elemei.” (LAJTHA 1962: 134–135.)

Kodály még 1943-ban ezt nyilatkozta a folklór színpadra alkalmazásának szerinte optimális módjáról: „Az igazi oly művészet volna, amelyben a népművészeti elemet a maga nyers valóságában kimutatni nem is lehet.” (HAGYOMÁNY SZAVA, 1943. 8. SZ.)

Láthatjuk, Lajtha „folklóre imaginaire” kifejezése valójában a bartóki harmadik hatásmóddal rokon. S ha ehhez hozzávesszük Kodály elképzelését a nem kimutatható, de mégis jelen lévő folklórhatásról, akkor láthatjuk, hogy a huszadik század három magyar folklorista-zeneszerzője a folklorizmus kérdésében, ha külön utakon is, de hasonló elvi elképzelésekig jutott el.

Jelen előadás időkorlátai nem teszik lehetővé a három nagy alkotó műveiben megnyilvánuló folklorizmus számos árnyalatának behatóbb elemzését, egymáshoz való viszonyának részletes tisztázását. Ezúttal csak a fővonalak felvázolására jutott idő.

Befejezésül idézem Bartóknak még egy fontos kitételét, saját kiemelésével:

„A népi zenének csak akkor van művészi jelentősége, ha nagy formáló tehetség kezén tud a magasabb műzenébe áthatalni és arra hatni. Tehetségtelenek kezében sem a népi zene, sem semmiféle más zenei matéria nem tehet szert jelentőségre. Vagyis: a tehetségtelenségen nem segít sem a népzene, sem egyébre történő támaszkodás. Az eredmény így is, úgy is: semmi.” (BARTÓK 1931: 147.)

Pávai István

Elhunyt Botás Pál

Újabb betölthetetlen űr keletkezett mestereink sorában. Nyolcvanhárom éves korában elment Botás Pál (Paul Botás) eleki táncos, zenész, a Népművészet Mestere.

1927. október 9-én született Eleken, román anyanyelvű családban. Otthonában, és a környékükön élő román-cigányok esti báljaiban leste el a táncot. Látva tehetségét, egy idős cigány ember taníttatta, biztatgatta. Sok gyakorlás után, idővel, saját elmondása szerint, jobban tudta tekerni a lábát, mint az öreg. Szenvedélyes táncossá vált, mindig várta, kereste az alkalmat a táncra. Szeretett bátyjával, Györggyel, a híres eleki klarinétossal párban jártak muzsikálni. „Zsokokat” csináltak. Míg testvére virtuóz román dallamokat játszott klarinéton, addig Pali bácsi dobos kísérte. A környéken élő románok erre a muzsikára szerettek a legjobban táncolni. Tánca lélegzetelállító volt. Aki látta őt táncolni, mind elmondhatja, hogy amikor Pali bácsi felállt, megállt az idő. Táncos generációjának egyik legkiemelkedőbb előadója volt. Az Eleki Hagyományörző Együttes, ami 1947-ben alakult, több mint ötven évig tudhatta tagjai között. Vitathatatlan kultúramentő érdemeiért 1999-ben Népművészet Mestere címet kapott. Szeretett párja, felesége, Szabó Anna, és testvére, Botás György után most ő is elment. Nyugodjon békében!

Mahovics Tamás

Fúdd el, jó szél, fúdd el

Megjelent Bodza Klára népballadás CD-je

A ballada a magyar népköltészet egyik legkorábban fölfedezett, páratlan esztétikai értékeket fölmutató műfaja. Hosszú évtizedek óta – legálábbis elméletben – egyetlen érettségizett diák sem kerülhet ki úgy az iskolapadból, hogy ne találkozna Kőműves Kelemen vagy Kádár Kata balladájával irodalmi tanulmányai során. Iskolai oktatásunk nagy hiányossága azonban, hogy a balladát kizárólag szöveges, irodalmi jelenségeként méltatja. Arról, hogy a ballada énekelt műfaj, a legtöbb helyen egyetlen szó sem hangzik el. Úgy élnék ezek a történetek ma a köztudatban, mintha elszavalható költemények lennének, nem pedig ahogy Greguss Ágost meghatározta őket: „tragédia dalban elbeszélve”.

Bodza Klára most megjelent lemeze ezt a hiányosságot igyekszik pótolni: a szándék az iskolai tananyag kiegészítése, árnyalása, gazdagítása.

A lemezen nyolc régi stílusú ballada hangzik el, velük közeli rokonságban lévő műfajokkal egyetemben. A Hunyadi Mátyást megéneklő balladát és mondát azonos főhősük köti össze. A lemezen elhangzó népdal („Elment a madárka”) és keserves („Mikor bujdosni indultam”) lírai párfjai a szomorú történeteket megéneklő epikus szövegeknek. A balladának a históriás énekkel, valamint más közköltészeti műfajokkal való rokonságára utal a lemezen elhangzó „Rákóczi búcsúja”, valamint a magyar hősepikában gyökerező történet a háznépe védelmében elesett hősről (itt „Kádár István históriája”, Kriza korai, székelyföldi gyűjtésében „Kerekes Izsák balladája”). A magyar műfordításban elhangzó szlovén „Mátyás király és Alencsica” kitekintés a soknemzetiségű Kárpát-medence lényegi jegyekben egységes hagyományos kultúrájára.

A zömmel Erdélyből és Moldvából válogatott, önálló balladaszövegek egyetlen laza szerkezetű történeté állnak össze a figyelmes hallgató számára: az időbeli keretet Mátyás uralkodása, a török hódoltság és Rákóczi kora adja. A történelmet természetesen alulnézetben jelenítik meg a többségében tragikus („A falba épített feleség”, „Kádár Kata”), olykor pozitív végű történetek („Az elcsalt feleség”, „A szeretet próbája”, „A talányfejtő lány”). Egykori paraszti előadók azonosulni tudtak azokkal az egyéni sorsokkal, élethelyzetekkel, intenzív érzelmi állapotokkal, amelyek a balladákban megfogalmazódnak – magukra ismerve ezért is énekeltek szívesen azokat.

Kiváló muzsikusok (Blaskó Csaba, Ladányi Ferenc népzeneészek, Csörsz Rumen István, a régizene tolmácsolója, Dióssy D. Ákos orgonista) jó stílusérzékkel kísérik az eredetileg kíséret nélkül előadott balladákat. Helyey László színművész prózában szólal meg, példaértékű stílus- és arányérzékkel illeszkedik a zenés egységekhez. A teljes CD végighallgathatósága szempontjából jó ötlet a szöveges és zenés, illetve a kíséretes és kíséret nélkül énekelt részek váltogatása.

Bodza Klára a tőle ismert egyéni hangvétellel tolmácsolja a népballadákat: a népdaléneklés Török Erzszi által igen magas színvonalon képviselt, a klasszikus zenei hagyományokban gyökerező hangvételét ötvözi a régizene énekstílusával, a ballada műfaja által megkövetelt visszafogott előadásmódban. (DialekTon, BS-CD 14)

Sándor Ildikó

1. Béres Gyula (ének): Megy a Tiszán fel egy hajó (Nagykunság)
 2. Agod Alíz, Boros-Guessous Majda Mária, Berta Alexandra, Pál Eszter, Takács Éva (ének): Vajdasági gyerekjátékok
 3. Tallabille zenekar: Szegedébe csak egy kislány árva (Alföld)
 4. Soós Réka (ének): Két fa között felsütött a holdszög (Mohács)
 5. Szedtevette zenekar: Lassú és friss csárdás, cinege (Bogyiszló)
 6. Ábrahám Brigitta, Jörös Andrea, Orbán Johanna, Pál Eszter, Szerencsés Martina (ének): Zoborvidéki menyasszonybúcsúztatók
 7. Terék József és barátai: Karcagi verbunk, csárdás és friss
 8. Burns Katalin (ének): Odabenn a zöld erdőbe' (Magyarszovát)
 9. Tímár Sára és zenekara: Magyarszovát négyes és lassú cigánytánc
 10. Bíró Gergely (ének): Szentegyházásfalui cigánycsúfólók
 11. Folt zenekar: Ritka és sűrű magyar, lassú és sűrű csárdás (Feketelak)
 12. Csobogó Énekegyüttes: Aranyosszéki népdalok
 13. Demeter Panna-Katalin (ének): Kit a bánat megér... (Gyimesfelsőlok)
 14. Molnár Előd (fúvolya) és Németh László (koboz): Serény magyaros, öreg magyaros, gyedój, kezes (Klézse)
 15. Káplár Gréta (ének): Hozd fel, Isten, azt a napot (Csíkszentdomokos)
 16. Krajcsó Bence (citera): Nagyszalontai népdalok
 17. Boros-Guessous Majda Mária (ének): Szlavóniai népénekek
- Táncház Egyesület • FMVMCD 017 • Szerkesztette: Havasréti Pál

Felhívás

XIV. Kárpát-medencei Verbunkverseny

A Zalaegerszeg Megyei Jogú Város anyagi támogatásával az 1998-as évben versenysorozatot hirdettünk meg, amelynek célja, hogy több éves sorozaton keresztül mi, mai táncos fiatalok a Kárpát-medence jellegzetes, szép férfi táncával a „verbunkkal” kössünk mélyebb ismeretséget. Ez az adott táncok ismerete mellett az adatközlővel való személyes ismerkedést is jelent. A sorozatban eddig az alábbi táncos adatközlők táncai szerepeltek: 1998. Zerkula János (Gyimesközéplak), 1999. Székely János (Marossárpatak), 2000. Berki Ferenc (Méra), 2001. Fülöp Ferenc (Decs), 2002. Blága Károly (Gyimesközéplak), 2003. Csombor Endre (Makkfálva), 2004. Bíró Ágoston Zsukás (Csíkszentdomokos), 2005. Murguly Lajos (Nagyecsed), 2006. Keresztúri Sándor (Vajdaszentivány), 2007. Zsoldos István (Szék), 2008. Jámbor Tibor, Horváth János (Désfalva), 2009. Tóth Vendel (Bag), 2010. Dámóci verbunk (Bodrogköz). A 2011. évi verbunkversenyen a néhány éve elhunyt Zerkula János táncagyományának megismerése lesz a táncos feladat.

A) Versenyfeladat

I. Forduló – Kötelező tánc: A táncos verbunktáncot mutasson be Zerkula János verbunkjából. A kötelező tánc szabadon építhető, de mindenképpen felismerhetően legyen elhelyezve benne az MTA, Ft 504/1 film táncfolyamata. (Leírva megtalálható; Martin György: Magyar tánc típusok és táncdialektusok, Erdélyi dialektus melléklet, 5. számú táncjelírás tábla.) A bemutatott táncfolyamat időtartama minimum 1,5 perc, maximum 2 perc. A verbunktánc mellé féloláhos tánc elhelyezhető.

II. Forduló – Szabadon választott tánc: A táncos feladata, hogy rögtönzött táncot mutasson be bármely másik gyimesi adatközlő verbunktáncából. A bemutatott táncfolyamat időtartama minimum 1,5 perc, maximum 2 perc. A verbunktáncba beleszűrhető bármely más gyimesi tánc is.

A szükséges segédanyagok a Zalai Táncegyüttes adattárában rendelkezésre állnak, és a benevezett versenyző kérésére átmoshatóak. Filmanyag kérdésében Kiss-Molnár Istvánnál (Zalai Táncegyüttes, 8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21., mobil: 06-20-917-5249, e-mail: kiss.molnar@gmail.com) lehet érdeklődni.

B) Zsűrizés – A zsűri négy tagból áll. Értékelési szempontok: 1. A tánc hitelessége, stílusa. 2. A szabad tánc építkezésének színvonala. 3. A táncos megjelenése, magatartása, viselete.

C) Díjazás – A zsűri az alábbi pénzdíjakról dönt:

I. díj – 70.000 Ft

II. díj – 50.000 Ft

III. díj – 30.000 Ft

A zsűri feladata ezen kívül a felajánlott díjak odaítélése is.

D) Időpont, helyszín, egyéb tudnivalók

A verseny időpontja: 2011. május 14. szombat, 10.00–16.00 óra
Helye: Keresztúry Dezső ÁMK, Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21.

A verseny ideje alatt fesztivál zajlik városunkban, ahol külföldi együttesek mellett több hagyományörző együttes is részt vesz.

A versenyre jelentkezőknek díjtalanul biztosítjuk a péntek éjszakai szállást, valamint a szombati reggelit és ebédet.

E) Jelentkezés módja – Jelentkezési lap a fenti elérhetőségeken vagy a zalaite@freemail.hu címen igényelhető. A díjtalan szállás és étkezés igénybevételére csak a május 1-ig regisztrált versenyzőknek van lehetősége. Jó felkészülést kíván:

Zalai Táncegyüttes Egyesület

Táncház – Népzene

HUNGARIAN DANCE HOUSE – FOLK MUSIC

TÁNCZHÁZ - NÉPZENE 2011

Hagyományok Háza • Szerkesztette: Árendás Péter

1. Csonka Ferenc, Kelemen Zsolt, Borsódi Árpád:
Magyarpéterlaki muzsika
2. Káplár Gréta: *Fülöpi népdalok*
3. Tallabille együttes: *Tápéi balladák*
4. Ábrahám Brigitta, Jörös Andrea, Orbán Johanna,
Pál Eszter, Szerencsés Martina:
Pilisszentkereszt szlovák népdalok
5. Dobroda zenekar:
Kartali csárdás és bukós
6. Juhász Kitti, Paár Julianna, Soós Réka, Tímár Sára:
Zalai párosítók
7. Csevegő énekegyüttes és Kurdi Gábor:
Dudanóták Komárom vármegyéből
8. Horsa István, Hanusz Zoltán, Lelkes Tibor:
Pakulár-nóta (Szépkényerüszentmárton)
9. Tóth Eszter:
Két menyasszonybúcsúztató (Magyaró, Almásfalu)
10. Magos zenekar:
Marosszéki és szökötös (Felsőfálva)
11. Góbé zenekar:
Csíkszentdomokosi táncdallamok
12. Demeter Panna-Katalin:
Bukovinai népdalok
13. Rendes zenekar:
Hajnali, csárdás és szapora (Méra)
14. Nyéky Emese:
Gyimesi kettős jártatója és sirülője
15. Telegdi Balázs, Imeli Soma:
Gyimesi féloláhos és verbunk
16. Fekete Boglárka:
Fonjunk, fonjunk, énekeljünk... (Lésped)
17. Molnár Előd, Németh László:
Románca és korobjászka (Klészse)
18. Suttymba zenekar:
Cigány asztali, cigánycsárdás és sebes (Nagysajó)

Variációk egy csárdásra

Népzeneészek és cigányzeneészek Magyarországon

Az 1970-es évek elejétől újfajta zenei mozgalom indult el: a hagyományos falusi paraszti muzsika és néptánc felfedezése és stílushű megtanulása a városi fiatalok körében. Az első táncház 1972 májusában volt Budapesten, és ebben az időben megjelentek az első zenekarok is, amelyek már ebben a szellemben muzsikáltak. Korábban a hivatásos néptáncgyűttesekben (például Állami Népi Együttes, Honvéd Művészegyüttes) a zenét nagy létszámú kórusok és cigányzenekarok szolgáltatták, amelyek számára neves zeneszerzők dolgozták fel a népi dallamokat – itt a falusi zenészek játékstílusának átvétele föl sem vetődött.

Ezzel szemben az új irányzat első képviselői: a Sebő, majd a Muzsikás együttes az általuk személyesen is megismert falusi mintára a csupán három-négy főből álló kisbandák felépítését követték. Mivel a táncház mintáját az erdélyi Székéről vették át, a zenészek is ezzel a stílussal ismerkedtek meg először: egy addig ismeretlen hegedülési stílus (a megszokottól eltérő hangszertartással, hangképzéssel, díszítésmóddal), emellett egy speciális háromhúros brácsa és három bélhúrral felszerelt nagybőgő (melyek tömör akkordokkal és erőteljes ritmussal biztosítják a kíséretet) jellemezte a táncházmozgalom újfajta zenekarait. Az Erdélyben (és számos magyarországi faluban) akkor még elevenen élő falusi tánc- és zenei hagyomány képviselői a táncházak legelismertebb mestereivé váltak, s bár a falvakban is cigányzenészek játszottak, merőben más – minden színpadi allúrt nélkülöző – játékmódjukat és viselkedésmódjukat egyre többen követték.

Hamar kialakult újfajta ellenérzés a városi, főképpen műdalokat játszó cigányzenekarokkal szemben, akik mind a médiában (ilyenek voltak a „Jó ebédhez szól a nóta” és hasonló tévé- és rádióműsorok), mind a színvonalasabb vendéglőkben jelen voltak, és egy másfajta zenei hagyományt vittek tovább. Gyakran túl érzélgős, nyakatekert magyar nótákból és külföldi slágerekből álló repertoárjuk, modern harmóniáik az autentikus értékeket követők számára elfogadhatatlanok voltak. A táncházzenekarok a falusi repertoárból viszont az értékes népdalokat, az egyszerű harmonizálást, a dinamikus játékstílust vették át, s ebben olyan kiváló szakemberektől kaptak útmutatást, mint például Martin György, Olsvai Imre vagy Kallós Zoltán. Az amatőr néptáncgyűttesekben egyre több autentikus néptánc-koreográfia született, és ahogy nőtt a zenekarok száma, mind több helyen alkalmaztak ilyen „táncház-zenekarokat”, akik nemcsak játékstílusukban, hanem öltözködésükben is a fa-

lusi kultúrát közvetítették: zsinóros „cigányzenész-mellény” helyett parasztingben játszottak.

Múltak az évek, és a népzeneészek köre kibővült: tamburazenekarok alakultak (például a Vujicsics együttes), a Kalyi Jag a cigányfolklorhagyományokból kiindulva teremtett új stílust, de a vonós hangszerek mellett a valódi paraszt-hangszereknek (mint a furulya, duda vagy a tekerőlant) is számos művelője volt. Egyre több tájegység zenéje és tánca került be a táncházak repertoárjába. Néhány zenekar inkább népzenei feldolgozásokat készített, s annak egy újszerű módját választották: a négy-hat fős zenekarok sokféle népi hangszer alkalmazásával készítették egyszerű kompozícióikat, és szívesen ötvözték a magyar népzene más, például balkáni népzenei elemekkel. A Kolinda vagy a Vizöntő már akkor világszerte játszott, amikor ezt a kifejezést még senki sem ismerte.

Az erdélyi bandák mindentől elütő, különleges zenéjének hatása azonban olyan nagy volt, hogy a többi tájegység zenéjét is többé-kevésbé ebben a hangszerelésben és stílusban játszották a '70-es évekbeli zenekarok. A tudatos hagyományörzés és értékmentés mellett az eredeti tánc és zene a fiatalok új szórakozási lehetőségévé vált. Sőt, a táncmuzika világ sajátos szubkultúra lett: életformát, öltözködést, életstílust is jelentett, melynek része lehetett, hogy a néptáncos viselkedése igyekezett követni valamiféle elképzelt paraszti értékrendet, s részei voltak a minél természetesebb, őszintébb megnyilvánulások. A táncházakban, a vidéki és külföldi turnékon nagy mulatások voltak, gyakran mértéktelen alkoholfogyasztással. A népzeneészek nagyobbik része a táncházakban érezte magát elemében, a színpadi környezet sokaknak idegen volt, és ez meg is látszott színpadi viselkedésükön.

Mindzekek miatt azonban a városi cigányzenészek is elutasították a népzenei együtteseket: a fegyelmezett, virtuóz és országos hírű cigányzenekarok nem értették, hogy nyerhetnek teret farmernadrágos fiatalok, akik néha igen csekély zenei tudással rendelkeznek, és miért szorítják ki őket gyakran részeg táncmuzika zenészei és táncosai remekül érezték magukat, és határtalan lelkesedéssel dolgoztak.

Az 1980-as és '90-es években mennyiségi és minőségi változást is tapasztalhattunk. A táncházmozgalom első zenészgenerációja (Halmos Béláké, Virágvolgyi Márta, vala-

mint a Muzsikás és a Teka együttesek tagjai) különböző tanfolyamokon, nyári táborokban már tanította is a népi hangszerjáték fortélyait. A Népművelési Intézet több kottás kiadványt is megjelentetett, melyek egy-egy tájegység vagy falu táncdallamait gyűjtötték össze. A népzenei együttesek száma örövendetesen megnövekedett, Budapesten kívül számtalan vidéki városban, valamint határainkon túl, Erdélyben, Felvidéken, de még Nyugat-Európában is alakultak olyan népzeneekarok, amelyek eredeti játékestílusra törekedtek. Természetesen a néptáncgyűttesek és a táncházak száma is szaporodott. A népzeneészek a társadalom eme rétegének elismert, népszerű alakjai lettek, akik a rádiófelvételek, vidéki és külföldi fellépések miatt nagy hatást gyakoroltak környezetükre. Sorra jelentek meg a népzenei lemezek, nagyszabású rendezvényeket és fesztiválokat szerveztek (például az Országos Táncművelési és Kiváló Művészek Fesztiválja Budapesten, a Kalácsa Fesztivál Diósgyőrben). A mennyiségi növekedés lassan átcsapott minőségibe: a népzenei együttesek elkezdtek specializálódni, koncertjeiken már nem akarták a Kárpát-medence teljes hangszerparkját és zenei sokszínűségét bemutatni. Megalakultak az első csak moldvai zenét játszó formációk, mások a tekerő vagy a furulyafélék játékstílusába ásták bele magukat, a legnépszerűbb vonósze-

**Hangszerek, Tokok,
Kellékek, Javítás**

**Népzenei CD-k teljes választéka
ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY**

Cím: Budapest VII., Dohány u. 84.
Bejárat az Almássy utca felől
telefon/fax: 351-3341,
Mobil: 06/30 954-9903, 06/30 399-5042
E-mail és Web Site:
pro@t-email.hu, http://www.afolk.hu

Nyitva tartás:
hétfőtől csütörtökig: 10:00-17:30,
pénteken: 10:00-17:00

nét játszó bandák pedig kiválasztották a számukra legkedvesebb tájegységek, falvak zenéit.

Míg a hőskorban (1970-es évek) a táncházakban csupán néhány nagyobb tájegység és egy-két falu zenéjét játszották (például Szék, Mezőség, Dunántúl, Szatmár, Méhkerék), most már bővül a repertoár, és a zenészek egyre nagyobb különbséget tesznek az adott tájegységen belüli különböző bandák játékmódja között. Például a Mezőségen belül szétválik Magyarpalatka, Magyarorszávat, Ördögösfüzes vagy Buza zenéje, a Dunántúlon belül Sárköz, Mezőföld vagy Rábaköz, és addig ismeretlen kistájak, falvak népzenei és táncai bekerültek a táncházas köztudatba. Divatosá váltak bizonyos dialektusok zenéi és táncai, a táncházakban a mezőségi mellett szinte kötelező lett kalotaszegit vagy székelyföldit is húzni. Sajnos a divathullám területileg nem egységes: leginkább az archaikus erdélyi népzeneire és táncrea kaptak rá a fiatalok, míg a Felvidék népzeneje korántsem örvendett ilyen népszerűségnek. (A divat persze mindig változik: manapság a néhány évtizede még teljesen ismeretlen Szászcsávás, Budatelke vagy Magyarböd dallamai és táncai népszerűek, s remélhetőleg pár év múlva újabb falvak kerülnek a lista élére.)

Egy-egy primás és népzenei együttese immár az adott terület vagy falu legalaposabb szakértője akart lenni. A korábbi időszak csekély tudású, amatőr zenészei lassan kikoptak a táncházakból, szaporodtak a képzetesebb zenészek, akik megélhetésüket is a népzene-sz-hivatásra építették. Az 1989-es rendszerváltás után a táncházmozgalom ellenzéki jellege is eltűnt, és nem volt már egységes lelkesedés sem, fokozatosan szétvált a profi zenész és a műkedvelő. A hagyományhű népzenei játszó zenekarok immár sokkal jobban tudták érzékelni a különböző dialektusok közötti stílusbeli különbségeket, akár az egy adott faluban játszó cigányzenészek játéka közti különbséget is.

1990-ben, a forradalom győzelme után megnyílt a magyar-román határ, és ez újabb lendületet adott a mozgalomnak: szabadon lehet jönni-menni Erdélybe. Most már magára valamit is adó népzene-sz-eknek vagy néptáncosnak kötelező volt elmenni néhány erdélyi faluba. A folklorizmus igényére a helyiek szervezett programokkal válaszoltak: pár év múlva már tucatnyi nyári néptáncos tábor között válogathattunk Erdély majd' minden vidékéről. Aki pedig nem utazott, az itthoni népzenei fesztiválok látta a még aktív falusi cigánybandák és idős táncosok legjavát. A népzenei élet valóságos sztárja lett Netti Sanyi, Zerkula János, a Magyarpalatkai Banda vagy a Szászcsávási Zenekar (most már így, nagybetűvel!).

Az alapos tudást birtokolni vágyó népzene-sz-ek azt is felfedezik, hogy a korábban megvetett városi cigányzenekarok tagjai sok eset-

ben falusi zenészdinasztiák leszármazottai, és bizonyos tájegységek zenei stílusa nem is áll olyan távol a városi muzikusokétól. Persze, más a repertoár, más a dinamika (hiszen ők már régóta nem tánchoz játszanak), de az elgondolkodtató, hogy néhány mesternek kikiáltott falusi zenész ágya fölött egy-egy nevesebb budapesti cigányzenekar képe lóg. A népzene-sz-ek egy részében lassanként elismerést vált ki a cigányzenészek profi kiállása, magas technikai tudása és fegyelme. A kezdetben szinte kizárólagosan használt erdélyi háromhúros brácsa és bélhúros bőgő mellett bizonyos stílusú népzene-kben már helyet kap a klasszikus négyhúros brácsa és a fémhúros bőgő is. A cigányzenészek pedig a népzene-sz-ek színvonalának emelkedése miatt kezdenek megbarátkozni a népi műfaj képviselőivel. Még inkább összekapcsolja a két „tábort”, hogy fiatal cigányzenészek közül többen is az autentikus népzenei élet jeles tagjaivá válnak (például a kiváló cimbalmos, Balogh Kálmán). Ez a folyamat odáig jut, hogy ma már az Állami Népi Együttesben egymást kölcsönösen tisztelve együtt muzikálnak.

Az elmúlt évtizedben a népzenei paletta még sokszínűbbé vált. A már húsz-harminc éve muzikáló népzene-sz-ek meglelt emberek lettek, akik a zenélés mellett főleg tanítanak, publikálnak, rendezvényeket szerveznek, sőt, a magyar kulturális élet egy-egy jelentősebb posztját töltik be. Ma már bárki készíthet saját lemezt (csupán pénzkérdés), és az eredeti gyűjtéseket tartalmazó lemezek között is bőséggel válogathat. 2001-ben létrejött a Hagymányok Háza, intézményesült keretei között szinte mindent megtalálunk: keresgélhetünk a könyvtárban vagy a több ezer órányi archív hang- és videofelvétel között, bárki járhat külföldre tanfolyamokra, profi néptáncmüsorokra. Van már továbbképzés, bőséges szakirodalom, oktatási segédanyagok, a népzenei mozgalom obyannira hiányolt egységes, egymásra épülő oktatási rendszere is létrejött. A tucatnyi alapfokú népzenei iskola mellett egyre több vidéki zenei szakközépiskolában is lehet már népzene-t tanulni (Vác, Székesfehérvár, Békéscsaba), és 2007-ben végre a Zeneakadémián is megalakult a Népzene Tanszék, ahol már egyetemi szinten folyik a vokális és a hangszeres népzene oktatása. Látszólag tehát minden adott, hogy a felnövekvő ifjabb generáció tagjai valóban képzett „szakemberekké” váljanak.

A népzene-sz szakma „nagy öregjeiben” mégis vegyes érzelmek keverednek. A népzenei együttesek immár sokféle felfogásban dolgoznak, egészen különböző zenei világokat mutathatnak be, tárhatnak a nagyközönség elé. Van, aki továbbra is az autentikus népzene-re esküszik, de egyre többen próbálkoznak a világzenei műfajokkal, fiatal dzsessz-zenészekkel (sőt, pop- és rockzenészekkel!) állnak össze,

s olyan is akad, aki a népzene-t a komolyzene-vel párosítja. Ez persze nem baj, mindennek van létjogosultsága, s a tisztelt hallgató dönthet, melyik tetszik neki jobban. A baj inkább az, hogy azok az értékek, melyek a mozgalom korábbi időszakának zenészeit motíválták, sokaknál háttérbe szorultak.

Azok a falusi zenészek, akikben egy nemzedékeken át kiérlett dallamkincs és előadói stílus örökölt meg és jutott magas művészi szintre, sok fiatalnak már nem példaképek. Inkább hallgatják és játsszák a látványos román műzenéket, sokszor tudatlanul veszik át az értékesnek aligha nevezhető dallamokat. A városi cigányzenekarok játékmódja egyeseknek már nemcsak elfogadott, hanem egyenesen követendő példává vált. A YouTube-on százzal számra található ilyen videók már a népzene-sz-ek között is népszerűek. Némely zenekar játékmódja a városi cigánybandakéval vetekszik, de a táncritmusnak és dinamikának már csak a nyomait találjuk. Őket már nem érinti meg a széki vagy a mezőségi zene szépsége, s ha mégis rákényszerülnek, unott képpel játsszák a felületesen megtanult lassúkat vagy a dúr akkordokat. Egyre több „profi népzene-sz” látható, aki hüvös eleganciával (fekete napszemüvegben, hajszálcsíkos öltönyben, nyakkendőben és hegyes orrú lakkcipőben) érkezik a fellépésre. Hangszertudása magabiztos, csak éppen stílustalan. Hibátlanul eljátszsa a koreográfiák zenéit, aztán hamar számlát ír, és már rohan is tovább a következő haknira (aznap még van kettő). Hova lett az érzelem? Zenei kincsünk iránti tisztelet és alázat?

Hiányzik az összetartozás is. Régebben a zenekarok állandó tagokkal dolgoztak, így az évek alatt szépen összeszoktak, egy jó csapat magával húzta a gyengébbet is. Ma már a fiatalok között egyre több zenész egyéniséggel találkozunk, aki minimum két-három frissen alakult bandában játszik. Így talán nagyobb esély van az érvényesülésre, de ez csalóka, hiszen a sokféle játszó muzikus egyik zenekarában sem tud százszázalékosan teljesíteni. Van, aki meglegszik az önálló hakni-zenész szereppel, és így muzikálja össze hónapról hónapra a rezsit. Mások a táncosokat kiszolgáló zenélést már csak ritkán vállalják, és inkább önálló színpadi koncertekre vágnak. Akkor persze nem kell a tánchoz és a koreográfiákhoz alkalmazkodni, és a gázsí is magasabb. Megnőtt az ego, de eltűnt a csapatszellem, az egymás iránt érzett felelősség. Hál' istennek nem ez az általános kép, és a rossz értelemben vett hüvös „profikból” van kevesebb. Bizom benne, hogy évek múltán is azok a zenészek lesznek példaképek, akiknél az alapos elméleti és gyakorlati tudás mellett az érzelem, valamint kultúránk és a műfaj iránti tisztelet is tetten érhető.

Árendás Péter
(Élet és Irodalom, 2011. február 25.)

Hagyományos húsvéti ételeink

BÖJTÖS ÉTELEK

A magyar és az európai keresztény hagyományban az egész húsvéti ünnepkör során kiemelt jelentőséget kapnak az ünnep egyes szakaszai alatt fogyasztott ételféleségek. A hamvazószerdától húsvét vasárnapjáig tartó negyvennapos böjt már a VII. századtól szokás, sőt 1091-ben II. Orbán pápa még törvénybe is iktatta. A magyarországi katolikusok nem is oly rég sok helyen valóban be is tartották ezt a szigorú böjtöt, amelynek fegyelme csupán az elmúlt évszázadban lazult meg, többek között a hivatalos enyhítések következtében, s a nagyhétre, illetve nagypéntekre korlátozódott az időtartama. A protestánsok csak a nagypénteki böjtöt tartották, de azt nagyon következetesen. Napjainkban a különböző tavaszi tisztító- és böjtkúrák újra reneszánszukat élik.

A régi időkben a böjti napokon csak kenyeret, sőt és száraz növényi eledelket fogyaszthattak, azt is csupán naponta egyszer. A századok folyamán az egyház számos könnyítést engedélyezett, így például szabad volt tejtermékeket, tojást, halat is enni. A magyar parasztság ezekkel a könnyítésekkel azonban sok helyütt nem élt: szinte a XIX. század végéig csak halat és harminc nevelte eledelket (vagyis növényfélét) fogyasztott. Zsír helyett olajjal főztek, s előfordult az is, hogy a böjtös eledel számára külön edényeket használtak.

A magyar népi konyhának tájegységenként különböző jellegzetes böjti étrendjét, ételeit ismerjük. Az őrségi reformátusok például nagypéntek reggelén forralt tejet fogyasztottak kenyérral. Az ebéd sokféle lehetett: babgánica, főtt aszalt szilva és alma édes főzőlevélvel együtt, vagy aszaltszilva-leves, tejfölös bab, gánica mákkal, tejjel, szárazbab tökmagolajjal és hagymával, mézeslaska, tejfölös szilva. A Tápó menti protestánsok nagypéntek délben rántottlevest és kifőtt tésztát, vacsorára tejet, aludttejet, túrót fogyasztottak. Rábaközben a tojásos, tejes ételek és a tésztafélék mellett vadsósokát, gombát is gyakran főztek. Zöldcsütörtökön vagy nagycsütörtökön a legtöbb rábaközi és szigetközi családban valamilyen zöldfőzeléket ettek tojásfeltéttel. Nagypénteken a kapuváriak lencsét főztek, hogy sok pénzük legyen. Finom böjti vacsora volt még a csírás bab és a „szaladós”. Országszerte elterjedt böjti étel volt a bableves, tojásleves, rántás nélküli krumplileves, babsaláta, krumplisaláta és a főtt tészták, ezek közül is a mákostészta.

*

ASZALTSZILVA-LEVES (őrségi recept): A megmosott, gőzön megpuhított, magozott szilvát 3-4 darabra vágva vízben puhára főzzük, egy darabka fahéjat is teszünk a főzőlébe. Ha a szilva megfőtt, levét tejföllel behabarjuk, sóval, cukorral ízesítve fogyasztjuk. Ugyanígy készítjük aszalt meggyből és aszalt cseresznyéből is.

MÁKOS HAJDINA, VAGY KUKORICAGÁNICA (őrségi recept): A kukorica- vagy hajdinalisztet forró vízbe szórva főzőkanállal kavargatva keményre főzzük. Főzés után kissé hűlni hagyjuk, egy tálban ellapogatjuk, és mindkét oldalát cukros vagy cukor nélküli törött mákban meghempergetjük. Tányérba rakva mézzel vagy anélkül tálaljuk.

ŐRSÉGI BABSALÁTA: 40 dkg szemes babot előző este beáztatunk, 2 fej vöröshagymát apróra vágunk és 1 gerezd fokhagymát összezúzunk. Másnap a babot hideg vízben feltesszük, sóval, babérlevéllel puhára főzzük, lehűtjük és kevés főzőlével együtt egy tálba rakjuk. 1 dl tökmagolajból, 1 dl borecetből, a hagymából, fokhagymából kevés vízzel salátaöntetet készítünk, amelyet sóval és kevés

fehér borssal ízesítünk. Ezzel öntjük le a babot. Néhány óras állás után hidegen tálaljuk.

SZALADÓS (rábaközi csíramalé): A búzát vagy rozst nyáron az ágy alá tett teknőben állandóan locsolgatták, így az 3-4 nap alatt kicsírázott. Utána ponyván megszáritották és zacskóba rakva eltették. Télen a malomban megdaráltatták. Amikor sütni akartak, a szükséges mennyiséget vajdillingba rakták, forró vizet öntöttek rá, híg-ra feleresztették, 3-4 órára a dunyha alá rakták, jól letakarták, s így olyan édes lett, mint a méz. Kevés vizet öntöttek a cseréptepsibe, bele 3 ujjnyi vastagon a masszát, és kemencében, rendszerint a kenyérsütés mellett szép pirosra sütötték.

*

HÚSVÉTI ÉTELEK

A katolikusok húsvéti ünnepének évszázadok óta egyik kiemelt mozzanata a jellegzetes húsvéti ételek – kalács, sonka, bárány, tojás stb. – megszentelése. E húsvéti eledel jellegzetes régi neve a kókonya, amelynek eredetét nyelvészeink egyelőre még nem tisztázták megnyugtatóan. Mindenesetre a szót az ételszentelés szimbolikáját magyarázva már a Sándor-kódex is említi:

„Az mennyországban mentül jelösb étök az kókonnya. Micsoda az a kókonnya? A kókonnya ünnönmaga Őr Krisztus, Isten és embör... Mert valamik kellenek az kókonnyához, avagy az húsvéti könyérhöz, übenne mind meglehetnek avagy példázatnak. Az húsvéti könyérhöz sajt és tej, tikmony, tiszta tészta, környül tésztából koszorúmodra kell csinálni, meg kell sütni, meg kell szentölni... Az sajt és az tej példázak Krisztusnak szentséges testét... Az tikmonynak az fejérén értetik az ó fejérségü lelke, ki eredendő büntül igen távol lön. Az tikmonynak az székén értetik az ű istensége... A szép tiszta tésztán, kire az sajtot rakják s az tikmonnyját és az tejet értetik az három személyben az Fiúnak személye, mely személyben az isteni természet az emböri természettel egyesüle.

Az tésztából csinált koszorún, kivel az húsvéti kenyért megkönyérkezik, értetik, mimódon az atyja, anyja, az mostohája (a zsidóság) és az ű házanépe (mennyországbeliek) ötet megkoszorúzza volt...

Az megsütésen értetik az körösztfának kemencéjén ű testének megszaradása, isteni nagy szerelemnek tizétül. A megáldáson értetik az űtet megáldás...

A kókonya szó a népnyelvben a húsvéthez kapcsolódva sokféle változatban és jelentésben máig él. Legtöbb helyen a húsvéti ételek összefoglaló neve, azonban például Szegeden a húsvéti megszentelt keménytojást, az istenségi székelyek körében a húsvéti kalácsot értik alatta. A Dunántúl egy részén a szó változatai – kókálás, kókányolás, kokonyázás stb. – az ősi húsvéti játékot, a tojásütést jelentik. A keleti egyházaktól származik a megszentelt ételek másik elnevezése, a páska, pászka. Tudjuk, hogy a pascha egyházi nyelven a húsvétot, illetőleg a testét, vérét feláldozó Megváltót jelenti. A magyarságnál mindkét elnevezés ismert.

A kókonyát, illetve pászkat a katolikusok húsvét vasárnap reggel vitték szenteltetni a templomba egy nagy kosárban. A kosár tartalma tájegységenként különbözhetett, azonban mindenképpen az ünnepre szánt húsvéti ételek voltak benne. Göcsejben a szentelésre sonkát, tojást, kalácsot, tormát küldtek kengyeles kosárban. Vásárosdombon emellett kolbász, egy üveg víz és só is került a kosárba, Patosfa asszonyai pedig a paprikát sem hagyták ki belőle. Lucskán tormát, sőt, vaját, szalonját, sonkát, kalácsot és tojást vittek szenteltetni. Csíkménaságban a hívek csíkos tarisznyában, kereszt-

telői kosarakban kenyeret, kalácsot, sült bárányt, sonkát, tojást és sőt készítettek oda. A Szabolcsban élő görög katolikusok körében a páska, a kosárba tett sonkából, tojásból, úgynevezett sárga túróból, vajból, bárányból, tormából és borból állott. A moldvai csángóknál a pászka tojásos túros lepény, mellette kozsonna, vagyis tejjel, tojással, túróval, mézzel, mazsolával készült húsvéti sütemény, valamint hímestojás. A feltámadási szertartás után szokták elfogyasztani, miközben azt mondogatják egymásnak: „Feltámadt Krisztus.”. A felelet: „Higgyük valóban!”.

A protestánsok körében gyakorlatilag ugyanazok a húsvéti ételek voltak szokásban, mint a katolikusoknál, csak természetesen megszentelés nélkül fogyasztották ezeket.

Az ételszentelés történhetett a templomban vagy a templom udvarán. Az ételeket a hímzett terítővel, konyharuhával kibélelt kosárban minél tetszetősebben igyekeztek elrendezni. A kosarat fedő díszes, gyakran kizárólag erre az alkalomra tartogatott terítőt csak addig vették le, amíg a szentelés tartott. A szentelés idejére a borosflaska dugóját is eltávolították, sőt sok helyen egy tojást meg is pucoltak, hogy az áldás közvetlenül érje azokat. A szentelés után minél gyorsabban igyekeztek hazaérni. Volt ahol az utat futva tették meg, máshol szóltanul kellett hazavinni az eledeleket. Hazaérve a család az asztalt körülülve azonnal nekilátott a szentelt húsvéti ételek elfogyasztásának. Ilyenkor a szentelt ételeknek még a maradékát sem dobták ki, mert különleges erőt tulajdonítottak nekik és mágikus célra használták ezeket. A morzsát például a tyúkok elé szórták, hogy a következő évben jobban tojjanak. Bukovinában a maradékot elégették, s a hamujával szapultak. A szentelt sonka csontját gyümölcsfára akasztották, hogy sokat teremjen.

Az étkezés közben a karácsonyhoz hasonlóan rituális szertartások is előfordulhattak. A palócoknál például szokás volt egy szentelt tojást annyi felé osztva elfogyasztani, ahány családtag volt, hogyha eltévednének, jusson eszükbe, kivel ették a tojást.

*

HÚSVÉTI ÉTELEINK SZIMBOLIKÁJA

A húsvéti bárány az ünnep áldozati jellegű étele, amelyet már az ószövetségi zsidók is fogyasztottak keserű salátával és kovásztalan kenyérral Egyiptomból való megmenekülésüknek és elsőszülöttjeik váltsága emlékezetére. Izsák helyett leölt kos szerepel Ábrahám áldozatában is. Engesztelő napjukon pedig a zsidók a pusztába bünbakot eresztettek. Minthogy Jézus az emberiség váltságára jött a földre, érthető, hogy már az újszövetségi könyvek is Isten bárányának nevezik őt – az ószövetségi előképekre támaszkodva. Az Isten báránya ábrázolások a középkortól kezdve igen elterjedtek voltak az egyházi és világi építmények, pecsétek és egyéb tárgyak díszítményeként. A húsvéti bárány áldás-szövege már a Pray-kódexben olvasható, s azt is tudjuk, hogy a középkorban a tihanyi monostornak húsvéti bárányt ajánlottak fel a hívek. A húsvéti bárányáldozat emlékét a magyar néphagyományban is megtaláljuk: a régi szege di felsőtanyai juhászgazdák például a leölt bárány vérével az ószövetségi zsidók módjára szokták megkenni az ajtófélfát, hogy az ő elsőszülöttjeiknek se legyen bajuk. A bárányt általában nagypénteken ölték meg, s elkészítés közben arra is ügyeltek, hogy csontját ne törjék meg (János evangéliuma 19,36). A csonttörés tilalma később sok helyen a húsvéti sonkával kapcsolatosan is felbukkan.

Másik, igen régi húsvéti eddelünk a tojás az élet és újjászületés archaikus jelképe. Keresztény magyarázat szerint, amint a tojásból új élet kel, úgy támad föl Krisztus is sírjából az emberek megváltására. Egy másik felfogásban a tojásbéj az Ószövetséget, belseje az Újtestamentumot jelképezi. Piros színe Krisztusnak az emberiségért kiontott vérére emlékeztet. Ez utóbbi motívum számtalan változatban a néphiedelmek között is megtalálható. A körmendiek például úgy mesélik, hogy mikor Jézust keresztre feszítették, odament egy

Hagyományos húsvéti ételszentelés a Szabolcs-Szatmár megyei Ura községben. Fotó: Popovics Tiborné (Bányai Marika) és Popovics Tibor. Az ételszentelés epizódjait bemutató teljes fotósorozat a <http://www.erzsebetrosta.hu/Hiedelmek-babonak-nepszokasok/husveti-etelszenteles.html> weboldalon tekinthető meg.

asszony, aki kosarában tojást vitt. Letette és elkezdett imádkozni. Egyszer csak egy csöpp vér csöppent az egyik tojásra és megpirosodott tőle. Ezért festik pirosra a tojást húsvétkor.

A tojásajándékozásnak a mai profán jellegével ellentétben korábban liturgikus szimbolikus jelentése volt. A régi időkben a keresztszülők azért ajándékoztak húsvéti tojást a keresztyerveikeiknek, hogy a megváltás kiváltságos örömeire emlékeztessék őket. Göcsejben és Somogyban szinte máig szívósan tartja magát ez a hagyomány. Vásárosdombón ezen túlmenően még a keresztes- és bérmakomák, komaasszonyok korozsmával is megtisztelik egymást. A húsvéti korozsma szép fehér abroszba kötött hímestojásból, almából és süteményből áll. A húsvéti tojásnak más szentelményekhez hasonlóan sok helyen mágikus erőt tulajdonítanak. Például Nyírábrányban a húsvéti szentelt tojás héját szántották a földbe, vagy a tojást a vetőszákba tették és a magot arról vetették.

A húsvéti tojással összefüggő ünnepi szerencsójáték a sokféleképpen emlegetett tojásütés (koccintás, kókányolás stb.). A szokás egész Európában ismeretes. Lényege: a fiúgyermek a locsolkodásért vagy keresztszüleitől kapott tojásokat párosával összeütik. Akié összetörik, az lesz a vesztes, és köteles átadni annak, akié épen maradt.

A sonka a paraszti élet gazdasági és kultikus rendje következtében már igen régóta a jellegzetes húsvéti eledelek közé tartozik, sok helyen kizárólag az eredetileg szokásos bárányt. A hozzá fűződő hiedelmek inkább mágikus, mint szakrális jellegűek.

*

SZABOLCSI HÚSVÉTI SÁRGÁ TÚRÓ: Egy liter tejet jól megcukrozva és fahéjjal ízesítve a tűzre teszünk és folytonos keverés közben beleütünk legalább tíz egész tojást. Addig főzzük, míg az összes fehérje ki nem csapódik benne. Ekkor a túróhoz hasonlóan tüllzacskóba téve levét kicsepegtetjük. Sokan mazsolát is tesznek bele.

Juhász Katalin

(Fontosabb források: Bálint Sándor: Karácsony, húsvét, pünkösöd; Szigeti Andor: Népi konyha – Dunántúli tájak ételei.)

Bánffyhunyadi lakodalom

Írta: Gyarmathy Zsigáné

Bánffyhunyadon, a bírón kívül – a legmódosabb gazda Pócs Márton uram. Átellenből hozzánk fénylik faragásos kapufelének pléhborítója, ami pedig megcsodálni való újítás a „házában”. Az udvaron szemben egymással két csinos ház van, a szebbik az új épület, s arra van szánva, hogy a két fiú abba vigye a feleségét: az lesz még csak a nagy nap, mikor két, legnagyobb gazdafíú a lakodalmát üli!

Az édesanya, a még mindig csinos, okos Pócs Mártonné, már évek óta kiszínezte magának azt a nagy napot. A két fián kívül nem volt több gyermeke és ezt a kettőt az imádásig szereti. Gondja volt rá, hogy jó előre kinézzé menyeit: azok legyenek a legszebbek, legjobbak és legvagyonosabbak az egész Bánffyhunyadon. És a két leányban együtt meg is volt mind a három tulajdonság. Mind a kettőt Kudor Katának hívják: az egyik Kudor Kata a legvagyonosabb leány és szép is. A másik szép is, jó is; szereti minden ember. Azt is mondják róla: édes kedvvel beszél a vénnel is, a gyermekkel is, és olyan az ábrázata, mint a pünkösdi rózsa napfeljőttekor, és a növése szakasztott liliom! Bizony oda illik a kőgrádicsos nagy házba! Aztán ha nem éppen a leggazdagabb is, de azért hat leánynak sem csinált annyi gúnyát az édesanyja, mint annak. És még hozzáteszik – a leendő anyós gyönyörűségére nem is lesz olyan két szép derék menyé senkinek, mint Pócsnénak.

– Lakodalom sem volt még olyan, mint az én fiaimnak lesz! – gondolja Pócsné. – Egyszerre két szép pár fog a pap elé állni és két szép pár fog a kőgrádicson felhaladni, és a négy részről való atyafiság ellepi az egész udvart...

Hanem ezt a kedves álmot megzavarta egy hír: a fiatalabb fiút, a gazdagabb Kudor Kata jegyesét, beparancsolják a katonasághoz, s ettől való rettegésből nyomban hazaszállítják a menyasszonyt: csendben, egyszerűen. És ezzel egyszerre vége szakadt a rég dédelgetett páros lakodalom eszméjének, pedig már csak egy hét választotta el attól a naptól. Most már legyen az egyes lakodalom is olyan fényes, mint lett volna a kettős, és nyomban indítják a hívogatót, hogy meghívja az új meny kiterjedt rokonságát is.

Elérkezett a lakodalom napja. Szép májusi reggel van, és a kelő nap ragyogva török meg a kapufelek híres pléhlemezen; az udvaron halommal áll a fanagyságú fenyőgally; friss illatát ide hajtja a szellő, és én úgy érzem, mintha a havason lennék. Segítő asszonyok szorgoskodnak: a töltött káposztát már a tűzhöz tették, most egypár fiatalabb asszony csattogtatva nyújtja a gyúrt tésztaleveket – azokból lesz a csigás, s míg az apró kockákat borda felett csigává serítik, folyik a sugdosódás:

– Vajon, istenem-uram, miért kelle úgy sietni a Marci lakodalmával? Iszen nem jöve utána parancsolat, úgy látszik. Valami nagy oka lehet ennek!

Egy öreg banya szétnéz, hogy vajon a hetüs menyecske nem settenkedik-e valahol a közelben és suttogva mondja:

– Aztán az én szóm nem legyen, de ez az állapot azért esik így, mert körösi Kudor Kata nem akart másodiknak állni a pap elé... aztán édes lelkem az is lehet, hogy amiért piaci Kudor Katának szebb a színe...

Elhallgatott, mert Pócsné közeledett, s ez az okos asszony úgy örködik családjá összetartásán, hogy még egy szemhunyorítással sem árulja el, mintha nem tetszenék a dolog és már ha ő úgy adja, mintha hitt volna a beszólításba, akkor másnak sem szabad egyebet hinni: az ő házat szóba ne vegye senki! S oly tökéletes fölényel óvja a háza tisztességét, hogy még tudakozódni sem mernek a páros lakodalom meghíusulásának az okáról. Bizony, egy nagy műveltségű úrnőtől is elég lenne az a tapintat, mellyel a gazdag Pócsné vezeti háznépét. De aztán egy finom műveltségű, szeszélyes meny sem vehetné inkább igénybe ezt a tapintatos eszélyességet...

Nyugodt komolysággal járja össze a házat, halkan beszél valamit az új mennyel, azután megállapodik a „csigást” készítő előtt, azok másra terelik a beszédet:

– Ugyan igaz-e, hogy a mai lakodalomról képet is csinálnak, s hogy ez a történet azért esik, mert odaát nagyon kedvelik piaci Kudor Katát?

Erre én teljes meggyőződéssel felelhetem, hogy úgy van. Mert Kudor Kata az az ártatlan szelíd jó leány volt, amilyenek a nagy világban képzelik a nép leányait, s amilyen a valóságban ritkán szokott lenni. De ha akad egy, azt szívem szerint való volt mindenképpen kitüntetni. Akartam, hogy a Dunky fivérek ügyessége éppen ezt a lakodalmat örökítse meg.

A csigás még nem volt készen, mikor a legénység már összegyűlt a lakodalmas háznál. Az a szokás, hogy a legények muzsikaszó mellett táncolva indulnak el, hogy utca sorjában összegyűjtsék a meghívott vendégeket. Az első kép ezt a jelenetet tünteti fel. A bokrétás legények tapsolva, bokázva indulva, a cigány húzza a hátuk mögött, Pócs uram pedig, a megtermett javakorbéli férfi, kikíséri őket, és eléggülten néz utánok; a háta mögött csak alig látszik a felesége. Pár óra múlva az összegyűjtött nász néppel visszatérnek a „vendéggyűjtők” és ez a második kép. Megkapó gyönyörű jelenet ez, melyet a leg-tökéletesebb fénykép sem adhat vissza.

A legények után alig belátható hosszú sorban jönnek a vendégek, de nem üres kézzel. Piros csizmás, festői öltözetű, szép, délceg menyecskék olyan könnyed biztonsággal hozzák fejükön a magasra felrakott kosarakat, teknőket, mintha éppen semmi sem lenne náluk. Pedig a kosáraljban 6-8 kalács van, azon felül mindenféle sütemény, s még azon is felül rudacsákra tűzött kürtös kalács nagy számmal, aztán ágakra kötözött „lyukas pán-

kó”, ami tenyér nagyságú ropogós csöröge, melyet gyűszűvel lyuggatnak ki. Ezt a papírvékonyosságú, nagyon mutatós süteményt magas gúlákba rakják a többi süteményre, s az idegen el nem tudja képzelni, hogy mi lehet az a teméntelen lengő, röpködő dolog a menyecskék fején; mintha száz meg száz sárga fényű óriás lepke szállta volna meg a gúlákat.

A közelebbi rokonság kosaraiból varrottas kendők és aranyos fejkötők is csüngnek alá. Az egész kép nagyon eredeti s ragyogó színpompája megkapó. A kapu fél-szárnya nyitva van: ott áll a hetüs menyecske az urával; Pócs gazda pedig éppen ki akarja nyitni a másik szárnyat is, hogy vendégei bemenjenek, asztalhoz üljenek s a „kikérdés” idejéig „falámozzanak”. Éppen így történik ez a lányos háznál is. A jegyeseket külön-külön viszik a násznagyok a paphoz kikérdésre. Azután pedig folyik a tánc mind a két háznál az esküvőre való menetelig. Akkor a legényt is, a leányt is „elbúcsúztatják” szülőitől, testvéreitől, a két násznagy közre veszi őket és indulnak az esküvőre. De a két ház násznépe össze nem vegyül s még arra is ügyel, hogy ne éppen egyszerre érjen a templomhoz. A vőlegény pár perccel előzze meg a menyasszonyt.

A harmadik kép a vőlegény esküvőre való menetelét ábrázolja. Két násznagy, a bíró és a kurátor között halad a bokrétás vőlegény, a cigány vígan húzza.

A negyedik képen a menyasszonyt viszik esküvőre. Két oldalt mellette a nyoszolyólányok vannak, a háta mögött pedig leánytársai mind pártával; és az a sok fehérgyöngyös párta, a lengő piros virágú pártaszalag, hófehér ingujj és alsó ruha, hegyes orrú piros csizma, színt játszó selyem kézbe valók, szemkápráztató színes képbe tömörül, és igazán szép látványt nyújt.

Az ötödik kép, mikor a templomból kijövet, szokás ellenére beszállítottam az új férjet a Kudor Kataék udvarára, hogy ott együtt is levétessem őket. A szelíd szép menyasszony ott ül az ágy előtt, melynek gyönyörű vánkosait maga varrta ki azzal a tömött óriási munkával. Künn az utcán a násznép várja a vőlegényt, a kiadó gazda pedig őrt áll, nehogy ideje korán elröpítsék a menyasszonyt is.

A hatodik kép egy érdekes tájszokást mutat be. „Ágykivető”, azaz mikor a menyasszony elvitele előtt pár órával kiteszik az utcára az ágyat is, a ládákat, edényeket: szóval az egész házbeli kelengyét (a lábasjóságot csak másnap hajtják el; azt előbb fel szokták „szólani”, de ezt a nagyon eredeti szokást más alkalommal írom le). A piaci Kudor Kata kelengyéjén van mit nézzen a község: az ágyon tíz párna, azon, amint az ötödik képen látható is, két-két rendbeli varrottas párnahéj olyan módon, hogy a felsőnek a hímzetlen vége nyitva van s azon kandikál ki az alsó varrottas csúpjá. A párnák alatt – ez már újítás – a paplan alatt „hajtásos lepedő”; kár, hogy azt a régi gyönyörű mintát újításból elfedték egy más lepedővel is, valamint az is kár, hogy az ősi „ágyfűtül való” nem látszik. A menyasszony le van könyökölve a „fiókos kaszten”-re, szemben vele áll az ő édes bátyja, Pista, egy csinos, szép, barnapiros legény, aki jó könyveket olvasott a hűgának a télen, míg elkészült az a sok gyönyörű kézi munka. A szép fehérenművel tömve rakott ládák fe-

dele fel van nyitva, s ott látszik a mézes pogácsaszív, a vőlegény ajándéka. Tíz kosárban a fogások díszje: a gyönyörű régi kancsó van, ezt már nem lehet pénzen beszerezni; és ott van a menyasszony előtt egy kosár varrottas ing, ami már nem fért bele a ládába.

– A gúnya is több, a tükör is nagyobb, mint más menyasszonyé, de inkább hisszük, a tisztesség is nagyobb, hogy még képet is csinálnak erről az állapotról.

Ezt a megjegyzést éppen a hátam mögött tették, mire odaszóltam:

– Édes lelkeim, nem a sok gúnyáért meg a nagy tükrőért érte Kudor Katát az a kitüntetés, hogy a lakodalmát lefényképezik, hanem a szép magaviseletiért!

A kirakott kelengye az utcán marad addig, míg a vőlegény szekerei utána mennek, ami csak alkony táján szokott lenni.

Hetedik kép a „csetenyés szekér”. Fenyőfákkal díszítik a lajtorjás szekeret, teleülük a násznép asszonyai és jókedvűen olyan szavakat, nótákat kiabálnak, melyek az utcán járó fiatal leányoknak nem egészen alkalmas hallani valók. A négy bivalyos szekeret az új házas öcs hajtja, azon a vendégnépség gyermekei ülnek; de mikor rá kerül a három tulipános láda, akkor azok leszorulnak, valamint az első szekérről az asszonyok is. Arra a szekérre az ágyat rakják; az asszonyok fiatalja pedig fejére kapja az edényt, tükröt, szóval a kényesebb tárgyakat s úgy viszi nagy diadallal a gyalog menő menyasszony előtt. Mikor a csetenyés szekerekre felrakják a kelengyét, akkor veszi kezdetét a búcsúzás. A menyasszony egy meglehetősen hosszú verset mond, melynek kezdetén csendet kér ekképpen:

*Míg beszélek, addig rám figyelmezzetek,
Hogy én tőlem válást mindnyájan vegyetek,
Vajda! Hegedűdnek álljon meg zengése,
A sarkantyúknak is szűnjön meg pengése...*

És valóban megszűnik minden zaj, és a menyasszony mondja a hosszú búcsúzóverset. És mikor azt kívánja, hogy édes szülői, kedves testvérei ne sirassák, akkor azok úgy elkezdnek zokogni, hogy ezentúl aztán egy igét sem lehet érteni a búcsúzóból.

Ha be nem alkonyodott volna, az utolsó kép az lett volna, mikor a menyasszony új otthonába lép, após, anyós fogadja, mézes pálinkával kínálja, aztán meghatottan hallgatják az új menyecske „beköszöntőjét”, amelyben a többek között ilyenek is vannak.

*Mert a páros élet Isten rendelése,
Erre hí fel engem ő gondviselése;
Így rendelte Isten Ádám mellé Évát,
Ábrahámnak Sárát, Izsáknak Rebekát,
Józsefnek a Krisztus szent anyját, Máriát,
Pócs Istvánnak mellé engem: Kudor Katát.*

És Pócs István, azt hiszem, nagyon meg van elégedve ezzel az elrendeléssel.

(In: Tarka képek a kalotaszegi varrottasok világából.
Budapest, 1896. Franklin Társulat.)

– Hogyan jutott eszedbe ez a név? – kérdeztem a zenekar névadó muzsikását, Éri Márton.

– Nem tudtuk előre, hogy ez a zenekar kell-e majd a közönségnek, vagy csak egyetlen fellépésünk lesz, ezért nem is volt nevünk. Amikor felkértek bennünket egy lengyelországi turnéra, rávágtam, hogy Buda Folk Band. Mindannyian budaiak vagyunk, s népzénet, illetve világenét játszunk. Idehaza manapság is sokszor „budafolkband-együttesnek” neveznek bennünket, annak ellenére, hogy a „band” is együttest vagy zenekart jelent.

– Bemutatnád a banda tagjait?

– Egyik primásunk Maruzsenszki Andor, délvidéki srác, a másik primás felvidéki, őt Takács Ádámnak hívják. Ifjabb Csoóri Sándor, a Muzsikás egyik alapítójának a fia tamburán, kobozán és brácsán játszik, Salamon Soma harmonikázik és furulyál, Pénzes Géza, aki az egykori Újstílus együttesben muzsikált, s mostanság a Pikó és bandájában is együtt szoktam vele zenélni, a bőgőt kezeli, jómagam pedig brácsázom. „Állandó” vendégénekesünk Márczi Anna „Tücsi”, aki, mint ifjabb Csoóri Sándor, korábban szintén az Ifjú Muzsikásban játszott.

– Miként hívták meg Lengyelországba az akkor nevesincs együttest?

– Ifjabb Csoóri Sanyi járt már kint korábban is Lengyelországban, s az ő révén ajánlott bennünket Szczecinbe a Dikanda nevű world music zenekar, amelynek felállása és stílusa a Besh o Dromra hasonlít, sőt játszanak is tőlük számokat. A Dikanda később is sokat segített nekünk, nem véletlenül mondunk köszönetet nekik a most megjelent első lemezünkön.

– A tavalyi Kaláka Fesztiválon a Muzsikás is fellépett, de édesapád, Éri Péter helyett te játszottál a zenekarban...

– Igen, mert ha szükség van rám, szoktam velük játszani, s édesapámat is helyettesítem például a rendhagyó énekórákon, ha úgy hozza a sors. Korábban a Berkó együttesben játszottam, ahol majdnem tíz évet kellett várnunk az első lemezünk megjelenésére, a Pikó és bandájával három évet a kalotaszegi lemez kiadására. Rövid ideig a Fonó zenekarban is muzsikáltam, többek között Agócs Gergellyel és Pál István „Szalonnával”.

– A Buda Folk Band lemeze miként jött össze?

– Önerőből, saját kiadásként nem tudtuk volna megjelentetni. Ám van egy Liber Endre nevű jóakarónk, aki nem restelt eljönni az első hazai koncertünkre, s azt mondta, hogy gyerekek, ez nagyon jó lesz, csak még várni kell egy keveset, amíg összeértek. A FolkEurópa Kiadó szívesen támogatja a fiatal formációkat, s egy ilyen lehetőséget meg kellett ragadnunk.

Sűrű vándor

A Buda Folk Band első lemeze

A Buda Folk Band úgy indult, hogy volt egy projekt, egy felkérés, és annak fényében kellett úgy összeállítani a bandát, hogy a fellépéssel méltóan képviseljék a magyar kultúrát. Ezért is kerültek bele sokoldalú zenészek, akik több hangszerezen játszottak, énekeltek és táncoltak. Az első lengyel turnéra Both Miklós is velünk jött, aki hegedült és gitározott, ám amikor a Napra befutott, Mikinek már nem volt ideje velünk muzsikálni. Ekkor el kellett döntelnünk, tagcserék legyenek-e, vagy oszlassuk fel a zenekart. Az előbbi utat választottuk, mert a következő évben megint kihívtak bennünket Lengyelországba. A harmadik évben megírtam nekik, hogy most is mennénk, de azt válaszolták, hogy most másra gondoltak, mert nem lehet ugyanazt a zenekart minden esztendőben meghívni. Aztán mégis úgy esett, hogy kénytelenek voltak harmadjára is meghívni bennünket: a Teatr Kanaban, ahol addig játszottunk, a közönség olyannyira hiányolt bennünket, hogy a szervező szinte kétségbeesve kérlett, szálljunk fel egy buszra és induljunk azonnal! De ekkor már lekötötték az időnket hazai meghívások, amelyeket nem mondhattunk le...

– Hallhatnánk néhány szót a lemezről is?

– Ha be akarom sorolni, azt kell mondjam, hogy magyar „világi” népzene – akusztikus hangszerekkel.

Rögtön az első szám sok mindent elárul rólunk. Ennek az a címe, hogy Sűrű vándor. A lemeznek is ugyanezt a címet adtuk. Egy olyan kíváncsi vándorról szól, aki elindul Ördögösfüzesről, a Mezőség egyik kis falujából, elhatalad Szék mellett, ahol egy időre megáll, majd megérkezik Palatkára. Ennek a vándornak a mai napig olyan kifürkészhetetlenek az útjai, hogy egy-egy koncerten van, amikor nem Pa-

latkára, hanem mondjuk Kalotaszegre érkezik meg, mert mindig a hangulata dönti el, hogy mi az úti célja. S már rögtön ebben a számban is előbukkannak olyan hangszerek, amelyek nem feltétlenül autentikusak az adott tájegységen, Füzesen például a koboz, Széken pedig a szaxofon.

Nyilván érződik itt a Muzsikás egyik alapítójának, ifjú Csoóri Sándornak a hatása, ezt az ötletet tőle kölcsönöztük. Persze vannak áthallások a Muzsikással és az Ifjú Muzsikással is, de mi mégsem Muzsikás számokat, feldolgozásokat játszunk. Nekünk az a lényeg, hogy mi milyen úton járunk. S nyilván kikérjük az „öregek” véleményét, hogy jó-e az, amit játszunk, s megfogadjuk a tanácsaikat.

Van egy másik, talán furcsa számunk, amely a Medvés névre hallgat, amit mi „medvetatívnak” szoktunk nevezni. Ez szinte meditációs zene, amelyben gyimesi medvés dallam keveredik somogyi kánásznótával.

Megy a Nap címmel hallható a lemezen egy blues-szerű feldolgozásunk, amely egy közismert kalotaszegi dallamra épül. Már a ritmusai miatt is elvontabb, szívet megnyugtató, lassú zene. Másik ilyen számunk, ami szintén kalotaszegi, amelyet viszont bossa nova stílusba ültettünk át, az Elment a madárka kezdetű dal.

Ugyancsak ismert a Tyukodi pajtásként elterjedt kuruc nóta, aminek a szövegét talán mindenki ismeri, egyébként a lemezen Kuruc Mahala néven szerepel. Ezt egy széki magyarral boronáltuk össze, ritmusát tekintve pedig mahala, ami különleges lüktetést ad ennek a nótának. Az említetteken kívül sok autentikus népzene is hallható a lemezen.

Lemezbevezető koncertet is tartunk majd. Először a Táncháztalálkozóon, később pedig az A38 hajón, ahol velünk közösen Szalonna és a Fanfare Complexa is bemutatja saját lemezét.

Fiatalság, bolondság – tartja a mondás, és ez velünk kapcsolatban is igaz, mert nagyon szeretünk együtt dolgozni a legkülönbözőbb előadóművészekkel. Így történhetett meg, hogy rövid idő alatt megfordult a zenekarban az említetteken kívül, s a teljesség igénye nélkül sorolva, Pál István „Szalonna”, Tcha Limberger, a vak belga primás, Varga István „Kiscsipás”, Bede Péter szaxofonos. Most zajlik egy olyan koncertsorozatunk a Nyitott Műhelyben, amiből kettő már lement az édesapákkal. Az egyik ifjabb Csoóri Sándor apjával, a másik az én apámmal, Éri Péterrel. A Táncháztalálkozó után terveink között szerepel további két koncert, az egyik Dresch Dudás Mihállyal, a másik pedig Ferenczi Györggyel.

K. Tóth László

Népzene a Kárpát-medencéből

Pál István „Szalonna” és bandája új CD-je

– Amikor új lemez megvalósításának gondolata merül fel, akkor a zenekar vagy annak vezetője miként dönti el, hogy milyen zenék kerüljenek a korongra?

– Ahány ház, annyi szokás: minden zenekar másként működik. Az első lemezemen sok zenészbarátom működött közre, ezért a most elkészült második esetében arra gondoltam, hogy azokkal a zenésztársaimmal játszom, akikkel nap mint nap együtt muzsikálok. A számokat nagyrészt én válogattam össze, persze a többiek is segítettek, hiszen mindnyájuknak van olyan kedvence, amit szeretne lemezre venni. A hagyományörzők által játszott zenéket sorrendben fölveszem, szétszotom a zenekar tagjai között, hogy foglalkozzanak vele. Ezt követően egyénileg meghallgatjuk a zenei folyamatokat, így mindenkinek kialakul valamilyen elképzelése, utána következik a közös próbafolyamat, amikor a zenekar összecsiszolja a „tudományt”. Mindenki elmondja, hogy ezt és ezt így és így hallotta, s az összejátszás után elkezdjük a koncerteken játszani ezeket a darabokat. A korábbi számaink mellett egyet-egyet elhúzzunk az újakból, s figyeljük, hogy miként szól koncerten, a közönség hogyan fogadja. Az új számok a koncerteken kapnak életre. Kiderül, melyeken kell még csiszolni, melyek válnak népszerűvé, melyek nem.

– Ez a folyamat mennyi időt vesz igénybe?

– Körülbelül fél évig tart, amíg minden új számot közönség előtt ki tudunk próbálni. A lemez készítésének az a nehézsége, hogy ha közönség előtt játszik az ember, az egészen más, mintha stúdióban muzsikálunk, ingerszegény környezetben. A stúdióban azon igyekszünk, hogy a produkciónak a lemezen is jó hangulata legyen.

– Ezt hogyan éritek el?

– Az a szerencsénk, hogy nagyon szeretünk együtt játszani. Körbeállva muzsikálunk, hogy lássuk egymást, érezzük egymás rezzenéseit.

– Hogyan dől el, hogy milyen stílusú zenéket játszatok?

– Az embert nagyon sok hatás éri, de kezd kialakulni, hogy minden zenekarnak van egy stílusa. Bizonyos dolgok nem állnak jól egy bandának, más viszont igen. A mi lemezeinken elég sok az új stílus, mert Kárpátalján olyan közegben éltem, ahol ezzel a stílusú muzsikával ismerkedtem meg gyerekkoromban. Ám a lemezen természetesen megjelenik a régi stílus is, mert anélkül nem teljes a kép. S léteznek olyan zenei élmények, amelyekben akkor részesültünk, amikor közösen gyűjtöttünk népzenei vagy játszottunk együtt idős zenész mestereinkkel. Lami Pista bácsitól adott édesapám például olyan zenéket, amiket a Galga menti szlovák összeállításban jelenítettünk meg, de a hagyományörző rábaközi zenekarral is muzsikál-

tunk közösen a két kiváló táncos, Fitos Dezső és Kocsis Enikő lakodalmán, s most ez is megihletett bennünket. Az említett zenéket csak példaként hoztam fel, mert minden egyes szám esetében elmondhatjuk, hogy kötődik hozzá közös élmény a zenekarral.

– A lemezen a sorrendet hogyan alakítottátok ki?

– Ezen a CD-n a sorrend is érdekes, mert eredetileg dupla lemezt szerettem volna, viszont sok hezitálás után mégis szimpla lett. Így olyan szerkezete alakult ki, amire azt mondhatnám: muzsikáló vidékek. Turai zene Galga mentéről, püspökhatvani szlovák, s Nógrádból nagydaróci muzsika. Az első részben három különböző hangszerelés jelenik meg, hiszen a Galga menti vonósbandás, a püspökhatvaniban a harmonika is megszólal, a nagydaróciiban pedig a tárogató, vagyis ennek a vidéknek három különböző színét mutatjuk be. A következő rész eggyel régebbi stílusú erdélyi blokk, ami a palatkai bandától származó 1978-as gyűjtésen alapul. Ezt két oldalról közelítjük meg, magyarnemeyei zenével Észak-Mezőség, s keletről Kalotaszeg felől. Az összeállítást vajdaszentiványi muzsikával zárjuk, Unger Balázs cimbalomjátékával, aki Toni Árpád virtuozitását idézi. A lemez végén nagy ugrással Nyugat-Magyarországra érünk, Greznár Zoltán rábaközi primás játékát elevenítjük fel. A zenekarban új az énekes, nevezetesen a húgom, Pál Eszter, akinek ez az első nagylemeze.

K. Tóth László

NÉPZENE- ÉS NÉPTÁNCKURZUS

A 2003 óta működő „Eleven ördög” moldvai néptáncokkurzus célja a magyar népi kultúra behatódó megismertetése. Ezért is szerepel a tanítási tervekben a népi énekszövegek, illetve gyűjtött elbeszélések elemzése, amelyek révén a magyar nyelv egyik legrégebbi változatát ismerhetjük meg, valamint ezzel párhuzamosan a régi magyar falusi életformát, hitvilágot is. A kurzuson gyakorta részt vesznek meghívott előadók, táncosok, zenészek Csángóföldről (Hodorog András, László Katalin), és más néptáncok képviselői is, mint például Balogh Zsolt (cigány táncok), Anoop, Vijay Rana (radzsasztáni táncok). Célunk rácsodálkozni és elsajátítani más kultúrából származó művészeteket, ezáltal gazdagítani és sokkal inkább tudatosabbá tenni a miénk művelését. A kurzuson minden korosztály részt vehet, előzetes táncos képzettségtől függetlenül. A tanfolyamot keddenként 16.00-18.00 óráig Ábrahám Judit vezeti. Helyszín: AVKE, 1013 Budapest, Krisztina krt. 59/b. Tel.: +36 20 521 2069; www.abrahamjudit.com

A FŐVÁROSI MŰVELŐDÉSI HÁZ PROGRAMJAIBÓL

MEZŐSÉGI (BONCHIDAI) TÁNCOKTATÁS

ÁPRILIS 4., 11., 18. HÉTFŐNKÉNT 18.30-20.30-IG

TÁNCANÁR: FARKAS LÁSZLÓ ÉS FARKASNÉ MOLNÁR ANNA,
A MAGYAR ÁLLAMI NÉPI EGYÜTTES TÁNCOSAI
EGY ALKALOM 1.000 FT, NÉGY ALKALMAS BÉRELET ÁRA: 3.000 FT

HŰSVÉTI TOJÁSKIALLÍTÁS

A TOJÁSDÍSZÍTÓK NEMZETKÖZI EGYESÜLETÉNEK KIÁLLÍTÁSA
2011. ÁPRILIS 18-30.

TEMI FŐVÁROSI MŰVELŐDÉSI HÁZA

1119. BP., FEHÉRVÁRI ÚT 47. TEL: 203-38-68

WWW.FMHNET.HU, JANKA.KUNGL@FMHNET.HU

NYITVA TARTÁS: H-V: 8-22-IG

KAPCSOLAT: KUNGL JANKA (128 MELLÉK, 20-357-2127)

AZ ORFEO ZENÉSZCSOPORT

Az Orfeo zenészcsoport 1971 májusában alakult a baloldali radikális művészeti alkotó közösségeket tömörítő Orfeo egyik együtteseként. Vas János „Panyiga” zenészként már 1970-től, a kezdetektől részt vett az Orfeo színházi és báb-produkcióiban. 1971 februárjában, a kelet-berlini „Rote Lieder” Fesztiválon, az ott megismert chilei Quilapayún együttes hatására, a Monzun együttes tagjaként szintén ott szereplő Dabasi Péterrel közösen határozták el, hogy új zenekart szerveznek, amely a népzene és népköltészet eszközeit használja fel társadalmi mondanivaló művészi kifejezésére.

A kialakuló műsor alapvetően három irányból építkezett: különböző történelmi korok „politikai” dalaiból (a középkori parasztháborúktól a „hatvannyolcas” új baloldal repertoárjáig), latin-amerikai „folk”-zenéből (elsősorban a Quilapayún együttes anyagából), valamint a magyar és más népek népzenejéből és népköltészetéből. Az együttes így egyaránt kapcsolódott a hatvanas évektől kibontakozó „protest” és a nálunk a hetvenes évek elején tért nyerő „folk revival” irányzatokhoz.

A zenekart szoros baráti és munkakapcsolat fűzte Maróthy János zenetudóshoz, rajta keresztül ismerkedtek meg például Sergio Liberovici olasz zeneszerzővel és dalgyűjtővel, Albert L. Lloyd angol népdalénekes népzene-kutatóval.

Az idők folyamán változó felállásokban a zenekar tagjai voltak: Dabasi Péter, Forgách András, Kamondy Ágnes, Lantos Iván, Nemes István „Egon”, Vas János „Panyiga”, Zsigmondi Ágnes. 1972-ben csatlakozott Balázs János.

A zenészcsoport koncertjeit főleg az Orfeo klubjaiban, a Kőbányai Ifjúsági Klubban, a Kinizsi utcai Angela Davis Klubban, a Zuglói Pinceklubban és a HNF Békeklubjában tartotta. Nyáron bejárták az ország építőtáborait, tanévben pedig az egyetemi és középiskolai klubokat. Igyekeztek minél több munkásszállóra is eljutni műsorukkal.

1972 februárjában nagy sikerrel szerepeltek a kelet-berlini nemzetközi politikai-dal fesztiválon és az azt követő országos turnén (bár a Guevara-dalt a magyar hatóságok letiltották a koncertprogramról a külföldi, köztük kubai zenészkollégák legnagyobb csodálkozására). Ezután, 1972 tavaszán, különböző nézeteltérések és ellentétek miatt Forgách András, Nemes „Egon” és Zsigmondi Ágnes (más orfeósokkal együtt) kiváltak az Orfeo csoportból és ezzel a zenekarból is. Az új zenésztárs Balázs János lett.

Ugyanebben az évben az Orfeo zenészcsoport meghívott vendégként fellépett a „Ki Mit Tud?” TV-vetélkedő kőbányai kerületi gáláján, ahol a televízió munkatársai felajánlották, hogy előszörizés nélkül vegyenek részt az ezután már a képernyőn zajló versenyben. Az első fordulót a zenekar megnyerte, de a döntő előtt, mint ezt

2011 ORFEO ZENÉSZCSOPORT 1971

a szerkesztő bizalmasan közölte, utasítás érkezett „felülről”, hogy nem nyerhetnek, „mert a velencei jutalomutazáson csatlakoznának az olasz szélsőbaloldal soraiban tevékenykedő terrorista barátaihoz”. Így csak második helyezést érthettek el Boros Lajos pol-beat énekes mögött.

1972 nyara országos turnéval, gálakoncertekkel és egy kislemez felvételével telt el.

Ősszel, két hónapos rendőrségi zaklatás, nyomozati eljárás, kihallgatás-sorozat után a sajtóban indult lejárató rágalomhadjárat az Orfeo ellen a Magyar Ifjúság nevű KISZ-hetilap vezetésével. A szervezők – „felső figyelmeztetés” következményeként – a zenekar minden fellépését lemondták. Eközben felkérés érkezett Novák „Tatától” a Bihari Táncegyüttes zenekíséretére, a Nemzeti Színház-tól az Iglódi István által színpadra vitt Celestina című darabban való közreműködésre és több televíziós műsorra, például egy cigány népzenei összeállításban és egy chilei irodalmi műsorban való szereplésre, az utóbbit Zolnay Pál rendezte. Az Orfeo nevet viszont nem lehetett használni.

1972 őszén a zenekar akkori tagjai: Balázs János, Dabasi Péter, Lantos Iván és Vas János „Panyiga” úgy döntöttek, hogy a közönséggel való további kapcsolat, a koncertezés fontosabb, mint a névhez való ragaszkodás és a többi Orfeo-csoporttal való, a további munkát lehetetlenné tevő szolidaritás. Az Orfeo ezért kizárta a zenekart, amely a továbbiakban, megtartva a teljes repertoárt és továbbra is ragaszkodva addigi művészi és politikai elképzeléseire, felvette a Vízöntő nevet.

A Vízöntő, majd a szétválással ebből alakult Kolinda együttesek pályafutása már az európai folk-zenei mozgalom történetének egy másik, hosszabb és sikereiben gazdagabb fejezetéhez tartozik.

(Az Orfeo-CD ismertetőszövege)

2011 ORFEO ZENÉSZCSOPORT 1971 • KOKE-001

Művészeti vezető: Kamondy Ágnes

Kiadó: Kőleves Országos Kulturális Egyesület (www.koleves.hu)

Terjeszti a Hangvető (www.hangveto.hu)

NÉPMŰVÉSZETI TANFOLYAMOK, TALÁLKOZÓK, TÁBOROK

A nyári táborokról további részletek olvashatók a www.tanchaz.hu oldalon.

JÚNIUS

Bakony Népművészeti Találkozó

„Bakony Virágai” Megyei Szólótáncverseny
Magyarpolány, 2011. június 12.
8449 Magyarpolány, Dózsa Gy. u. 6.
Információ: Kovács Norbert
Tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu

Kolompós Családi Tábor

Szerencs, 2011. június 18-26.
Információ: tabor@kolompos.hu
www.kolompos.hu

Táncos tehetségek tábora

Kiscsős, 2011. június 19-24.
általános iskola felső tagozatos korosztályának
Táncanyag: felcsíki táncok
Oktatók: Kádár Ignác és Nagypál Anett
Szervező: Apte Művészeti Egyesület –
Néptáncosok Baráti Köre
Kapcsolattartó: Kovács Norbert
Tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu, apte@netelek.hu
www.apteegyesulet.hu

Diridongó Zenetábor

2011. június 20-24.
4-8 éveseknek, naponta 9-13 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Információ: Donáth Zsuzsanna
Tel.: 06-20-546-5757
dzsuzsi@chello.hu
www.marcsi.hu

X. Tekerős szaktábor

Szentes (strand), 2011. június 20-24.
Információ: Havasréti Pál
teka@mail.datanet.hu
Tel.: 06-30-940-1242
Puskás Gabriella
Tel.: 06-30-475-3161
www.tekazenekar.hu

Mesterségünk címere – Kézműves tábor

2011. június 20-24.
9-13 éveseknek, naponta 9-16 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Táborvezető: Pilinger Zsuzsa
Tel.: 06-70-328-8053
www.marcsi.hu

Népi játszótér, fazekas gyerektábor

2011. június 20-24.
Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ
1165 Budapest, Sasvár u. 101.
Tel./fax: 06-1-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

IX. Dudaiskola

Somogyi népzenei, néptánc és kézműves tábor
Szenna-Zselickisfalud, 2011. június 21-27.
Szervező: Lazi Dombi Kulturális Egyesület,
Szenna
Információ: Karácsony Tamásné Bajzik Éva
Tel.: 06-20-584-5507
szendefy@hotmail.com; www.lazidombi.hu

Zempléni Népművészeti Tábor

Újhuta, 2011. június 24-29.
Táncanyag: kalocsai, jobbágytelki, mezőcsáti
Szervező: A Művelődés Háza és Könyvtára
3950 Sárospatak, Eötvös u. 6.
Kapcsolattartó: Darmos István
Tel.: 06-20-434-2051
darmospisti@freemail.hu

Kézműves alkotótábor

alsó tagozatos gyermekeknek
Válaszút (Románia), 2011. június 26. - július 3.
7-11 éves gyerekeknek
Szervező: Kallós Zoltán Alapítvány
Kapcsolattartó: Barta Magdi
Tel.: 00-40-748-111236 – munkanapokon:
9-17 óra között
magdi@kallos.org.ro
www.kallos.org.ro

III. Gajdos Népzenei és Néptánc Tábor

Parád (Túra Camping),
2011. június 26 - július 1.
10-16 éves gyerekeknek
népi hangszer-, népi ének- és néptáncoktatás
Információ: Lisztóczi Mónika
Tel.: 06-20-779-0380
lisztocki.monika@ekmk.hu
www.gajdoszenekar.hu

Fazekas alkotótábor felnőtteknek

2011. június 27. - július 1.
Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ
1165 Budapest, Sasvár u. 101.
Tel./fax: 06-1-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

Gyöngyharmat Palkó tábor

2011 június 27. - július 1.
7-10 éveseknek, naponta 9-16 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Táborvezető: Zoltán Eszter
Tel.: 06-20-539-6223
zeszt@t-online.hu
www.marcsi.hu

Agyagos tábor

2011. június 27. - július 1.
7-12 éveseknek, naponta 9-16 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Táborvezető: Urbán Krisztina
Tel.: 06-70-317-5767
www.marcsi.hu

Betyártábor

Galgahévíz, 2011. június 27. - július 3.
Szervező: Kodály Zoltán Művelődési Ház
2193 Galgahévíz, Fő u. 106.
Kapcsolattartó: Balla Tímea és Balla Zoltán
szikra-palko@invitel.hu

JÚLIUS

XX. „MÉTA” Népzenei és Néptánc Tábor

2011. július 2-10.
Dinnyesi Templomkert Hagyományörző
Turisztikai Központ
Zenei vezető: Salamon Beáta
Táncoktatók: Strack Orsolya és Gémesi Zoltán
Információ: Tolnai Kata
Tel.: 06-70-774-8890
metatabor2011@gmail.com
www.metafolk.hu;
www.metatabor.blogspot.com

Gyakorló táncosok és táncoktatók tábora

Kiscsős, 2011. július 3-8.
Táncanyagok: Válaszút (Németh Ildikó és Szabó Szilárd); Gyimes (Kádár Ignác és Nagypál Anett); Kalocsa (Busai Norbert és Busai Zsuzsanna)
Információ: Kovács Norbert
Tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu; www.apteegyesulet.hu

Folkológia – Országos Népzenei tábor

Kiscsős, 2011. július 3-8.
Információ: Kovács Norbert
Tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu
www.apteegyesulet.hu

XXI. Suvadás kézművestábor és folklor-találkozó

Arló, 2011. július 3-9.
Információ: Tengely Katalin
Tel.: 06-48-544-520
Fax: 06-48-544-519
tajhazekonyvtar@freemail.hu
www.arlo.hu/suvadás

Néptánc- és népzenei tábor 12-16 éves ifjaknak

Válaszút (Románia), 2011. július 3-10.
Oktatandó anyag: mezőszegi, kalotaszegi
Szervező: Kallós Zoltán Alapítvány
Kapcsolattartó: Barta Magdolna
Tel.: 00-40-748-111236 – munkanapokon:
9-17 óra között
magdi@kallos.org.ro
www.kallos.org.ro

Köketánc óvodás gyerektábor

2011. július 4-8.
4-6 éveseknek, naponta 9-13 óráig
Táborvezető: Prekler Kata és Péter Julianna
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Tel.: 06-70-335-6284
www.marcsi.hu

NÉPMŰVÉSZETI TANFOLYAMOK, TALÁLKOZÓK, TÁBOROK

XIV. Kétegyházi Néptánc-tábor

Kétegyháza, 2011. július 4-9.
Szervező: Kaláris Alapfokú Művészetoktatási Intézmény
Információ: Halmi Zoltán
Tel.: 06-20-468-2131; halmiz@t-online.hu

Ifjú Szívek és Tükrös Tábor

Dunasziget (Doborgazsziget),
2011. július 5-10.
Táncanyag: Mócs - Mezőség (Kocsis Enikő és Fitos Dezső); Magyarbőd (Varsányi Zsófia és Héglí Dusan)
Zeneoktatás: Tükrös zenekar, Codoba Martin „Florin”, Radák Mihály, Hodorog András
Szervező: Ifjú Szívek Táncegyüttes;
Fórum a Népművészetért Közhasznú Alapítvány
Információ: Sally Corry
Tel.: 00-42-12-20-474-106
sally@ifjuszivek.sk

V. Dél-alföldi népzenei tábor

Ópusztaszer, 2011. július 6-11.
Oktatás: tekerő, klarinét, ének, citera (dél-alföldi muzsika)
Szervező: Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark, skanzen
6767 Ópusztaszer, Szoborkert 68.
Tel.: 06-62-275-133; fax.: 06-62-275-007
Információ: Tóth Antal; totha@opusztaszer.hu
Tel.: 06-30-9847082 ; www.opusztaszer.hu

XXX. Mezőhegyesi Gyermek Néptánc-tábor

Mezőhegyes, 2011. július 6-11.
6-14 éveseknek
Táncanyag: dévaványai táncok
Oktatók: Mahovics Tamás és Mahovics Ladányi Anita
József Attila Általános Művelődési Központ
5820 Mezőhegyes, Béke park 1.
Információ: Krucsóné Gergely Erzsébet
Tel.: 06-68-466-103; 06-30-677-1359;
06-30-44-55-432; gepoty@gmail.com

VII. Kiscsösz Pajtafesztivál

Kiscsösz, 2011. július 7-10.
Információ: Kovács Norbert
Tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu; www.apteegyesulet.hu

Napos Barackos

Napközis tábor felnőtteknek
Boldogkővára, 2011. július 8-12.
Házigazda: a Téka együttes és a Hagyományainkért Alapítvány
Zene: Téka együttes és Szabó „Csobán” Gergő és barátai
Táncoktatók: Kiss Márta és Ferenczy Csaba
www.zemplenyongye.hu

XVI. Kárpátaljai Népzene- és Néptánc-tábor

Tiszapéterfalva (Ukrajna), 2011. július 9-16.
Oktatandó anyag:
Somogy, Szilágyság, Bukovina

Hangszeres oktatás: Pachert András, Unger Balázs, Karacs Gyula, Rónai Lajos, Pál István „Szalonna”, Pál Eszter és Pál Lajos
Táncoktatók: Széphalmi Zoltán, Széphalmi-Tóth Judit, Antal Roland, Antal Dóra
Szervező: Szarvasi Hagyományörző Közalapítvány; kapcsolattartó: Juhász Attila
Tel.: 06-66-311-464; jattila@szarvasnet.hu

XII. Palóc tánc- és kézműves tábor

Hollókő, 2011. július 10-16.
Szervező: Hollókőért Közalapítvány
Kapcsolattartó: Sztrémi Zsuzsanna
Tel.: 06-30-289-7432
holloko@tourinform.hu; www.holloko.hu

Hagyományok Háza TÁ-BOR

Somogydöröcske, 2011. július 10-16.
Információ: Beszprémy Katalin
Tel.: 06-20-361-9227
Kedves Róbert; tel.: 06-20-390-6236
Fax: 06-1-225-6083
tabor@hagyományokhaza.hu
www.hagyományokhaza.hu

Kőketánc kisiskolás gyermektábor

2011. július 11-15.
7-10 éveseknek, naponta 9-16 óráig
Táborvezető: Prekler Kata és Péter Julianna
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Tel.: 06-70-335-6284
www.marcsi.hu

„Táncolj és alkoss velünk!”

Nemzetközi néptánc- és kézműves tábor
Pusztamérges, 2011. július 11-15.
6-16 éves fiatalok számára
Táncanyag: madocsaí és Küküllő menti
Szervező: Szeged Táncegyüttes Alapítvány
6722 Szeged, Kálvária sgt. 14.
Tel./fax.: 62/422-251; sztaami@t-online.hu

Népi játszóházi, fazekas gyerektábor

2011. július 11-15.
Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ
1165 Budapest, Sasvár u. 101.
Tel./fax: 06-1-407-1502; www.kma.uw.hu
fazekaskozpont@mail.datanet.hu

„Somló hangja”

Világzenei és népzenei fesztivál
Doba (Erdődy kastély), 2011. július 14-17.
Információ: Kovács Norbert
Tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu; www.apteegyesulet.hu

„Kárpát-medence határok nélkül”

Népművészeti tábor, szabadegyetem
Pomáz, 2011. július 16-24.
Magyar Vár Tábor
2013 Pomáz, Majdán u. 1.
Szervező: Magyar Vár Alapítvány
Tel.: 06-70-451-3500
izenet.magyarvar@gmail.com; www.mv.hu

XXVII. Tisza-Folk

Nyári Népzenei és Néptánc-tábor
Simai Ifjúsági Tábor, 2011. július 17-24.
Szervező: Tisza-Folk Alapítvány
Kapcsolattartó: Koncz László
Tel.: 06-30-261-2795
tabor@tizsafolk.hu; www.tizsafolk.hu

XIV. Maros-Kisküküllő menti

Népzene- és Néptánc-tábor
Magyarlapád (Románia), 2011. július 17-24.
Szervező: Kultúra Ethnika Alapítvány
Információ: Bánffy Farkas
Tel.: 00-40-742-081-319; 00-36-30-610-4572
farkasbanffy@gmail.com; www.magyarlapad.ro

XVII. Székelyföldi Tánc-tábor

Felsősfalva (Románia), 2011. július 17-24.
Szervező: László Csaba és a Pipacsok Néptáncegyüttes
Tel.: 00-40-266-242927; 00-40-744-632669;
00-40-749-331324
laszlo.csa@freemail.hu; www.pipacsok.ro

XX. Egyszólam Népzenei Tábor

Váralja, 2011. július 18-25.
Ének: Berecz András, Fábíán Éva
Furulya: Juhász Zoltán, Sáringer Kálmán, Juhász Dénes
Duda, hosszú furulya: Dsupin Pál
Táncanások:
Juhász Katalin, Nagy Zoltán József
Kézművesség: Molnár Györgyné
Népi gyerekjátékok: Hintalan László
Szervező: Aranytíz
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Információ: Ötvös Györgyi
Tel.: 06-20-3174-748
otvos.gyorgyi@aranytiz.hu; www.aranytiz.hu

Kincskereső tábor

2011. július 18-22.
9-12 éveseknek, naponta 9-16 óráig
Marczibányi Téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.
Táborvezető: Bauer Eszter, Hevesi Andrea
Információ: Bauer Eszter
Tel.: 06-70-335-6287; www.marcsi.hu

Téka Népművészeti Tábor

Nagykálló-Harangod, 2011. július 23-31.
Táborvezető: Borsiné Sveda Anita
4320 Nagykálló, Kossuth út 8.
Tel.: 06-42-263-141; 06-30-257-7065
svedaanita@gmail.com
www.nagykalloharangod.hu

Kézműves alkotótábor családok számára

Vászlút (Románia), 2011. július 24-31.
Szervező: Kallós Zoltán Alapítvány
Kapcsolattartó: Barta Magdi
Tel.: 00-40-748-111236 – munkanapokon:
9-17 óra között
magdi@kallos.org.ro
www.kallos.org.ro

NÉPMŰVÉSZETI TANFOLYAMOK, TALÁLKOZÓK, TÁBOROK

XV. Gyimesi táncbátor

Gyimesközélpok (Románia),
2011. július 24-31.
Információ: Szalay Zoltán
Tel.: 00-40-744-306806
gyimesitanctabor@gmail.com
www.gyimesitabor.nextra.ro

XIII. Kommandói cigányfolklor tábor

Kommandó (Románia), 2011. július 24-31.
Táncanyag: örköi és százcscsávási cigánytáncok
Táncoktatók: Orza Călin, Tőkés Zsolt, Tőkés Edit, Kis István, Kis-Demeter Erika, Ivácsón László és Tekerés Gizella
Zeneoktatás: Papp István Gázsa
Szervező: Lajtha László Alapítvány
Információ: Deák Gyula Levente
Tel.: 00-40-744-307027
gyuszi@hte.ro; www.hte.ro

Fazekas alkotótábor felnőtteknek

2011. július 25-29.
Ebbe a kurzusba azokat várjuk, akik már tudnak korongozni.
Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ
1165 Budapest, Sasvár u. 101.
Tel./fax: 06-1-407-1502
fazekaskozpont@mail.datanet.hu
www.kma.uw.hu

XXI. Nemzetközi kalotaszegi népzene- és néptáncbátor felnőtteknek

Kalotaszentkirály (Románia),
2011. július 31. - augusztus 6.
Szervező: Archivum Kulturális Alapítvány
Kapcsolattartó: Németh Orsolya
Tel.: 00-40-754-071237 – munkanapokon:
9-17 óra között
orsolya@kallos.org.ro; www.kallos.org.ro

XV. Vajdaszentiványi Tánc- és Zenei Tábor

Vajdaszentivány (Románia),
2011. július 31. - augusztus 7.
Információ: Zalai Táncgyűttes
8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi u. 21.
Varga János
Tel.: 06-20-326-4339
zalaite@freemail.hu
www.zalaite.hu

AUGUSZTUS

VII. Szóttos tábor

Várhosszúrét (Szlovákia), 2011. augusztus 2 - 7.
Szervező: Szóttos Kamara Néptáncgyűttes
Tel.: 00-421-2-5292-3026
szottes@szottes.sk
www.szottes.sk

III. Eleki Zsok

Elek, 2011. augusztus 5.
Reibel Mihály Városi Művelődési Központ
5742 Elek, Kossuth u. 13.
Információ: Árgyelánné Tóth Erzsébet
Tel.: 06-66-240-032; 06-70-375-4953

IV. Nyárádselyei Táncbátor

Nyárádselye (Románia), 2011. augusztus 6-11.
Információ: Zalai Táncgyűttes
8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi út. 21.
Varga János; tel.: 06-20-326-4339
zalaite@freemail.hu; www.zalaite.hu

XXX. Csángó Tábor

Jászberény, augusztus 6-13.
Szervező: Folklor Kulturális Közalapítvány és a Jászság Népi Együttes
5100 Jászberény, Víz u. 1.
Tel./fax: 06-57-503-265; jne@jne.hu
www.jne.hu; www.csangofesztival.hu

XX. Nemzetközi mezőégi népzene- és néptáncbátor felnőtteknek

Válaszút (Románia), 2011. augusztus 7-14.
Szervező: Kallós Alapítvány
Kapcsolattartó: Németh Orsolya
Tel.: 00-40-754-071237 – munkanapokon:
9-17 óra között
orsolya@kallos.org.ro; www.kallos.org.ro

Szászcscsávási nemzetközi

népzene- és néptáncbátor
Szászcscsávás (Románia), 2011. augusztus 7-14.
Táncanyag: százcscsávási, vámosgálfalvi és haranglábi táncok
Táncoktatók: Kis István, Kádár Kata, Mátéfi Csaba, Kádár Gyöngyvér, Czinczok Orsolya
Hangszeroktatás: Szászcscsávási zenekar
Információ: Kis-Demeter Erika
Tel.: 06-70-321-0625
kdemeter.erika@gmail.com
Czinczok Orsolya
Tel.: 00-40-741-478-058
corsolya@yahoo.com; www.szaszcscsavas.hu

XXVI. Csutorás Nemzetközi

Népzenei és Néptáncbátor
Örkény, 2011. augusztus 7-14.
Pálóczi Horváth István Szakképző Iskola és Kollégium
2377 Örkény, Fő út 5-7.
Szervező: Tradíció Stúdió
1024 Budapest, Keleti Károly u. 8.
Tel.: 06-1-315-1322; 06-1-316-0592;
06-20-934-6032; fax: 06-1-438-0250
csutoras@csutorastabor.hu
www.csutorastabor.hu

Népi játszóházi, fazekas gyerektábor

2011. augusztus 8-12.
Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ
1165 Budapest, Sasvár u. 101.
Tel./fax: 06-1-407-1502; www.kma.uw.hu
fazekaskozpont@mail.datanet.hu

XII. Csámborgó Népművészeti Tábor

Zamárdi, 2011. augusztus 8-14.
Táncanyag: moldvai (Göncöl Tamás);
mezősegi (Iker Józsefné és Kiss Gábor)
Fekete István Általános Iskola
Zamárdi, Fő u. 115.

Információ: Iker Józsefné
Tel.: 06-30-293-2297
ikerjosef@tolna.net

VI. Buzai Néptáncbátor

Buza (Románia), 2011. augusztus 9-14.
Szervező: Czégghér Ildikó
Tel.: 06-20-572-7315
czegher.ildiko@gmail.com

XXI. Csángó Fesztivál

Európai Kisebbségek Folklor Fesztiválja és Kézműves vásár
Jászberény, 2011. augusztus 10-14.
Szervező: Folklor Kulturális Közalapítvány és a Jászság Népi Együttes
5100 Jászberény, Víz u. 1.
Tel./fax: 06-57-503-265; jne@jne.hu
www.jne.hu; www.csangofesztival.hu

XV. Néptánc és Kézműves tábor

Hadad (Románia), 2011. augusztus 14-21.
Szervező: Szatmárnémeti MADISZ
Tel.: 00-40-261-710-810; 00-40-745-99-33-45
madisz@datec.ro
www.madisz.datec.ro

XII. Széki napok

Szék (Románia), 2011. augusztus 15-21.
Szervező: Pro Urbe Szék Alapítvány és Szék Városért Egyesület
Információ: Nagy János
Tel.: 00-40-745-021-396
Farkas Csilla; tel.: 00-36-70-5766-801
info@szekvarosert.com; www.szekvarosert.com

XII. Tekerő és Duda szaktábor

Kétdobony, 2011. augusztus 21-25.
Információ: Havasréti Pál
Tel.: 06-30-940-1242; 06-30-970-1547
teka@mail.datanet.hu; www.tekazenekar.hu

Népi játszóházi, fazekas gyerektábor

2011. augusztus 23-26.
Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ
1165 Budapest, Sasvár u. 101.
Tel./fax: 06-1-407-1502; www.kma.uw.hu
fazekaskozpont@mail.datanet.hu

IX. „Szűcs Béla”

Gyermek és Ifjúsági Néptáncbátor

Tordas, 2011. augusztus 23-27.
Táncanyag: felcsiki és dél-alföldi táncok
Táncoktatók: Kádár Ignác, Nagypál Anett, Németh Ildikó, Szabó Szilárd
Zeneoktatás:
Kovács Márton, Nagy Zsolt, Domak Anikó
Szervező: Sajnovics János Egyesített Általános Iskola és A.M.I., „Tordasi Pillikék” gyermek néptáncgyűttes
2463 Tordas, Köztársaság út 1.
Információ: Németh Ildikó
Tel.: 06-20-371-8653
Cselikovics Herta; tel.: 06-20-553-3523
pillikek@gmail.com

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 3 Halmos Béla on the historical background on Budapest's *Táncháztalálkozó* – the National Dance House Festival and Market. This huge festival – attended by literally tens of thousands of people – has been held every year since 1982. As told to K. Tóth László.

Page 6 The 20th National Solo Dance Festival was held in Békéscsaba on January 21-23, 2011. Held every two years, dancers enter this festival in hopes of impressing a jury of professionals in the field of Hungarian folk dance. If so, they may be awarded the „golden spur” (for men) or the „golden pearl” (for women). Three time winners achieve the rank of eternal golden spur or pearl. Dancers compete by dancing compulsory material for couples or solo men's dances (this year: magyar verbunk from Nagyecsed, men's dances from Örgöngösfűzes, csárdás from Bag, couple dances from Bogártelke), as well as a dance material chosen by the dancers. Dancers get a limited time on stage. They train from archival films of traditional dancers and/or other dancers proficient in the specific dance material. See report in Hungarian for names of jury (*zsűri*) members and names of this year's winners. A number of additional prizes are awarded by other organizations. Report by B. Koltai Gabriella.

Page 8 The Óbuda Folk Music School is 20 years old. Actually this institution was established in 1975 by flute player and teacher, Béres János. The school recently marked the 20th anniversary of its „independence” (though still a government funded institution). In any case, several generations of Budapest dance house musicians have learned to play their instruments or sing there. Presently 220 children and young people are studying under a staff of 17 music teachers (some of which also teach at the Liszt Academy of Music). In general it is an after-school program. They also publish books on curriculum and methodology for teaching folk music, and records. By Halász Csilla (first appeared in *Heti Válasz*).

Page 12 The Molnár Technique. Molnár István (Kolozsvár 1908 - Budapest 1987) was an olympic gymnast and avantgarde dancer in the 1930s and 40s. At the end of the 1940s he turned to folk dance for inspiration, filmed village folk dancers and went on to teach and choreograph folk dance. He was teacher and inspiration to great Hungarian dance researchers (Martin, Pesovár, Timár, Borbély, etc). Over the years he developed his own technique for dance and movement training in an effort to train stage folk dancers to capture the movement styles of the best peasant dancers. His technique is known amongst professional folk dancers in Hungary today

and is seeing a renaissance. Over the years, Liszt-award winning dancer, Hargitai Zsuzsa “Lucika” has been teaching the technique to professional folk dance ensembles in Budapest. Dancer, choreographer, teacher Ónodi Béla, who has more recently become an expert on the Molnár technique, has produced a training DVD and is working on an accompanying book. Dance notation expert Fügedi János is professional advisor and consultant for the book. Strack Orsolya talks to Hargitai Zsuzsa, Ónodi and Fügedi.

Page 16 Olsvai Imre: ethnomusicologist, researcher retired from the Hungarian Institute of Musicology, student of Kodály Zoltán in the folk music department at the Liszt Academy of Music 1951-1956. Writer, editor of countless books and articles on folk music. **A summary of his life work and career upon his 80th birthday.** By Mrs. Bencze László dr. Mező Judit.

Page 20 Kóka Rozália's series: Stories of Hungarian Women. Part I: Katharina Clemente /Tomcsányi Katalin – painter, mathematics teacher in Vienna. In this first part, Katalin tells the story of her childhood in Budapest. Born in 1952, she grew up in communist Hungary. She was born after her father, a school teacher, came home from seven years as a prisoner of war in Russia. This part of her story ends at the final weeks of secondary school, when Katalin meets the boy that will be the father of three of her children.

Page 24 Molnár Zoltán gives us a short introduction to **Brazil's Amazon region.** In 2008 he had the opportunity to become acquainted with the ethnic groups living there and their life, traditions and celebrations. He also comments on the important role that the natural waters there play in the way of life and environment.

Page 30 Superstition, folk belief and ghosts in Szék [Sic], Transylvania. Two tales of ghosts as told by Kocsis Rózsi in 1996, 1997. A story of a girl on the way home from a spinning party in the rain on a night of the week when it was not customary for the young men to come to the spinning parties or walk the girls home. She had to pass by the graveyard on her way, where she met two young men who walked her the rest of the way home. When she got home, her father told her he had heard that ghosts had been roaming near the graveyard. The other is a tragic story well-known in Szék: Mányi's husband died leaving her with four little children. Mányi spoke to the ghost of her husband every night and soon died as well.

Page 32 Pávai István's lecture presented at a March 2010 conference in Budapest entitled „Tradition, Heritage and Public Culture – the

present role and future of Hungarian folkarts in the Carpathian Basin”. Pávai's lecture looks at history: **Bartók, Kodály and Lajtha's approaches to folklorism.** Using original quotes from all three of these composers, folk music collectors and researchers – Pávai examines development and changes in their approaches to folklorism, and relationships between their approaches.

Page 36 New Recording: Singer Bodza Klára has just released a **new record of Hungarian folk ballads.** Musicians playing folk and historical music join her on the recording. Bodza Klára: *Füdd el, jó szél, füdd el.* DialekTon 2011. Review by Sándor Ildikó.

Page 38 Dance house musicians and Gypsy musicians in Hungary: a historical look at the musicians and bands of the urban dance house movement and at the movement itself from the beginning of the 1970s to the present. Interesting observations on the differences between the revival movement musicians, city Gypsy musicians, and traditional musicians from the villages. In the end, musician Árendás Péter (author of the article) asks the question: What has happened to the feeling, respect for; and humility in the face of our musical heritage? A reminder to today's young generation of city dance house musicians. First published in *Élet és Irodalom*, LV. 8.

Sue Foy

folkMAGazin

2011/2, XVIII. évfolyam, 2. szám
Megjelenik évente 6+1 alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felelős szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:

Bede Judit, Gósi Anett,
Havasréti Pál, Kőrösi Katalin
MAGTÁR – Széki Soós János

Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.
Levélcíme: 1255 Budapest, Pf. 153
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Porszinter Nyomda
Tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla-szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány (B.I.C.) OTPVHUHB
HU55 11701004 20171625 00000000

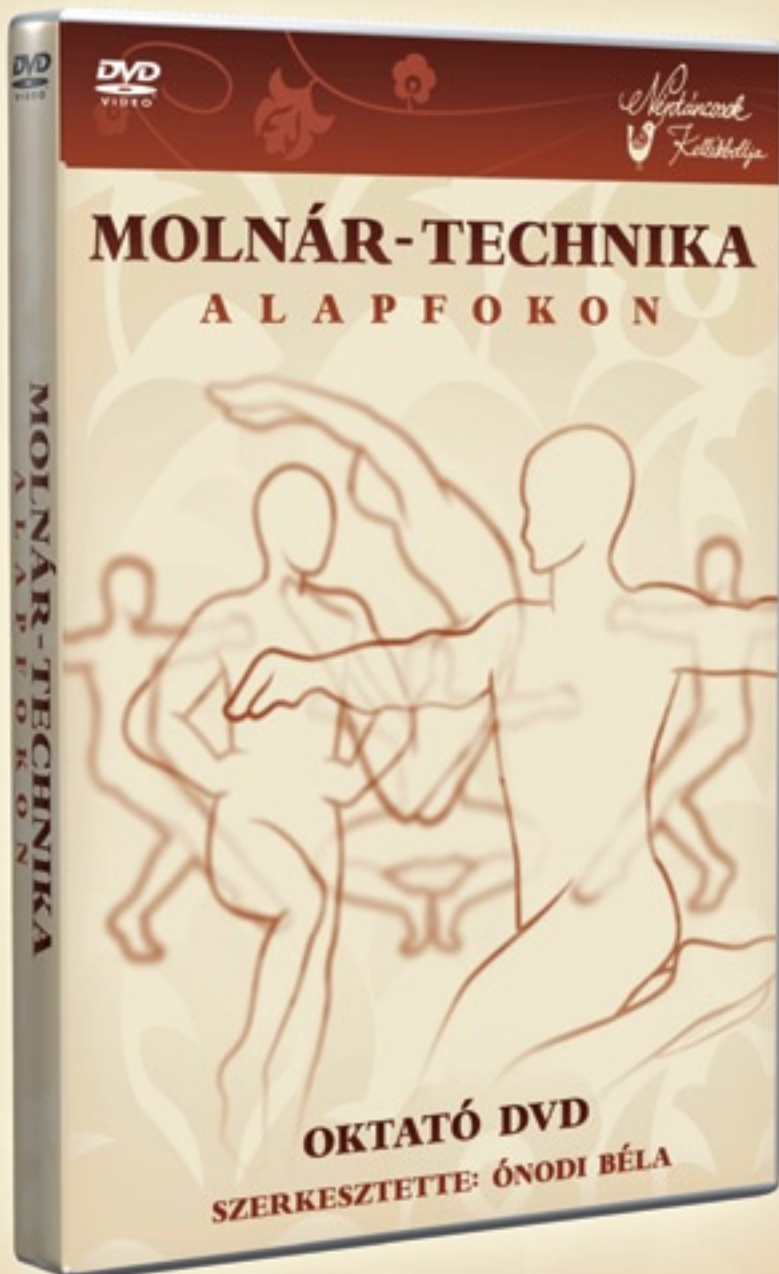
Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alap
Népművészeti Szakmai Kollégiuma

XX. Országos Aranygyöngyös és Aranysarkantyús
Szólótáncfesztivál, Békéscsaba, 2011.

Lórincz Hortenzia és Kovács Norbert „Cimbi”
Fotó: Majnik Zsolt

MOLNÁR-TECHNIKA ALAPFOKON MEGJELENT DVD-N!

WWW.NEPTANCKELLEK.HU

FOLKMAĞAZIN

